MICHEL TOURNIER

Picătura de aur

RAO

MICHEL TOURNIER

Picătura de aur

Traducere din limba franceză
BOGDANA SAVU NEUVILLE

RAO
2011

Ești într-atât de mult ceea ce pari a fi,
încât nu înțeleg ceea ce spui.

Thomas Jefferson

O ploaie de pietre se abătu asupra turmei rebele, mereu gata-gata s-o ia razna prin grohotișuri, și aduse înapoi caprele în masa compacta și docila a oilor. Idriss își mâna turma micuța înspre curba roșiatică a dunelor, mai departe decât o făcuse în ajun și cu doua zile în urma. În săptămâna dinainte, se înțelesese cu Baba și Mabruk să-l însoțească, promițându-le că se va revanșa, iar zilele trecuseră ca un vis. De-acum însă tovărășii lui trebuiau să rămână la gradină, să-și ajute tatăl la scosul nisipului din pârâiașele pentru irigații. La cincisprezece ani, Idriss nu mai avea vârsta la care să poată mărturisi ca teama de singurătate îi dădea parcă aripi la picioare și nu-l lăsa să se așeze la umbra unui arbust sălbatic așteptând să se scurgă orele, așa cum făcuse împreuna cu tovărășii lui. Știa, fără îndoiala, ca vânturile din pustietățile vecine nu sunt duhuri rele care-i răpesc pe copiii obraznici și imprudenți. Așa era în poveștile spuse de bunica lui, desigur, în virtutea unei tradiții orale ce se trăgea de pe vremea când nomazii îi jefuiau pe locuitorii oazelor. Aceasta legenda însă i se întipărise adânc în suflet și strălucirea înșelătoare a primelor raze pe lacul El Ksob, goana speriată a unui varan izgonit din culcușu-i de nisip de tălpile lui goale, zborul alb al unei cucuvele rătăcite în lumina dimineții, toate îl îndemnau să caute cât mai repede o apropiere umană. Mâna animalele spre răsărit cu gândul de a-l întâlni pe Ibrahim ben Larbi, unul dintre păstorii triburilor seminomade Șaamba, așezate de-a lungul ergului Er-raui, și care își câștigă existența având grija de turma de cămile din oază, primind în schimb tot laptele și jumătate din puii de-abia fătați.

Idriss știa că nu-și va găsi prietenul în tabăra ale cărei corturi scunde și negre ocupau Ogla Meluan, zonă bogată în puțuri, majoritatea fund, ce-i drept, surpate, dar reușind să acopere nevoile populației. Într-adevăr, animalele păsteau pe o întindere de douăzeci de kilometri, împărțite în turme de câte o duzină de adulți și tot atâția pui, fiecare turmă fiind păzită de câte un băiat ce-și avea fântâna lui proprie. Idriss o luă mai

spre nord, în direcția defileului stâncos, dincolo de care începea domeniul lui Ibrahim. Pe regul[1] arid, pe care din loc în loc era aruncat câte un smoc de săricică și de laptele-cucului, vântul dinspre miazăzi sculptase cu finețe dâre lungi în nisipul roșiatic. Idriss nu mai trebuia să îndemne animalele ca să le silească să înainteze. Apropierea de puțul Hassi Urit – puțul lui Ibrahim – acționa ca un magnet invizibil asupra oilor, care grăbeau pasul, îndemnând și caprele în urma lor. Nu se zăreau însă decât siluetele contorsionate ale unor rădăcini uscate și câteva dâmburi presărate cu *abesqui* pe care puii de cămilă se cățărau dintr-un salt. Curând, Idriss văzu decupându-se pe faleza cenușie a ergului profilul în formă de umbrelă al acaciei care ținea umbră puțului. Mai avea încă doi kilometri până acolo, când trebui să ridice o cămila ghemuita pe pietriș și care, de bună seama, era bolnava. Animalul scoase un mormăit tânguitor și, șchiopătând, o lua la trap înaintea turmei. Idriss era mulțumit să se înfățișeze înaintea pastorului Șaamba cu o cămila pe care poate altfel ar fi pierdut-o.

Relațiile dintre cei doi adolescenți erau simple și univoce: o admirație amestecata cu oarecare teama din partea lui Idriss, o prietenie protectoare și condescendenta din partea lui Ibrahim. Pentru că era nomad, pentru ca se descurca de unul singur și era păstor de cămile, Ibrahim nutrea pentru locuitorii oazei un dispreț plin de îngăduință, deloc temperat de faptul ca muncea pentru ei și că ei erau cei care îl întrețineau. În atitudinea lui era ceva din amintirea unui trecut glorios, în care oazele și sclavii care le cultivau constituiau laolaltă proprietatea seniorilor nomazi. De altfel, acest băiat cu purtări oarecum ciudate de-atâta căldura și singurătate nu se temea nici de Dumnezeu, nici de diavol și știa să tragă folos chiar și de pe urma aridității deșertului. Cu singurul său ochi – stângul, căci dreptul îi rămăsese agățat în spinii unei păduri de arbori de cauciuc în care i se năpustise cămila, putea să distingă de la o distanță de doi kilometri goana unei gazele sau apartenența tribală a unui păstor de măgari. Picioarele lui zdravene și uscățive puteau să meargă douăzeci și patru de ore încontinuu, fără apă și fără curmale. Se orienta, fără să greșească vreodată, noaptea sau în timpul furtunilor de nisip. De altfel, se pricepea să schimbe direcția vântului, înfigând într-o țepușă un

[1] Suprafață netedă acoperită cu pietriș, din deșertul Sahara.

scarabeu sacru și orientând în direcția dorita mișcarea nestăpânită a picioruşelor acestuia, ce se zbăteau în gol. Putea să repereze drumul unei furnici, ajungea la mușuroi și îl sfărâmă dintr-o lovitura de picior. Obținea astfel o masă copioasa golind conținutul galeriilor, în ciuda faptului ca locuitorii din Tabelbala se temeau de aceste vietăți, căci adăpostul lor subteran le punea în legătură cu duhul cel râu. Idriss era deseori înfricoșat de nelegiuirile lui. Nu ezita sa bea din picioare, ținând urciorul cu o singura mâna, deși, ca să poți bea, trebuie să te sprijini cu un genunchi de pământ și să apuci recipientul cu amândouă mâinile. Vorbea deschis despre foc, invocând astfel cu îndrăzneala iadul, pe când locuitorii oazei foloseau cu prudența locuțiuni ca „bătrânelul care trosnește" sau „făcătorul de cenușa". Nu ezita nici măcar să arunce apa peste flăcări, ceea ce înseamnă profanare. Idriss îl văzuse într-o zi înfruptându-se dintr-un creier de oaie, care la Tabelbala se îngroapă, căci cel care îl mănâncă înnebunește, la fel de sigur ca și dacă și-ar mânca propriul creier.

Urmând cămila șchioapă, ajunse la umbra acaciei unde constata absența lui Ibrahim. Animalele acestuia se înghesuiau în jurul micului bazin circular alimentat de jgheabul fântânii, în care se mai afla puțină apă amestecata cu nisip. Ar fi putut rezista fără apa până seara, dar bazinul constituia un punct de atracție ce le împiedica să se împrăștie.

Unde era Ibrahim? Să-și fi dus oare cămilele spre vreo pășune îndepărtata apărută la câteva ore după o furtuna? Idriss îi caută urma în jurul copacului, dar pământul era brăzdat de urmele mari ale copitelor de cămilă amestecate cu cele mici ale caprelor și oilor. Atunci, îndepărtându-se de puț, descrise un arc de cerc străduindu-se să găsească un indiciu al direcției în care o pornise păstorul Șaamba. Descoperi astfel urma neregulată lăsată de un varan, steluțe minuscule ce trădau țopăitul unui șoarece săritor, urma triunghiulara, destul de veche, a unui fenec în galop. Dădu ocol unui bloc de bazalt care, cu întunecimea lui, despica regul din ce în ce mai orbitor pe măsură ce soarele se ridica la orizont. Și în clipa aceea descoperi o urma atât de neașteptată încât în mintea lui se făcu brusc un gol. Nu se mai gândi la Ibrahim, nici la cămilele lui, nici măcar la propria sa turmă. Nu mai exista nimic în afara celor doua dâre ușor zimțate care săpau în solul alb niște

șanțuri mici, vizibile cât puteai cuprinde cu privirea. O mașină, un automobil, despre care nu vorbise nimeni în oază, apărea din noapte cu o întreaga încărcătură de bogății materiale și de mister omenesc! Idriss, surescitat la culme, o luă la fugă pe urmele vehiculului care gonea spre vest.

Soarele strălucea în înaltul cerului când, în aerul tremurător din cauza căldurii emanate de pământul încins, Idriss zări, alunecând printr-o pădurice de tamarini, silueta greoaie a unui Land Rover. Nu mergea cu viteza prea mare, dar Idriss nu avea nicio șansa să-l ajungă. De altfel, nici nu-i trecea prin cap așa ceva. Mut de uimire și sfiala, se opri și curând oile și caprele îl înconjurară. Land Rover-ul, schimbându-și direcția către nord, mergea acum pe drumul spre Beni Abbes. În cinci minute, avea să se facă nevăzut. Ba nu. Uite ca a încetinit. A început să se întoarcă. Iuți pasul și se năpusti către el. La bord se aflau doua persoane, un bărbat la volan și lângă el o femeie, căreia Idriss nu-i distinse la început decât părul blond și ochelarii mari, negri. Mașina frână. Femeia își scoase ochelarii și sări jos. Părul îi sălta pe umeri ca o pânza decolorata. Era îmbrăcata cu o bluzița kaki foarte decoltata și cu un șort peste măsură de scurt. Idriss remarca și balerinii aurii și se gândi că, încălțata cu așa ceva, nu avea cum să ajungă prea departe pe pietroaiele din jur. În mâna ținea, amenințător, un aparat de fotografiat.

— Hei, puștiule! Nu te mai mișca atâta, vreau să te fotografiez.

— Ai putea măcar să-l întrebi și pe el dacă vrea, bombăni bărbatul. Unora nu le place treaba asta.

— Cine vorbește! răspunse ea.

Idriss trăgea cu urechea și încerca să-și amintească bruma de franceză pe care o știa ca sa înțeleagă ce se spunea. Era evident ca el era obiectul unei discuții între bărbat și femeie, dar faptul că femeia era cea care se interesa de el îl tulbura.

— Nu-ți face iluzii, o ironiza bărbatul. Se uita mai mult la mașina decât la tine!

Într-adevăr, aceasta mașina era impunătoare, masiva și alba de praf, plina de rezervoare, roți de rezerva, cricuri, extinctoare, cabluri de remorcat, lopeți, unelte pentru despotmolit. Bun cunoscător al deșertului, Idriss admira acest vehicul de cursă lungă care aducea pe departe cu cea mai bine echipata cămilă. Oamenii care aveau o mașina atât de

impunătoare nu puteau fi decât niște seniori.

— Nu-mi fac iluzii, îi răspunse femeia, dar cred ca pentru el nu e nicio diferența. Și mașina, și noi facem parte din aceeași lume străină. Noi doi suntem niște emanații ale Land Rover-ului.

Armase aparatul de fotografiat de mai multe ori și îl îndreptase din nou asupra lui Idriss și a oilor lui. Acum îl privea zâmbind și, lăsând deoparte aparatul, părea că în sfârșit îl vede în chip firesc.

— Dă-mi fotografia.

Erau primele cuvinte rostite de Idriss.

— Vrea fotografia lui, e normal, nu-i așa? interveni bărbatul. Vezi, ar trebui să avem mereu la noi un aparat cu developare instantanee. Bietul puști va avea o decepție.

Femeia pusese aparatul la loc în mașina. Scoase din ea o harta învelita într-un cadru de celofan și se apropie de Idriss.

— Imposibil, băiete. Filmul trebuie developat și apoi tras pe hârtie. Fotografia o sa ți-o trimit eu. Uite, acum suntem aici, la Tabelbala. Pata asta verde este oaza ta. Mâine vom fi la Beni Abbes. Apoi la Beșar. Pe urma la Oran. Acolo ne așteaptă un car-ferry. Douăzeci și cinci de ore pe mare. Marsilia. Opt sute de kilometri pe autostrada. Paris. Și, de-acolo, îți trimit fotografia. Cum te cheamă?

După ce Land Rover-ul dispăru lăsând în urmă un nor de praf, Idriss nu mai era chiar același om. La Tabelbala nu exista decât o singura fotografie, în primul rând pentru că locuitorii oazei sunt prea săraci pentru a se gândi să-și facă fotografii. Apoi, pentru că acestor berberi musulmani le este teama de poze. În mintea lor, ele au o forța malefica și, într-un fel, materializează deochiul. Totuși, aceasta unica fotografie contribuia la prestigiul caporalului Mogadem ben Abderrahman, unchiul lui Idriss, care se înapoiase din campania din Italia cu o citație și cu crucea de război. Citația, Crucea de Război și fotografia erau puse la vedere pe unul dintre pereții colibei lui și, în fotografia crăpată și cam neclara, îl puteai recunoaște pe caporal, plin de tinerețe și ardoare, alături de doi camarazi cu figuri joviale. „Până acum, la Tabelbala nu exista decât o fotografie, gândea Idriss, de-acum înainte va mai exista una, și aceea va fi a mea.”

Pe regul alb, mergea repede și cu pași mărunți înspre acacia

cea mare de la Hassi Urit. Sufletul îi era plin de aventura prin care tocmai trecuse și se bucura dinainte gândindu-se cum avea să se laude în fața lui Ibrahim. Chiar o să se laude? Ce dovada avea? Măcar dacă i-ar fi dat fotografia! Dar nu era așa. La ora asta, fotografia lui mergea spre Beni Abbes, închisă în cutia aparatului, care, la rândul lui, era închis în Land Rover. Pe măsură ce Idriss înainta, mașina devenea și ea la fel de ireală. În curând, avea să părăsească urmele lăsate de cauciucuri. Peste puțin timp, nu va mai exista nimic care să demonstreze că întâlnirea cu Land Rover-ul fusese adevărată.

Când ajunse la Urât, Ibrahim îl întâmpină, ca întotdeauna, cu o ploaie de pietre. Nici asta nu se întâmpla între locuitorii oazei. Pentru ei, simplul gest de a lua o piatră în mână este un semn de ostilitate, o amenințare care, din fericire, este destul de departe de a fi dusă până la capăt. Pe Ibrahim îl amuza îndemânarea diabolică pe care o dobândise țintind cu piatra încă din fragedă copilărie. Nimerea fără greș un corb în plin zbor, un fenec în goana mare. Acum, văzându-și prietenul apropiindu-se, se juca, în semn de bun venit, făcând nisipul să țâșnească la dreapta, la stânga, în fața și până la picioarele sale, nu atât în speranța de a-l înfricoșa – Idriss știa de mult ca nu are de ce să se teamă, ci pur și simplu pentru a-și manifesta bucuria de a-l revedea, într-o forma care amesteca agresivitatea cu însușirile lui naturale. Se opri atunci când distanța dintre el și Idriss deveni prea mica pentru ca jocul să mai prezinte vreun interes.

— Vino-ncoace! îi strigă. Am noutăți!

Ia te uita! Frumos din partea lui Ibrahim! El, Idriss, avusese o întâlnire nemaipomenita. Fusese supus încercării cu fotografia și, pe deasupra, de către o femeie blondă, ceea ce îl făcuse pe neașteptate egal cu caporalul Mogadem și, uite, doua ceasuri mai târziu, tot Ibrahim avea noutăți!

— Am o cămilă care stă să fete la puțul Hassi el Hora. La un ceas de-aici. Apa e clocita, dar cămilă trebuie adăpată. Mergem să-i ducem lapte.

Vorbea o berbera în fraze scurte, repezite, ce păreau tot atâtea lătrături poruncitoare. În acest timp, singurul său ochi sclipea ironic, fiindcă Idriss nu era decât un biet nătărău din oaza, un „puța boanta” supus, blând, dar care nu se putea compara cu un păstor de cămile Șaamba. Un mascul bătrân se

încorda și dădu drumul pe nisip unui jet de urina. Ibrahim profita ca să-și clătească mâinile, căci un Șaamba nu mulge cu mâinile murdare. Apoi întoarse o femela ca să o așeze în poziție buna pentru muls și începu să desfacă plasa care îi punea ugerul la adăpost de puii turmei. După care începu, în sfârșit, să mulgă, stând într-un picior, cu cel stâng sprijinit în genunchiul drept și ținând în echilibru pe coapsa stângă un urcior de argilă.

Idriss privea cele două jeturi care țâșneau pe rând în vas. În starea lui de subnutriție permanentă, era chinuit de dorința pe care i-o inspira lichidul acela alb, cald și viu, ce i-ar fi putut domoli în același timp și foamea, și setea. Femela își mișcă urechile mici, de urs și, deschizându-și anusul, lăsă să curgă pe partea interioară a coapselor o diaree verde, dovadă de încredere și abandonare care înlesnea, totodată, și coborârea laptelui.

Ibrahim se opri din muls atunci când socoti că avea destul lapte ca să umple una dintre cele două tigve goale, cu capac, ce se fixează pe șoldul cămilei, într-o plasă din fibră de palmier. Se apropie apoi de masculul cel bătrân și, cu un simplu strigăt gutural, fără să fie nevoie să-l atingă, îl făcu să se lase în jos. Apoi se aruncă pe spinarea lui, cu spatele rezemat de cocoașă, iar în față îl așeză pe Idriss. Cămila se ridică, behăind nemulțumita și o porni îndată în goană către nord. După ce străbătură o întindere de pământ roșiatic acoperit cu arbuști piperniciți, urcară cale de mai mulți kilometri prin albia unui ued[2]. Sculptat de apă – o apă care, se vedea bine, nu mai cursese de ani de zile pe acolo, solul era acoperit cu plăci mari, netede și întărite ce crăpau brusc sub copitele late ale cămilei. În mai multe rânduri, cei doi călăreți fură pe punctul de a cădea. Animalul mârâia de furie, așa că trebuiră să meargă în pas mai domol. Dar cămilă se opri de-a binelea la poalele unei stânci de bazalt sub care adulmecase prezența unei guelta[3]. Ibrahim o lăsă să bea din apa cenușie în care mișunau insectele. Cămila își înălță capul, tristă și orgolioasă, deschise botul șiroind de apă și scoase un behăit ce împrăștie miros de sare și de sulf. Apoi o luă din nou la goană. Pe măsură ce se

[2] Curs de apă intermitent (în Africa de Nord)

[3] Ochi de apă format fie de ploaie, fie de un izvor subteran, în denivelările unui platou stâncos

apropiau de Hassi el Hora, Idriss simțea mai tare neliniștea și nerăbdarea de care era cuprins tovarășul său. Instinctul, care niciodată nu-l înșelase, îl avertiza pe păstorul Șaamba că în aer plutea nenorocirea.

Prezența unui puț nu era marcată decât de o simpla ridicătură de pământ – resturile foarte vechi și pietrificate ale săpăturilor. Fără bazin, fără zid împrejmuitor, fără ghizduri, numai o gură rotundă ce se căsca, primejdioasă, la nivelul solului. O colibă șubreda, din prăjini legate între ele cu frunze de palmier, era o dovadă cum că păstorii cunoșteau totuși această sursă de apă și că uneori veneau aici să se odihnească, la adăpost de soare, după ce-și adăpau vitele. În clipa aceea, locul era pustiu. Totuși, încă de foarte departe, Ibrahim distinse, cu singurul său ochi, silueta plăpândă și roșiatică a unui pui de cămilă nou-născut, părăsit între puț și adăpost. Presimțirile sale cele mai negre se adevereau.

Sări de pe cămila și alergă înspre marginea puțului. Idriss îl văzu năpustindu-se pe grinda cea mai accesibila a șarpantei interioare ce susținea pământul de pe margini și apoi culcându-se pe ea, ca să poată cerceta mai bine fundul apei. Nu mai era nicio îndoială. Însetată în urma nașterii, cămila se apropiase de marginea puțului și căzuse în gol.

În clipa aceea, puiul scoase un behăit tânguitor, și mama sa îi răspunse: din gura puțului urca un geamăt amplificat parcă de un uriaș tub de orgă. Idriss se apleca la rândul lui peste marginea puțului. La început, nu deslușì decât grinzile încâlcite ce fixau armătura pereților. Dar când ochii i se mai obișnuiră cu întunericul, printre reflexele luminoase și unduitoare distinse o silueta întunecata culcata pe o parte, pe jumătate cufundată în apă. Și, un punct minuscul în marginea acestui tablou sinistru, zări imaginea propriului său cap, încordat și viu pe azurul adânc al cerului.

Ibrahim se ridicase și alerga înspre coliba, de unde se întoarse cu o frânghie de piele împletită.

— Cobor să văd dacă e rănită, explică el. Dacă nu e, mai chemăm niște păstori să ne-ajute și-o sa încercăm s-o scoatem de-acolo. Dar, dacă are un picior rupt, trebuie omorâta.

Apoi, după ce fixa un capăt al frânghiei de un colț de piatră, își dădu drumul înăuntru. Câteva clipe nu se mai auzi nimic. Curând însă vocea lui se înalță ca un ecou venind dintr-o grotă.

— Are un picior rupt. Îi tai gâtul și pe urma o fac bucăți. Tu o să le tragi afară. Ia întâi hainele mele.

Idriss scoase la suprafața o legăturică de boarfe zdrențăroase. Apoi rămase în așteptare, fără a încerca să vadă oribilul lucru pe care îl săvârșea pastorul Șaamba la douăzeci de metri sub pământ, în apa nămoloasă.

Cămila cea mare se apropiase de pui și, după ce-l adulmecase îndelung, începuse să-l lingă drăgăstos. Idriss privea scena amuzat. Era puțin probabil ca bătrânul mascul să fi cedat unei neașteptate vocații paterne. Mai degrabă aprecia pe trupul tremurător și umed al puiului mirosul puternic al mamei. Chinuit de singurătate, puiul, la rândul lui, se lipea de acest protector nesperat, pentru ca apoi, mânat de instinct, să înceapă să-i scormonească pântecele cu botul, în căutarea unui ipotetic uger.

O chemare poruncitoare îl smulse pe Idriss din contemplare. Începu să tragă de frânghia de piele, greu încărcată de data asta. Curând, reuși să aducă spre el o pulpă și un picior ce încă mai păstrau căldura trupului viu. Duse carnea la umbra colibei. Vocea păstorului răsună din nou.

— Scoate o găleată cu apă, amestec-o cu laptele pe care l-am adus și dă-i puiului să bea.

Deci Ibrahim, în toiul muncii istovitoare, nu uita de puiul de cămilă și sacrifica pentru el singura hrană de care dispunea. Idriss se supuse fără prea multă tragere de inimă, dar nici nu-i trecu prin minte posibilitatea de a nu-și asculta prietenul, bând, de pildă, o parte din lapte. Curajul supraomenesc al acestuia îl subjuga. Puiul nu putea să bea, așa că Idriss trebui să mestereasca un biberon improvizat dintr-o sticlă căreia îi sparse fundul, transformând-o astfel într-un fel de pâlnie. De-abia începuse să-l hrănească și din fundul puțului sosi o altă halcă de carne. Când soarele ajunse în înaltul cerului, îl auzi pe Ibrahim bucurându-se ca lumina putea ajunge direct la el. Coliba se transformase într-o grămadă de hălci de carne, pe care roiuri de muște albastre bâzâiau furioase ori de câte ori erau deranjate. Dar ceea ce-l neliniștea mai mult pe Idriss era cerul, pustiu încă o oră mai devreme, dar pe care începuseră să se ivească mici cruci negre ce pluteau ușor, parând a rămâne o clipa nemișcate, pentru ca apoi să alunece brusc, în zbor planat. Vulturii văzuseră totul și se pregăteau să coboare.

Totuși, erau mai puțin de temut decât corbii, ale căror îndrăzneală și agresivitate depășeau orice limite. Idriss își imagina cam cum se va desfășură drumul lor la întoarcere, cu puiul de abia în stare să meargă, cu masculul cel mare legănând pe cocoașa o piramida de carne proaspăta și cu stol negru de corbi croncănind în urma lor.

Fu surprins când îl văzu pe Ibrahim apărând pe neașteptate pe grinda transversala a puțului. Era o statuie vie, sculptata într-un mâl sângerând. Orbit de lumina puternica, își acoperi fața cu mâinile și își înălța capul către cer. Apoi mâinile îi căzură, și Idriss văzu cum un cheag de sânge se cuibărise în orbita goală, ca și cum ochiul îi fusese smuls chiar atunci. Pastorul Șaamba era năucit de încordare, de oboseala și de exaltarea pe care o provoacă miezul zilei. Ridica brațele și izbucni într-un urlet de triumf și de sfidare. Începu apoi sa țopăie și să sară în echilibru pe bârna. Își apucase sexul în mână, îndreptându-l spre Idriss:

— Bai, puță boantă! Uite, eu o am ascuțită!

Și continuă să sară astfel pe trunchiul putred. Se auzi o trosnitură și Șaamba dispăru ca un drăcușor în cutia lui. O a doua trosnitură îl făcu pe Idriss să înțeleagă ca trupul tovarășului sau lovise în cădere bârna principala a șarpantei care, la rândul ei, cedase. Pământul se zguduia de parcă ar fi fost cutremur. Coliba se prăbuși peste hălcile de carne. Un nor de praf țâșni din puț către cer și Idriss văzu, zburând înnebuniți, o mulțime de lilieci ce-și petreceau ziua în șarpanta puțului. Ruperea celor două grinzi provocase prăbușirea întregii armaturi ce susținea pereții. Dintr-odată, puțul se umpluse. Până la ce nivel? Unde era Ibrahim?

Idriss se apropie. La mai puțin de doi metri adâncime, se vedea nisipul amestecat cu bucăți de lemn rupte. Își striga tovarășul. Vocea lui firava se înălță în mijlocul tăcerii pe care măreția soarelui în plin zenit o făcea să pară sepulcrală. Și atunci îl cuprinse frica. Începu să urle îngrozit și o luă la fuga drept înainte. Alergă așa multă vreme. Până când, împiedicându-se de o rădăcină, se prăbuși în nisip, cutremurat de hohote de plâns. Dar se ridică imediat, astupându-și urechile cu mâinile. Cu obrazul lipit de pământ, i se păruse că aude, urcând din adâncuri, râsul prietenului său îngropat de viu.

— Te-a fotografiat? Și unde-i fotografia? Mama lui își aminti din nou de povestea cu fotografia, în timp ce o vecina, bătrâna Kuka, o ajuta să se pieptene și să se machieze. Idriss nu putuse tăinui întâlnirea cu francezii din Land Rover, și nici promisiunea lor de a-i trimite fotografia. Avea să-i parvină prin curierul care sosea rar în oază, odată cu comenzile de provizii, unelte și haine pe care le aducea săptămânal camionagiul Salah Brahim, omul care asigura legătura cu marea oază vecină Beni Abbes. Dar, ca să-și menajeze mama, pe care gândul o ducea întotdeauna la tot ce putea fi mai rău, Idriss ascunsese nu numai rolul pe care îl jucase femeia blonda, dar chiar și existența ei. În mașină nu erau decât doi bărbați, povestise el, și unul dintre ei făcuse fotografia.

— N-o s-ajungă niciodată, profeți sumbru Kuka ben Laid în timp ce descurca părul mamei lui Idriss cu un pieptene de fier cu trei dinți. Și-atunci? Ce-o să facă ei cu fotografia aia? Nimeni n-are de unde ști!

— Ai pierdut ceva din tine, întări mama. Și dac-acum te îmbolnăvești, cum să te vindec?

— Mai e și pericolul să plece de-aici, adăuga Kuka. Trei tineri din sat emigrați spre nord în șase luni!

Idriss era cufundat într-o munca de migala. Tăia cu cuțitul o cămila mică dintr-un bloc de caolin ocru, cu atât mai multa grija cu cât voia să se ferească să intervină în litania posaca a celor două femei. Cu turma lui de cămile sculptate se jucase de-a nomadul Șaamba încă de când era mic. La început, i se dăruiseră piesele una câte una. Mai târziu, își vopsise turma și o îmbrăcase în bucăți de pânza și fibre de palmier. În fiecare zi, o ducea la adăpat și la păscut, îngrijea animalele rănite sau bolnave. Prea mare acum pentru astfel de lucruri copilărești, începuse să dăruiască animalele, pe rând, fraților săi și cioplea piese noi care îmbogățeau un șeptel deja numeros.

— Știu eu ce au tinerii ăștia de pleacă, rosti Kuka, plina de mister.

După o pauza de politețe, mama o întreba:

— Ei? De ce pleacă tinerii ăștia?

— Pentru c-au fost învățați să meargă prea devreme. Ăsta-i un cusur de nomad care-i înseamnă toată viața.

— Idriss n-a mers până la doi ani, spuse mama

neîncrezătoare.

O durea amintirea unei particularități a familiei ei care pe vremuri fusese cauza unor griji și presentimente sumbre: aproape toți copiii ei începuseră să meargă târziu. Pentru al treilea, când împlinise doi ani, se organizase chiar o rugă pentru mers, tradițională în astfel de cazuri. Copilul, în zdrențe și lăsat dinadins plin de muci și de jeg, era purtat într-un coș de către doua fetițe – surori, verișoare sau, dacă nu avea, vecine – care intrau în fiecare casa și cântau încontinuu tot drumul. „Nu merge, nu vrea să meargă, da-i, Doamne, dezlegare să meargă!” Fiecare familie vizitată făcea un dar – grâu, orz, zahăr, ceapă, bani mărunți – care era pus în coș, astfel încât să atingă copilul. Cu ofrandele primite, mama trebuia apoi să organizeze un mic ospăț pentru copilul care nu mergea și pentru fetițele care merseseră în locul lui.

— Dar, de la șase ani, insistă Kuka, se juca de-a camionul cu un bidon de petrol pus pe patru roți de lut ars plus una de rezervă! Asta ce voia să-nsemne?

— Dacă lui Idriss îi e sortit să plece, atunci va pleca, trase mama o concluzie fatalistă.

— Bineînțeles, dar nu neapărat cu deochi, admise Kuka în timp ce acoperea părul mamei cu o unsoare grasă făcută din henna, cuișoare, trandafiri uscați și mirt, amestec ce făcea ca părul să pară bogat și mătăsos.

Bătrâna rostise cuvântul care o obsedase tot timpul pe mama din clipa în care aflase de episodul cu Land Rover-ul. Ca să nu te ajungă deochiul, cel mai prudent lucru este să treci cât mai neobservat. Dacă atragi deochiul prin ținuta ta, prin forță sau frumusețe, înseamnă că-l ispitești pe diavol. Mamele din Tabelbala își neglijau intenționat copiii, lăsându-i cam murdari, ca nu cumva să stârnească admirația la o vârsta atât de vulnerabilă. Bărbatul care ține la vedere cu atâta mândrie cuțitul nou-nouț, pe care de-abia l-a dobândit, are toate șansele să se taie cu el de cum îl va folosi. Doica etalându-și pieptul planturos, capra cu o fecunditate ostentativă, palmierul cu o inflorescența bogată se expun deochiului a cărui forța secătuiește, usucă. Tot ceea ce are o înfățișare înfloritoare se află sub o amenințare continuă. Ce să mai zici atunci despre ochiul fotografic și despre imprudența celui care i se oferă cu atâta ușurință?

Idriss știa toate aceste lucruri. Era destul de pătruns de spiritul belbali ca să-l ia cu frig când se gândea la riscurile la care, pe deplin conștient, se expunea. Dar în același timp îl frământa dorința arzătoare de a scăpa de influența oazei în care crescuse. De aici și admirația lui pentru nomazii Șaamba, ca și faptul că încă își mai răsfăța mica turma de cămile la o vârsta la care e ridicol să te mai ții de astfel de copilării. De altfel, nici mama lui nu prea era de acord cu aceasta colecție, dar Idriss era băiat, nu peste mult timp avea să fie bărbat, și cămilele nu erau totuși păpuși, jucării pe care nu le-ar fi tolerat în mâinile fiicelor ei.

Kuka făcuse cu grija un ghem din firele de par rămase în dinții pieptenului. Nu trebuia să se rătăcească niciunul căci, emanație a trupului mamei, ele aveau o influență directă asupra sănătății ei fizice și morale. Ajungând în mâini răuvoitoare, ele ar putea deveni un puternic instrument magic. Și totuși nici nu se punea problema să fie arse. Urmau să fie îngropate la rădăcina unui tamarin, copac ce constituia obiectul unui cult feminin.

— E adevărat că Idriss a fost vândut negrilor? întrebă brusc Kuka.

Întrebarea era indiscreta și, fără îndoiala, bătrână n-ar fi avut îndrăzneala s-o rostească în prezența altcuiva, și nici uitându-se în ochii mamei. Aceasta însă, cu spatele la bătrână și lăsându-se în voia mâinilor ei, putea, fără a fi prea brutala, să dea un răspuns evaziv sau chiar să nu spună nimic.

— Da, răspunse ea după o clipă de gândire. Înainte de el născusem doi copii morți.

Explicația era suficientă. Atunci când nenorocirea se înverșunează asupra unei familii, în ziua nașterii este chemata în ajutor comunitatea restrânsă formata din descendenții sclavilor negri din oaza. Aceștia încep să danseze în curte, iar tatăl, în chip simbolic, așază copilul pe toba căpeteniei și oferă comunității un dar substanțial, în natura și în bani. Atunci când copilul trăiește, negrii, care au devenit astfel răspunzători de soarta lui, vor avea dreptul la încă o donație, iar copilul însuși va trebui să își amintească toată viața de protectorii săi. Până la șase ani, Idriss fusese pieptănat după stilul tradițional al copiilor negri, cu craniul ras în întregime, lăsându-i-se doar o creasta deasa și ascuțita ce pornea de pe frunte și se termina la

ceafa.

Kuka nu insista, dar mama își dădu seama că ea vedea în acest amănunt un motiv în plus pentru ca Idriss să-și părăsească familia. Având grija să nu strângă prea tare părul, ca să nu provoace sterilitate, bătrâna împletea cu răbdare cele trei cozi tradiționale ale femeilor măritate, două cozi laterale, destul de subțiri, împodobite cu inele de argint, și una groasă la spate, trecuta printr-un con ce simbolizează un ochi protector.

Bătrână trebuia acum să înceapă vopsitul feței, așa că își schimba locul, căci trebuia să se așeze pe vine în fața mamei lui Idriss. Astfel, conversația avea să-și schimbe cursul: ceva mai puțina viclenie din partea bătrânei Kuka și o reținere mai fățișa din partea celeilalte femei. Idriss încerca să se facă uitat, așa cum învățase să facă de fiecare dată când, în locuința prea strâmta, era martor la o scena de la care în principiu era exclus, din cauza vârstei sau a sexului. Gândul îi zbura însă la serbarea care începea în seara aceea și care urma să dureze zece zile: Ahmed ben Baada își mărita fata, Aișa, cu fiul cel mare al lui Mohamed ben Suhil, și o trupa de dansatori și de muzicanți veniți din vârful munților Atlas avea să dea culoare și ritm ceremoniilor.

În casa viitorului soț femeile munciseră toată ziua să pregătească un *tazu* ce era de ajuns pentru o suta cincizeci, chiar două sute de persoane. Timp de trei ore, vreo zece bătrâne măcinaseră în râșnițe de piatră ca să facă grișul necesar. Agitația întreținuta de acest cor de femei, care vorbeau încontinuu, cântau și râdeau pe înfundate, se transmitea și curioșilor care se perindau prin fața darurilor oferite familiei viitoarei soții de către rudele tânărului. La mare preț se aflau țesăturile, eșarfele, centurile, condurii, brățările și colierele de argint, pieptenii, oglinzile, apa de colonie și toate acele produse fără de care frumusețea femeii nu ar mai exista: henna, mirt, tămâie, scoarța de nuc, cuișoare și rădăcini de stânjenei sălbătici. În sărăcia fără margini din oaza, atâtea bogații strânse laolaltă însemnau pentru ochi un prilej de desfătare ce nu trebuia scăpat.

După-amiaza, femeile s-au adunat într-un dans modest, aproape timid. Cele căsătorite și fetele tinere se grupau doua câte doua, ca și cum cele din urma trebuiau să fie inițiate de celelalte, mai în vârsta. Cât despre mire, acesta, însoțit de „vizirii” lui – vreo șapte-opt tineri celibatari fusese în chip destul de misterios după lemne, dovada fiind cei șase măgari încărcați cu vreascuri pe care îi mânau de la spate. Obiceiul cere ca mirele să fie înfășurat până sub ochi într-un burnuz mare, strâns cu funia de care s-a ajutat mama lui când l-a născut. În realitate, noaptea o petrecuse chefuind împreuna cu tovărășii de zi cu zi, ca să sărbătorească sfârșitul adolescenței. Segregarea dintre sexe este astfel sărbătorită de două ori în ajunul căsătoriei.

Idriss se implica în aceste ritualuri numai în măsură în care reușea să se identifice cu mirele – care nu era decât cu trei ani mai mare decât el – dar reușea prea puțin. În ceea ce privea prietenia, moartea tragica a lui Ibrahim lăsase un gol imens în jurul lui, pe care niciun băiat din oaza nu-l putea umple. Mireasa era de vârsta lui. Crescuseră împreună, și fata asta grasa, pasiva și molatică nu avea pentru el niciun fel de mister sau de atracție. Poate că și pentru viitorul ei soț lucrurile stăteau la fel. Ali ben Mohamed rămânea însă fidel tradiției potrivit căreia soții se iubesc și se stimează pentru ca au fost uniți prin ceremonia căsătoriei, sentimentele trebuind să fie

efectul și nu cauza unirii lor. Fără să-și dea seama, în spiritul lui Idriss pătrunsese tocmai ideea contrara, o idee moderna și lipsita de pietate, aceea ca întâi trebuie să existe dragostea și ea să fie primul motiv al căsătoriei. Din clipa în care hotărî ca mireasa nu-l atrage în niciun fel, toată petrecerea i se păru o plictiseală de prisos și, într-un fel, o amenințare virtuala pentru libertatea lui, cu toate ca era hotărât să zădărnicească orice manevra de-a părinților lui sau de-a părinților vreunei fete de măritat din oaza care ar fi vrut să-l atragă spre însurătoare. Privindu-l pe acest tânăr care urma să devină soț, iar curând, fără îndoială, și tată, prinzând astfel rădăcini adânci în Tabelbala, Idriss simțea cum îi cresc aripi și gândurile-i pătimașe zburau la femeia blondă care îi luase chipul și îl dusese cu ea în automobilul acela de vis. În realitate, în imaginația lui se vedea în două ipostaze diferite. Într-o zi, Salah Brahim, sărind din camion, avea să-i dea un plic trimis de la Paris, în care își va găsi fotografia. Dar cel mai adesea se vedea pornind înspre nord, pe un drum lung al cărui capăt era la Paris. Bătrâna Kuka îl ghicise: nu se mai gândea decât la plecare.

Se înnoptase de mult când invitații ieșiră cu toții, atrași de o zarva venind dinspre ksarul[4] Chraia. Pe pereții văruiți ai colibelor se proiectau luminile ca de incendiu ale torțelor. Liniștea nopții era sfâșiată de glasuri sparte și de chiuituri ascuțite, de bubuitul înfundat al unei tobe și de sunete stridente de trompete. Era ceata de munteni, veniți dinspre răsărit prin hamada[5] Draa, care îi sărbătoreau, în felul lor, pe tinerii căsătoriți. Tobele făceau un zgomot infernal. Fiecare instrument, agățat în poziție orizontală de mijlocul cântărețului, scotea două sunete: unul limpede, atunci când instrumentul era lovit cu bagheta într-o extremitate, altul înfundat, când în cealaltă extremitate se lovea cu pumnul. Peste șuieratul peltic al cimpoaielor, doi soliști suflau pe rând în trompete scurte de alamă, descriind curba unui refren sfâșietor. Muzica aceasta era departe de monologul pur și limpede al lui Idriss, cântat la un fluier din trestie cu șase găuri în orele cele mai fierbinți ale zilei.

Muzicanții se strânseseră roata în fața casei lui Mohamed

[4] Loc fortificat din Africa de Nord

[5] Podiș acoperit de pietre, în special în Sahara

ben Suhil, peste care torțele aruncau o lumina vie și ciudata. Muzica se însuflețea din ce în ce mai mult, cu fiecare clipa devenea mai violenta, transmitea zbuciumul ei de nestăpânit trupurilor nemișcate ale spectatorilor. Ritmul devenea din ce în ce mai febril și toți știau de ce: pentru ca dansul să se dezlănțuie, pentru ca tot grupul de muzicanți să se preschimbe într-un singur dans. Și nașterea avu loc: în mijlocul lor apăru o femeie neagră, învești mântata în valuri roșii și purtând podoabe de argint. Zett Zobeida nu se arata decât atunci când serbarea era în toi, căci ea era sufletul și flacăra petrecerilor. Mai întâi, cu pași repezi și îndoita din mijloc, alergă pe marginea cercului ce-i aparținea, ca și cum și-ar fi cercetat domeniile. Apoi desenă o suita de figuri din ce în ce mai concentrate. Era limpede: culegea toată muzica răspândită pe tărâmul ei, aduna o recolta nevăzută, tot dansul risipit în jur.

Acum mulțimea dansa cu ea și toți repetau o litanie obsedantă și neînțeleasă:

Libelula vibrează pe apă
Lăcusta țârâie pe piatră
Libelula vibrează și nu cântă nimic
Lăcusta țârâie și tace
Dar aripa libelulei e un înscris
Dar aripa lăcustei e o scriere
Și-acest înscris zădărnicește viclenia morții
Și-această scriere dezvăluie taina de-a trăi.

Zett Zobeida se mișca acum cu pași foarte mărunți, înconjurată îndeaproape de muzicanți. Curând, picioarele începură să i se miște în loc, cad dansul se contopise cu trupul. Și din tot acest trup, între partea de jos a bustului și partea de sus a fustei, nu se mai vedea decât o fâșie de goliciune strălucitoare și neagra. Și-n mijlocul acestei statui acoperite de valuri dansa singur pântecele, însuflețit de o viața de sine stătătoare și plina de înțelesuri. Era gura fără buze a întregului trup, acea parte din el care cuvântă, zâmbește, se strâmba și cânta.

Libelula descântă viclenia morții
Lăcusta scrie taina de-a trăi.

Dansul Zett Zobeidei era, pe aceasta statuie de văluri nemișcate, baletul a o suta de bijuterii zornăitoare. Mâini de Fatma și semiluni, copite de gazelă și cochilii de sidef, coliere de coral și brățări de chihlimbar, amulete, stele și rodii, toate dansează într-un amplu conciliabul clinchetitor. Dar ceea ce atrage mai ales privirea lui Idriss este o picătură de aur de o strălucire și de o forma încântătoare, ce se rotește pe un șnur de piele. Nu se poate imagina un obiect de o perfecțiune mai simpla și mai concisă. Pare că totul este adunat în ovalul acesta puțin bombat în partea de jos. Fără a se atinge de celelalte bijuterii în salturile ei ușoare, tăcerea acestei bule solitare pare a spune totul. Pietrele prețioase imita cerul, pământul, animalele deșertului și peștii din mari; dar bula de aur nu vrea să arate nimic altceva decât pe sine însăși. Este semnul pur, forma absoluta.

Poate că din seara aceea Idriss a început să înțeleagă că Zett Zobeida și picătura ei de aur sunt emanația unei lumi fără imagini, antiteza și poate antidotul femeii platinate cu aparatul de fotografiat. Poate că ar fi mers încă și mai departe pe calea acestei inițieri dacă, după cântece și dansuri, în liniștea regăsita a nopții scânteietoare, Abdullah Fehr, povestitorul negru venit tocmai dinspre Sudan și Tibesti, n-ar fi evocat aventura fostului pirat Kheir ed Din, rege al Tunisului pentru scurt timp, căruia parul și barba îi dăduseră mult de furca.

Barbă-Roșie sau Portretul regelui

Numele lui adevărat era Kheir ed Din, dar rumii[6] îi spuneau în batjocura Barbă-Roșie. Cu fratele său mai mare, acest pirat levantin de-odinioară cutreierase Mediterana jefuindu-i corăbiile dintr-un capăt într-altul, împreuna, puseseră stăpânire pe Alger, al cărui port îl fortificaseră pentru a-și putea adăposti acolo cele patruzeci de galere. Apoi fratele cel mare fusese ucis la Tlemcen, iar mezinul, de unul singur, urmase drumul unei cariere strălucite. În anul 912[7] după Hegira, cuceri Bizerta, iar pe Mulay Hassan, sultanul Tunisului, îl alungă din palatul său din Bardo.

Când Kheir ed Din și tovarășii lui, mirosind încă a sânge, dădură năvală în palat, liniștea în care se treziră dintr-odată le dădu sentimentul straniu că au pătruns pe un tărâm fermecat. Nicio urmă de viață în curțile interioare, pe terasele etajate, în sălile imense, sub colonadele ce mărgineau grădinile de vis. Curtenii, soldații, servitorii și paznicii păreau să fi părăsit aceasta locuința nobila și semeață abia cu o clipa mai înainte, lăsând-o intactă în mâinile barbarilor veniți de pe mare, cu baldachinele, paravanele, pernele, vesela și chiar și cu focul aprins în cămine și cu frigări încă rotindu-se deasupra lui. Fugiseră cu toții, luând cu ei caii, dromaderii, maimuțele și câinii de vânătoare, acei delicați ogari ai deșertului care vin să-și așeze capul lunguieț pe genunchii seniorilor din Africa alba. Nici măcar havuzurile nu mai erau înconjurate de zborul rotund al porumbeilor.

Vraja acestor locuri ciudate îi făcea pe Kheir ed Din și pe tovărășii lui să se simtă nelalocul lor. Temându-se de vreo capcană, înaintau cu grija, uitându-se în toate părțile. Unii îl sfătuiră pe pirat să dea foc acestui palat blestemat și să-l distrugă piatra cu piatra.

Din încăpere în încăpere și din scara în scara, ajunseră într-o aripa dosnică, ale cărei uși rezistaseră la început tuturor încercărilor de a le deschide. Nu mai rămânea decât să spargă una dintre ele, dar tocmai când soldații trecuseră la treaba, ușa se deschise singura. În prag apăru un bărbat înalt cu o figura

---

[6] Nume dat creștinilor de către arabi.

[7] Anul 1534 al erei creștine (n.a.)

aspră, îmbrăcat într-un halat alb cu pete de toate culorile. Avea un aer surprins și furios.

— Ce-i cu tărăboiul asta? întrebă el. Doar am dat ordin să nu fiu deranjat în timp ce lucrez!

Un paznic otoman înarmat cu un iatagan se apropie, cu intenția fățișa de a reteza capul celui care îndrăznea să rostească astfel de vorbe semețe în fața stăpânului său. Kheir ed Din îl îndepărtă cu un gest.

— Tărăboiul asta înseamnă ca sultanul Mulay Hassan a fugit și că eu îi iau locul. Așadar, spune-mi, cine ești tu, de pari atât de străin de evenimentele ce zguduie țara asta?

— Ahmed ben Salem, portretist oficial și pictor al palatului.

Și cum Kheir ed Din înainta, se dădu într-o parte ca să-l lase să intre.

Kheir ed Din îl întâlnise de mai multe ori pe adversarul pe care tocmai îl doborâse. Disprețul era singurul sentiment pe care îl nutrea pentru acest Mulay Hassan, nedemnul moștenitor al vestitei dinastii a Hafsizilor. Plăpând și cu o figură jalnică, părea să se încovoaie sub greutatea coroanei și a mantiei regale moștenite de la strămoșii lui. În fața temutului pirat, stăpân al Mediteranei, el nu putea fi sortit decât înfrângerii și umilinței!

Or iată că pe cei patru pereți ai vastei încăperi se afla tocmai el, sultanul învins, dar nu adus de spate, nici cu capul plecat și nici dând bir cu fugiții. Dimpotrivă, iată-l bine înfipt în șa, pe un cal nărăvaș, înconjurat de demnitarii care îi așterneau un covor din mantiile lor, cocoțat în vârful unui turn ce domină orașul, ba chiar și în harem, înconjurat de favorite topite de dragoste.

Kheir ed Din străbătea încăperea cu privirea înfierbântată de o furie care, cu fiecare pânză, devenea și mai aprigă. Îl zdrobise pe Mulay Hassan. Îl alungase din palatul lui într-un mod umilitor. Îl obligase să fugă cât îl țineau picioarele, lăsând în urmă până și carnea perpelindu-se în frigări. Și iată că, din cauza acestui pictor blestemat, învinsul se afla tot aici, între zidurile palatului său, triumfător, cu aerul lui regesc, în culmea gloriei.

— În temniță! urlă el într-un târziu. Și-n foc cu toate mâzgălelile astea!

Apoi ieși iute din încăpere, în timp ce soldații lui îl înconjurau pe Ahmed ben Salem și îl legau fedeleș.

În săptămânile ce urmară, Kheir ed Din fu foarte ocupat cu consolidarea și organizarea victoriei fulgerătoare care făcuse din el omul cel mai puternic din tot Maghrebul. Noua lui izbândă opera însă și asupra sa o metamorfoză de care el însuși era surprins. Dintru început, ocuparea Algerului și a Algeriei îl transformase din piratul de mare care fusese într-un guvernator de citadelă. Și iată că, ajuns egalul unui rege în acest palat rafinat, simțea că îi revin noi obligații. Întâi de toate, înțelese că nu mai trebuia să facă nimic el însuși. Între lucruri și el trebuia să se interpună întotdeauna de aici înainte ministrul, executantul, secundul sau, cel puțin, servitorul. Începuse cu sabia. Era cel mai vechi tovarăș al său de luptă, o armă grea și grosolană, cu garda de forma unei cochilii enorme ce acoperea toată mâna, cu tăișul lat și ușor ciobit ici-colo, în ciuda grosimii sale. Câte capete nu despicase el cu această sabie plina de fală! Numai cât o mângâia cu palma, că-i și dădeau lacrimile. Or era limpede că de-acum nu va mai reteza niciodată capete și că bătrână lui sabie n-avea să i se mai bălăngăne la cingătoare încurcându-l la mers. Și o înlocui cu un pumnal scurt și elegant, cu mânerul cizelat, a cărui lamă i se părea tocmai bună ca să-și curețe unghiile cu ea.

Veni apoi rândul veșmintelor: pieptarul de zale se preschimba în catifea, și cânepa, în mătase.

Dar toate astea nu însemnau încă mare lucru. Căci iată-l pe acest soldat mereu gata de fapte noi, care nu se îndoise niciodată de nimic, care răspunsese întotdeauna la orice întrebare prin curaj și prin forța, iată-l pe acest nou suveran, dintr-odată pătruns de demnitatea lui de curând dobândita, privindu-se în oglinda și ezitând să se recunoască.

În acea clipă, își aminti de Ahmed ben Salem și de galeria de portrete în care ticălosul de Mulay Hassan părea atât de nobil. Acum, de vreme ce adoptase micul pumnal de ceremonie, jaboul de mătase și vesta de catifea, nu era oare timpul să-și facă și portretul oficial? Și totuși aceasta perspectiva atât de firească pentru oricare altul pe el nu-l umplea decât de teama și oroare…

Motivul lui era foarte îndreptățit: Kheir ed Din nu-și arata niciodată capul, acoperit tot timpul de un turban, nici bărbia, învelită într-o husă de mătase verde, legata după urechi cu două șnururi. Pentru ce atâtea precauții? Acesta era secretul

lui, un secret pe care toți cei din jur îl cunoșteau, dar despre care nimeni n-ar fi îndrăznit să pomenească vreodată.

În timp ce frecventa școala coranică, Kheir ed Din fusese ținta celor mai crude jigniri din partea colegilor și a profesorilor, iar motivul era culoarea parului sau. Coama de un roșcat-aprins ce-i acoperea capul atrăsese ani de-a rândul batjocura, loviturile și, ce-i mai râu, trezise un fel de repulsie blestemata. Toate acestea din cauza că, în virtutea unei tradiții sahariene, copiii roșcați sunt blestemați. Da, blestemați, căci sunt roșcați pentru că au fost concepuți atunci când mama lor era spurcata. Ei poartă astfel însemnul evident și de nesters al acestei nelegiuiri, căci părul lor nu a fost colorat de nimic altceva decât de sângele spurcat. Și rușinea se întinde pe toată pielea – alba ca laptele, dar pătată de pistrui, cuprinde fiecare fir de par și schimba până și mirosul, căci tovărășii lui Kheir ed Din se îndepărtau de el, astupându-și nasul.

Copilul suferise un adevărat martiriu. Mai târziu, crescând, puterea îl făcuse de temut. Și, în sfârșit, vârsta la care avea voie să poarte turban îi dădu posibilitatea de-a ascunde pricina rușinii. Totul reîncepu însă nu peste mulți ani, când îi crescu barba, ce nu mai era roșcată ca parul, ci de-a dreptul roșie, de parcă ar fi fost făcută din fire de arama. Atunci impusese moda husei de barba, un accesoriu de care nu se despărțea niciodată și pe care curtenii din jur îl adoptaseră fără să crâcnească.

Acest lucru nu-l împiedica să pândească tot timpul privirile celorlalți și, dacă se întâmpla ca ochii cuiva să se oprească asupra bărbiei sale, mâna i se crispa îndată pe mânerul sabiei. Rumii îl porecliseră Barbă-Roșie și mare noroc pe capetele lor ca locuiau de cealaltă parte a Mediteranei. Kheir ed Din era atât de susceptibil în aceasta privința, încât și cei foarte apropiați se fereau să rostească în prezența lui cuvinte ca vulpe, veveriță, alezan, tutun, și toți știau ce prost dispus era în nopțile în care pe cerul înnegurat plutea o luna mare și roșiatică.

Și, ajuns la apogeul puterii sale, iată-l cum descoperă forța imaginii și faptul ca un rege nu poate evita să se privească în oglinda. Așa ca într-o dimineața dădu ordin ca Ahmed ben Salem să fie scos din temnița și adus în fața lui.

— Mi te-ai prezentat ca fiind portretistul oficial și pictorul palatului, îi spuse.

— Într-adevăr, înălțimea Ta, asta mi-e îndatorirea și acesta mi-e titlul.

— Cu titlul și îndatorirea am înțeles, dar care ți-e funcția?

— Mai întâi, trebuie să fac portretele înalților demnitari ai Curții. De asemenea, să reproduc frumusețea arhitecturală și fastul palatului, pentru ca toți să le cunoască în toate timpurile și pe întreg pământul.

Kheir ed Din dădu din cap. Îi plăcea ceea ce-i spunea artistul.

— Dar, ia spune-mi, presupunând că acel demnitar căruia îi faci portretul suferă din cauza unui defect fizic, de pildă, un neg, nasul rupt, se uită cruciș, e chior sau mai știu eu ce, ai reproduce defectul cu exactitate sau te-ai strădui să-l ascunzi?

— Înălțimea Ta, eu sunt portretist, și nu curtezan. Eu pictez adevărul. Onoarea mea se numește fidelitate.

— Așadar, din respect pentru fidelitate, n-ai șovăi să arăți lumii întregi ca regele tău are un neg pe nas?

— Nu, n-aș șovăi.

Kheir ed Din, simțindu-se oarecum înfruntat de orgoliul plin de îndrăzneala al pictorului, roși de furie.

— Și nu ți-ar fi teama că ți s-ar putea clinti capul de pe umeri?

— Nu, înălțimea Ta, căci, la vederea portretului sau, regele nu s-ar mai gândi ca-l ridiculizez, ci, dimpotrivă, s-ar simți onorat.

— Cum așa?

— Pentru ca portretul meu ar fi portretul regalității înseși.

— Și negul?

— Ar fi un neg atât de regesc încât oricine ar fi mândru să aibă pe nas unul la fel.

Pe Kheir ed Din îl tulburară adânc aceste cuvinte, căci ele îl atingeau tocmai acolo unde îl durea mai tare. Plecă de lângă pictor și se retrase în apartamentele sale. Dar lui Ahmed i se îngădui să se reîntoarcă în atelier. Chiar de-a doua zi, Kheir ed Din îl căută și-l întrebă din nou:

— Și totuși nu-nțeleg, îi spuse, cum de poți reproduce o față urâtă și ridicolă din cauza unei diformități fără să-i demaști în același timp urâțenia și ridicolul? Chiar vrei să spui că niciodată nu atenuezi diformitățile modelelor tale?

— Niciodată nu le atenuez, afirma Ahmed.

— Niciodată nu le înfrumusețezi?

— Bineînțeles că înfrumusețez, dar fără să ascund nimic. Dimpotrivă, subliniez, accentuez trăsăturile unui chip.

— Înțeleg din ce în ce mai puțin.

— Totul este să faci în așa fel ca timpul să pătrundă în jocul liniilor ce compun portretul.

— Ce timp?

— Privești un chip. Un minut, cel mult două. Și, în acest timp foarte scurt, chipul este frământat de solicitări întâmplătoare, absorbit de griji triviale. După aceea îți va rămâne în minte imaginea unui bărbat sau a unei femei degradate sub povara unor griji vulgare. Imaginează-ți acum că aceeași persoană se află la mine în atelier și îmi pozează. Nu un minut sau două, ci de douăsprezece ori câte o oră timp de o luna, să zicem. Imaginea sa pictată de mine va fi spălată de murdăria momentului, de miile de mici neajunsuri cotidiene, de micile josnicii la care banalitatea vieții casnice îl obligă pe fiecare om.

— Modelul tău se va plictisi de pustietatea atelierului, și chipul său nu va reflecta decât golul pe care-l poartă în suflet.

— Da, așa este, dacă bărbatul sau femeia este un om de nimic. Atunci, da, o să redau pe pânza acest aer absent, care e într-adevăr masca unora atunci când nu-i mai sâcâie nimic din exterior. Dar am pretins eu oare c-aș face portretul oricui? Eu sunt pictorul profunzimii, iar profunzimea unei ființe transpare pe chip de îndată ce agitația vieții triviale dispare, așa precum fundul stâncos al mării, cu algele ei verzi și peștii de aur, se dezvăluie privirii calatorului atunci când încetează clipocitul ușor, provocat la suprafața de vâslași sau de briza capricioasa.

Kheir ed Din tăcu o clipa, și Ahmed, care nu-l scăpa din ochi, avu pentru prima dată bănuiala rănii tainice care se ascundea în spatele triumfului acestui aventurier.

— Și acest suflet pe care-l descoperi și-l redai pe pânza este foarte diferit de la un om la altul sau este vorba despre un fond comun tuturor oamenilor?

— E foarte diferit și în același timp exista și un fond comun, care ține de însăși condiția umană. Unii, de pilda, poarta într-înșii o mare dragoste și sunt fericiți sau nefericiți. Alții plutesc fără-ncetare într-un vis de frumusețe, o frumusețe pe care o caută peste tot și din care găsesc ici-colo câte un crâmpei. Iar alții stau de vorba cu Dumnezeu și nu cer nimic altceva pentru a fi fericiți decât aceasta prezența extraordinara și blânda. Și

alții…

— Dar regii? Ce-ai putea spune despre un suflet regesc?

— Regele domnește și regele guvernează. Sunt două funcții foarte diferite, chiar total opuse. Căci regele care guvernează, în fiecare zi, în fiecare ceas se lupta cu mizeria, cu violența, cu minciuna, cu trădarea, cu lăcomia. Teoretic, el este cel mai puternic; în realitate, el are de înfruntat dușmani de temut și, pentru a-i învinge, este constrâns sa întoarcă împotriva lor aceleași arme nedrepte: violența, minciuna, trădarea. Și în aceasta lupta ajunge să se mânjească și pe el, după cum mânjește și coroana. În timp ce regele care domnește strălucește ca soarele și, la fel ca soarele, răspândește în jur lumina și căldură. Regele care guvernează este secundat de o șleahta de calai hidoși care se numesc mijloacele de guvernare. Regele care domnește este înconjurat de un alai de femei tinere și frumoase, albe și înmiresmate, care se cheamă scopurile domniei. Se spune deseori ca aceste tinere justifica existența călăilor, dar nu-i decât o minciuna printre atâtea altele scornite de calai. Mai trebuie oare să adaug ca eu îl pictez pe regele care domnește, și nu pe cel care guvernează?

— Dar poți să-mi spui acum ce sunt scopurile fără de mijloace?

— Da, sunt de acord, nu prea ar mai avea rost, dar ce înseamnă mijloacele dacă au dat uitării scopurile, dacă, atât de înverșunate fiind, le-au distrus chiar? Adevărul e ca viața unui rege este un veșnic du-te-vino între aceste doua extreme. Mulay Hassan trecea drept un om slab și nehotărât. Asta pentru ca nu suporta să-și vadă acea imagine despre sine ce se oglindea în ochii călăului, ai celui osândit sau ai simplului soldat. Și atunci venea să mă vadă pe mine, de fapt venea aici ca să se vadă pe el însuși. Când intra era palid, descurajat, scârbit de lucrurile josnice la care îl obliga funcția lui. Își privea portretele, acelea pe care le-ai distrus tu. În lumina pe care o emanau se spăla de toată murdăria puterii. Și sub ochii mei își recăpăta mândria de a fi rege. Își recăpăta încrederea în sine. Iar eu nu trebuia să rostesc niciun cuvânt de îmbărbătare, îmi zâmbea și apoi pleca, înseninat.

Pe chipul lui Kheir ed Din se citea nemulțumirea pe care i-o provocase evocarea dușmanului său. Cum de era cu putința să fie comparat cu acest netrebnic? Și totuși, dormea în patul în

care dormise și el și stătea de vorbă cu pictorul care îi făcuse și lui portretul.

— Și ce-i cu acest fond comun, cum îi spui tu, al tuturor oamenilor?

— Atunci când înfrânezi tumultul vieții de zi cu zi, ca să se audă numai vocea sufletului, degeaba e această voce atât de deosebita, atât de personala, atât de diferita de oricare alta, exista o trăsătură ce se regăsește în fiecare om și care este o dovadă ca aceasta voce – cel puțin când ea exista – este cântecul profund al sufletului.

— Și care e trăsătură asta?

— Noblețea.

Kheir ed Din tăcu din nou – reflectând la cele spuse de Ahmed, apoi se îndrepta către ușa atelierului și, înainte de a dispărea, se întoarse și spuse:

— De mâine, la o ora după ce răsare soarele, vei începe să pictezi portretul meu oficial.

O porni înspre ușa, dar se răzgândi iarăși:

— În alb și negru, preciza el.

A doua zi, Ahmed era pregătit. Îmbrăcat într-un halat imaculat, stătea în fața unui panou mare din foi de papirus puse cap la cap și suprapuse, frecate cu ulei de cedru. Pe o măsuță erau puse la îndemâna mănunchiuri de pene, legături de cărbuni și sticle cu tuș. Erau și cocoloașe de pâine ce se foloseau la estompat, și sacâz dizolvat în alcool care se pulverizează peste desen pentru a-l fixa. Nu mai lipsea decât modelul. Care însă nu apăru.

Ahmed îl aștepta toată ziua. Când se înnopta, pânza era plină de schițe făcute ca să treacă timpul. Erau schițe ale unui portret al lui Kheir ed Din făcut din memorie, adică după ideea pe care pictorul și-o formase despre el. Să fi fost din cauza acelei origini abstracte și simbolice sau a faptului ca era format doar din hașuri negre pe un fond alb? Această figură nu emana decât o senzație de forța, chiar de brutalitate, care îl tulbura pe Ahmed. Se întreba de ce noul stăpân nu venea să pozeze și de ce portretul – pe care era constrâns să-l facă din memorie – era atât de lipsit de acea seninătate maiestuoasă ce i se potrivește așa de bine unui suveran. Că aceste două întrebări nu aveau decât unul și același răspuns înțelesese în cea de-a treia zi, când Kheir ed Din dădu buzna în atelier și, proțăpindu-se cu

mâinile în șolduri în fața schiței portretului său, izbucni într-un râs sălbatic.

— Văd, spuse, că n-ai deloc nevoie de prezența mea ca să-mi faci portretul! Și, te rog să mă crezi, e mult mai bine așa. Mai întâi, pentru că îmi displace ideea de a mă lăsa ore întregi în voia privirilor tale indiscrete. Apoi, pentru că îmi place foarte mult acest portret, tocmai din cauză că emană atâta forța brutală.

— Stăpâne, am nevoie de prezența Domniei Tale ca să pot face portretul adevărat, un portret regal, simbol al suveranității înălțimii Tale asupra supușilor și asupra pământurilor pe care le stăpânești. Și asta nu e totul: acest portret ar trebui să fie în culori. Și mai cer încă ceva.

— Ce-mi ceri? urla fostul pirat.

— Ar trebui să fii de acord să-ți scoți turbanul și…

— Și mai ce? urla din nou Kheir ed Din.

— Și husa de barba, spuse Ahmed cu îndrăzneala.

Kheir ed Din se năpusti cu pumnalul asupra lui, dar își aminti la timp ca aceasta arma neînsemnata nu era decât un obiect de podoaba. Îl baga în teaca plin de furie și dispăru, urmat de curtenii săi, ale căror priviri vorbeau limpede despre primejdia în care se afla pictorul.

Aceasta întâmplare îl tulbura foarte tare pe Ahmed. Se aștepta să fie azvârlit din nou în temnița, însă în zilele ce urmară nu apăru niciun soldat. Golul și tăcerea în care era lăsat erau însă mai de temut decât o amenințare concreta, încerca să se apuce din nou de lucru. Dar fiecare umbră pe care o adăuga portretului lui Kheir ed Din îl făcea pe acesta să pară mai feroce, ceea ce nu era deloc de mirare după ultima sa vizită.

Ahmed se hotărî într-un târziu să meargă să ceară sfatul unei femei în care avea cea mai mare încredere – dacă aveau să-l lase să plece, căci ea locuia într-o oaza îndepărtată, în mijlocul deșertului. Nimeni însă nu păru să-i dea atenție atunci când se aventura în afara atelierului, nici când ieși din palat, așa ca putu să pornească la drum cu o ușurință de necrezut, însoțit de un servitor și de doua cămile.

Ca și Ahmed, Kerstine era o artista, un confrate, într-un cuvânt; dar în rest se deosebea de el așa precum ziua se deosebește de noapte. Era blonda cu ochi albaștri, originara

din Scandinavia, și arta pe care o adusese cu ea se născuse din frig. În vila în care locuia, compusă din corpuri de clădire joase și albe ascunse sub palmieri, se întrezărea silueta complicata a războaielor de țesut, mari, construite dintr-un lemn necunoscut în Africa, arțarul din Nord. Din aceste aparate atât de sofisticate scotea ceas de ceas, cu o răbdare fără margini, peisaje de iarnă, scene de vânătoare cu sănii, fortărețe acoperite de gheață, personaje îmbrăcate în blănuri, lucruri pe care un african nu le-a văzut niciodată și nici măcar nu și le-a imaginat. Ahmed îi aducea uneori câte-o pânză pictată de el. Luând-o drept model, ea o transforma cu multa îndemânare într-o tapiserie de o mare fidelitate, fără îndoiala, dar îmbogățită de o densitate și de o blândețe care îl făceau a-și recunoaște cu greu opera astfel transfigurată. Folosind ca material lâna – produsul cel mai plăcut și cel mai cald al vieții animale, tapiseria celebrează marea reîntâlnire a omului gol cu animalitatea pierdută, cu mătăsurile, cu pufurile, cu blănurile.

Kerstine îl întâmpina pe Ahmed ca de obicei, cu familiaritatea fireasca între artiști, temperată însă de acea reținere comună nordicilor. Ahmed îi adusese portretul în cărbune pe care i-l făcuse lui Kheir ed Din. Îi povesti prietenei sale tot ceea ce știa și tot ceea ce îndurase din partea fostului pirat ajuns stăpân al Tunisului. Kerstine părea foarte interesata de susceptibilitatea exagerata a acestuia în privința bărbii sale și a părului. Făcură împreună planuri și hotărâră ca ea să-i facă o vizită cât va putea de repede. După care Ahmed o luă înapoi spre Tunis, ducând cu el, în schimbul portretului în cărbune, o bucată de tapiserie pe care strălucea o floarea-soarelui enorma, una dintre cele pe care locuitorii din Nord, lipsiți de soare, o cultivă pentru frumusețea ei solară.

Kheir ed Din lipsi din Tunis mai multe luni, timp în care supuse sudul țării. Când se întoarse, era în culmea gloriei. Toate acestea îl îndreptățeau să creadă că întemeiase o dinastie milenara. Iar nevoia de a sfârși odată cu povestea sâcâitoare a portretului oficial era cu atât mai apăsătoare. Așa că, într-o dimineață, dădu buzna în atelierul lui Ahmed. De cum intră, începu să caute cu privirea portretul în cărbune pe care îl apreciase la ultima vizită și care, în plus, părea să-i fi purtat noroc.

— Era doar o schița, explica Ahmed. N-o mai am.

— Ai îndrăznit s-o distrugi? izbucni Kheir ed Din, de parcă ar fi fost vorba despre un atentat la propria sa persoană.

— Nu, dimpotrivă, răspunse Ahmed, l-am dat în dar unei femei de geniu, care eram sigur că îl va folosi cum va fi mai bine.

— Cum adică?

Drept răspuns, Ahmed se îndreptă către unul dintre pereții atelierului, mascat de o pânză. Cu un gest larg îl descoperi. Kheir ed Din scoase un strigat de uimire, în spatele pânzei apăruse o tapiserie din lâna colorata. În diverse tonuri de roșcat, reprezenta un peisaj de toamnă europeana, o pădurice îngropată sub frunze moarte printre care se furișau vulpi, țopăiau veverițe, gonea o ceata de căpriori. Dar asta nu era nimic. Pentru privitorul aflat destul de departe și care acorda mai multa atenție ansamblului decât detaliilor, toată această simfonie în roșcat major reprezenta de fapt un portret, un chip al cărui păr și barba constituiau, prin bogăția lor, substanța acestei lumi a pădurii – blană de animale, coroană de copaci, penaj al sălbăticiunilor. Da, era chiar portretul lui Kheir ed Din, redus la culoarea sa fundamentală, ale cărei nuanțe – de la cele mai slabe până la cele mai dense – mângâiau privirea cu o blândețe nespusă.

— Cât e de armonios! murmură Kheir ed Din după o lunga tăcere admirativa.

— Autoarea vine din nordul Europei, se crezu Ahmed dator să explice. Evoca un peisaj din țara ei în luna octombrie, când se reia vânătoarea. Este cel mai regesc dintre anotimpurile nordice.

— Este portretul meu, insista Kheir ed Din.

— Fără îndoiala, înălțimea Ta. Aceasta este arta lui Kerstine: plecând de la schița mea în cărbune și având în minte un simplu peisaj de toamna scandinava, ea a simțit imediat afinitatea profunda între chipul vostru și acest peisaj și a contopit portretul cu pădurea în așa fel încât nimeni n-ar putea spune care e frunzișul și care e părul, care e vulpea și care e barba.

Kheir ed Din se apropiase de tapiserie și își plimba peste ea amândouă mâinile.

— Părul meu, îngâna el, barba mea…

— Ești chiar tu, stăpâne, redat demnității tale de rege al

copacilor, al animalelor, datorita părului tău, datorita bărbii tale, datorita coamei tale, spuse Ahmed.

Și în minte îi veniră vorbele misterioase rostite de Kerstine după ce-i povestise despre părul roșcat al lui Kheir ed Din și despre originea lui rușinoasă: „Ceea ce a făcut o femeie numai mâinile unei femei pot să desfacă”, spusese ea.

Pentru a-și simți mai bine propria-i tihnă, Kheir ed Din își lipise obrazul de tapiserie. Întorcând capul, își cufunda în ea întregul chip.

— Ce miros plăcut și adânc! exclama el.

— Mirosul naturii, mirosul celor roșcați, spuse Ahmed. E lână de oaie sălbatică spălata într-un torent de munte și uscata pe tufe de alior. Da, asta e superioritatea tapiseriei față de pictură: fără îndoială că tapiseria este făcută ca să fie privită, dar ea trebuie să fie și mirosita, și atinsă.

Atunci Kheir ed Din făcu un gest uimitor și atât de neașteptat, încât îi umplu de groază pe curtenii care-l însoțeau: cu o mișcare bruscă, își smulse husa de mătase verde ce-i acoperea bărbia și-și aruncă enormul turban pe podea. Apoi își scutură capul, ca o sălbăticiune care vrea să-și înfoaie coama.

— Barbă-Roșie! urlă el. Mă numesc sultanul Barbă-Roșie! Așa să știți! Vreau ca această tapiserie să fie pusă la loc de cinste în spatele tronului meu, în sala de onoare.

A doua zi[8], sultanul Mulay Hassan, care îi câștigase de partea lui pe prinții italieni, pe papă și pe împăratul Carol Quintul, puse din nou stăpânire pe Tunis, cu o armată de treizeci de mii de oameni, îmbarcați pe o flotă de patru sute de corăbii.

Kheir ed Din se refugie în Europa, țara toamnelor roșcate, unde ajunse prieten cu regele Franței, Francisc I. Mai avu încă o mulțime de aventuri, dar niciodată nu-și mai ascunse nici părul, nici barba.

[8] 14 iulie 1531 (n.a.)

Oare Zett Zobeida rămăsese și ea printre ceilalți ca să-l asculte pe povestitorul Abdullah Fehr? Idriss o căutase cu privirea, dar, prins de poveste, până la urma renunțase. Acum, când toată lumea se ridica în liniște, nu putea rezista atracției pe care o exercita asupra lui ksarul Chraia, unde se instalase grupul de muzicanți. Înainta tăcut pe lângă primele ziduri ale ksarului. În interior, se aflau două corturi, însuflețite când și când de câte o luminița. Dinăuntrul lor se auzeau murmure, scâncetul unui copil mic, râsete înăbușite. Pe neașteptate, un câine începu să latre cu furie. Apoi o voce de bărbat îi porunci să tacă. După care o piatră trecu șuierând pe lângă urechea lui Idriss și, alături de el, căzură sfărâmături de zid. O luă înapoi cât putu de repede. Dar mai târziu, stând pe terasa casei părintești, rămase mult timp privind spre cerul întunecat, fără să poată închide ochii. Lăcustă, libelula, scriere, înscris, străvechiul refren dansa neîncetat în mintea lui, și înaintea ochilor avea încă pântecele gol al Zett Zobeidei vorbindu-i fără cuvinte. Dar Kerstine, femeia blondă venita din nord cu lâna ei de toate culorile, dădea imaginilor o grație ce îl împăca pe omul cel mai năpăstuit de aparența sa fizică cu propriul lui portret. Kerstine ar fi reușit oare la fel de bine și cu un aparat de fotografiat? Cu siguranța că nu. Oare cum s-ar vedea Idriss în fotografia făcută de femeia blonda? Probabil că adormise puțin, căci nu văzuse cerul albindu-se, iar când se ridică, orizontul începea să ardă la răsărit. Trebuia să se întoarcă în tabăra muzicanților. Trebuia s-o revadă pe Zett Zobeida. O luă la fugă spre ksar. Prudența îl făcu să încetinească pasul și să se ascundă lângă primele ruine, în spatele zidurilor surpate. Precauții inutile, căci cele două corturi au dispărut. Idriss înaintează în interiorul taberei. N-au mai rămas decât focuri stinse ce mai fumegă încă, fructe putrede, fecale, rămășițe pe care Idriss le răscolește cu piciorul gol. O melancolie de nespus îi cuprinde sufletul. Să plece. Vrea să plece cu ea. Ca și femeia blonda în Land Rover-ul ei. Să plece sau să se însoare, după obicei. Nu, mai degrabă să plece, să plece!

Deodată, Idriss vede ceva strălucind în nisip, între degetele de la picioare. Se apleacă și ia de jos cea mai frumoasa podoabă a Zett Zobeidei, picătura de aur cu șnurul rupt. O rostogolește în căușul palmei. O ridică de șnur și-o face să

danseze în răsăritul de soare.

Lăcusta poart-o scriere pe aripa ei
Pe-aripa libelulei vibrează un înscris…

Aude din nou muzica obsedanta, vede iarăși dansul Zett Zobeidei, femeia neagră cu bijuteria ei abstractă, absolută, fără pereche în natură. Și începe și el să danseze în lumina proaspătă a dimineții, pe pământul plin de gunoaie.

Apoi ascunde picătura de aur în buzunar și fuge.

Peste două zile, trebuia să vină Salah Brahim. Cu vechiul lui camion Renault, făcea naveta Tabelbala – Beni Abbes – trei sute de kilometri, aducând locuitorilor din oaza poșta și tot ceea ce-i comandaseră la ultima cursa: unelte, medicamente, haine, până și sare și semințe, o mulțime de lucruri al căror număr, din an în an mai mare, era o dovada a sărăciei crescânde din oază. Sosirea lui către sfârșitul dimineții – pleca de la Beni Abbes în zori – constituia de fiecare dată un mic eveniment. Distribuirea lucrurilor, pe care o însoțea cu veselia lui înnăscuta, făcea din el un personaj popular, deși unii se temeau de el, iar alții chiar îl disprețuiau. Era principala legătură vie cu exteriorul, iar atitudinea lui fața de locuitorii oazei varia, după cum aceștia călătoriseră sau nu în afara oazei. Față de cei care nu părăsiseră niciodată Tabelbala, se purta cu o familiaritate protectoare și își dădea aere de superioritate care impuneau multora, iar pe alții îi enervau, în ochii tinerilor care visau să emigreze, se bucura de un prestigiu indiscutabil, dar destul de suspect.

Idriss știa ca fotografia lui nu avea cum să se afle în poșta ce sosea la numai patru zile după trecerea Land Rover-ului. Totuși, asistă și el la distribuire, căci în același fel avea să-și primească și el plicul, iar de aici înainte fiecare distribuire îl privea și pe el, și aceasta cu atât mai mult cu cât sosirea fotografiei va deveni mai probabilă. Oare cât timp trebuia să aștepte? Trei, cinci, șapte săptămâni? Din nefericire, prezența sa tăcută la fiecare distribuire nu-i scăpa lui Salah Brahim și, de la a treia, șoferul începu să-l apostrofeze și să facă aluzii la logodnica îndepărtată de la care – pretindea el – Idriss aștepta cu disperare o scrisoare de dragoste. Mai târziu, cuvintele începură să-i fie însoțite de gesturi: „Uite-o, uite-o”, striga el fluturând în mâna un plic. Apoi se prefăcea că descifrează cu greu numele destinatarului și încheia pe un ton plângăreț: „Vai, nu, dragul meu Idriss, nici asta nu e pentru tine. Dar, uite, numele seamănă puțin cu al tău. Arzi, Idriss, arzi, dar mai ai puțina răbdare!” Cei prezenți făceau mare haz de aceste glume.

Până la urmă, Idriss nu mai îndrăzni să apară când camionul, alb de praf, se oprea în fața mulțimii care-l aștepta. Promise însă un pumn de curmale unui copil din vecini de fiecare dată

când se ducea la împărțirea poștei și un briceag în ziua în care avea să-i aducă scrisoarea. Și, într-o dimineața, sări ca ars când îl văzu pe copil alergând spre el cu sufletul la gura: „A sosit! A sosit! Scrisoarea ta a sosit!” Numai ca Salah Brahim nu voise să i-o încredințeze lui. Pretindea ca n-o poate înmâna decât destinatarului. „Dar briceagul tot o să mi-l dai, nu-i așa?” se ruga copilul. Idriss se îndrepta înspre camion cu toată încetineala pe care i-o îngăduia demnitatea rămasă după toate glumele proaste îndurate din partea șoferului. Salah Brahim se prefăcu la început că nu-l vede și continuă distribuirea. După ce dădu și ultimul pachet, scoase un plic voluminos acoperit de ștampile, înfășurat într-o mulțime de fâșii de hârtie adezivă și striga cât îl ținu gura numele lui Idriss. Râsetele izbucniră din toate părțile. Idriss se apropie.

— Despre tine e vorba? îl întrebă Salah Brahim, batjocoritor. Chiar tu, Idriss, ești destinatarul acestei scrisori de dragoste venite din vecinătatea mărilor?

Idriss trebui să îndure un interogatoriu grotesc, care îi făcu să se tăvălească de râs pe bărbații din jurul camionului. Primi în sfârșit scrisoarea și, când începu s-o desfacă, se făcu tăcere. Din plic scoase la iveală o ilustrată de format mare: reprezenta un măgar împopoțonat cu ciucuri, care răgea cât putea de tare, cu capul dat pe spate, cu dinții în afară. Salah Brahim se prefăcea mirat în mijlocul furtunii de râsete și aplauze.

— Asta ți-e logodnica? Sau e chiar fotografia ta?

Idriss aruncă vederea și o luă la fugă stăpânindu-și lacrimile de furie. Era prima imagine pe care o datora trecerii prin viața sa a femeii cu Land Rover-ul.

Oare caporalul Mogadem se întreba de ce nepotul său Idriss tot dădea târcoale de câtva timp colibei lui și-i făcea vizite timide? Să-i fi ajuns oare la urechi povestea cu Land Rover-ul pe care bătrână Kuka o răspândise în toată oaza? Era foarte puțin probabil și, de altfel, de ce l-ar fi interesat? La Tabelbala, se bucura de un mare prestigiu datorită trecutului său de militar și pensiei de fost combatant ce-i asigura o oarecare bunăstare. Era însă un singuratic. Nu voise niciodată să se însoare, ceea ce era de ajuns pentru a face din el un marginal, și nimeni nu avusese vreodată ideea de a-i cita numele pentru a înlocui un membru dispărut din *djemaa*[9]. Totuși, într-o vreme se interesase de nepotul lui și-l învățase nu numai să vorbească franceza, ci, într-un mod rudimentar, să și scrie și să citească.

În ziua aceea tocmai curăța piesele demontate ale unei puști, când Idriss se furișă în casă. Ca de obicei, nu-și spuseră niciun cuvânt de bun venit. Rezemat cu spatele de perete, Idriss îl privi o vreme lucrând.

— E pușca ta din război? îl întrebă el într-un târziu.

— Oh, nu! Da' ce-ți închipui? spuse Mogadem. O pușcă de război e cu totul altceva. Asta-i bună numai pentru păsăruici.

Râse și, apucând țeava puștii, închise un ochi și se uită prin ea ca printr-o lunetă.

— E bună și pentru gazele? vru să afle Idriss.

— Pentru gazele, pentru cămile și chiar și pentru hoți. Pentru soldați trebuie o pușcă adevărată, în Italia aveam una de 7,5 mm cu baioneta rabatabila și cu rezervă de cinci cartușe. Nemții aveau aproape toți pistoale-mitralieră. Un pistol-mitralieră face prăpăd, nu glumă E bun într-un oraș, să tragi de-aproape. Dar n-are nici bătaie, nici precizie. Ca să tragi la distanța e buna numai pușca.

În timp ce îl asculta vorbind, Idriss se plimba prin încăpere. N-a văzut niciodată ceva mai luxos și mai confortabil decât casa unchiului Mogadem. Pereții sunt ticsiți cu trofee de vânătoare, piei de gazelă agățate cu cap cu tot, un uliu împăiat, un evantai din pene de struț, un cap de fenec cu gura mica și roșie deschisa.

Pe o cutie îmbrăcată în catifea vișinie se afla un radio cu baterii, pe care Idriss nu l-a auzit niciodată funcționând din

[9] Adunare a persoanelor importante dintr-un trib.

cauză că – i-a explicat Mogadem – posturile nu se prind bine decât noaptea. Dar ceea ce-i atrage atenția cel mai mult este o rama, sub geamul căreia se afla Crucea de Război și o fotografie mișcata, îngălbenită, în care poate fi văzut Mogadem, surprinzător de tânăr, împreuna cu doi camarazi care zâmbesc ca și el în uniformele lor frumoase.

Caporalul ridică privirea și-și șterge mâinile cu o cârpa plina de grăsime.

— Poți să te uiți la fotografia asta, uite-o! E, cu siguranța, singura fotografie din Tabelbala. Mai avea una Mustafa, de când s-a dus în călătoria de nunta la Alger. Se fotografiase cu nevastă-sa. Dar cred ca fotografia a dispărut. I-o fi ars-o soacra-sa. Bătrânilor de pe-aici nu prea le plac fotografiile, cred ca aduc ghinion. Bătrânii sunt superstițioși…

— Și tu nu crezi ca o fotografie poate aduce ghinion?

— Da și nu. Uite, eu cred ca o fotografie trebuie sa știi s-o ții, s-o stăpânești, spuse Mogadem, făcând cu amândouă mâinile gestul de a strânge ceva. Din cauza asta Mustafa nu avea de ce să se teamă de fotografia făcuta la Alger: era prinsa în perete. Puteai s-o vezi în fiecare zi. Ca și pe asta. Am prins-o sub sticla și pot s-o supraveghez. Dar, vezi tu, fotografia asta are o întreagă poveste. O poveste tragica. Ia asculta puțin. Eram la refacere într-un sat lângă Cassino. Era acolo și un puști din serviciul fotografic al armatei. M-a fotografiat cu băieții ăștia doi. Ne aflam la refacere mai multe grupe laolaltă… Cei doi băieți de lângă mine erau din altă grupa. Dar ne cunoșteam. Acolo, la refacere, ne întâlneam și mai râdeam împreuna. Peste două zile, mă-ntâlnesc cu fotograful. Scoate din buzunar un plic și mi-l da. În el era fotografia în trei exemplare: „E pentru tine și pentru amicii tăi, îmi zice. Dă-le și lor câte o fotografie”. Îi mulțumesc și aștept să mă-ntâlnesc cu ceilalți doi. Dar ocazia nu apare. După doua zile, trebuia să mergem toți în linia întâi. Era 30 aprilie 1944. N-am să uit niciodată ziua asta. Îi atacam încă o dată pe nemții baricadați în mănăstirea Monte Cassino. Americanii încercaseră și ei lucrai asta cel puțin de două ori, dar fuseseră respinși. Acum era rândul nostru. Ce masacra! De o parte aliații, de cealaltă nemții. Acolo am câștigat crucea. Cred și eu că uitasem de fotografii. Dar le purtam la mine, la cald, în buzunarul de la piept, ăsta e un amănunt foarte important. Săptămâna următoare, eram din nou la refacere. Mă

duc să-i caut pe cei doi la grupa lor. Grupa asta o pățise rău de tot. Ei bine, după multe căutări, am aflat ca amândoi fuseseră omorâți…

Privește în tăcere fotografia înrămata de pe perete.

— Vezi, asta-i o poveste care mi-a dat de gândit. Eu cred că fotografia asta, pentru că am ținut-o la mine, mi-a purtat mai degrabă noroc. Ceilalți, cei doi camarazi, bineînțeles, nu era vina lor, dar își lăsaseră chipul să plece. Așa ceva nu se face. Nu pot să nu mă gândesc că, dacă aș fi reușit să-i dau fiecăruia fotografia lui, poate nu li s-ar fi întâmplat nimic.

— Și-atunci ce-ai făcut cu fotografiile lor? îl întrebă Idriss.

— Le-am dat șefului lor de grupă ca să le trimită familiilor lor. Erau algerieni, unul din Tlemcen, celălalt din Mostaganem.

Idriss se întreba dacă unchiul său aflase de povestea cu fotografia făcută de femeia blondă, îi dispăru orice urmă de îndoiala când, după o tăcere, Mogadem îi spuse privindu-l în ochi:

— Uite, vezi tu, trebuie să păstrezi fotografiile. Nu trebuie să le lași să-ți scape!

Să plece. S-o ia înspre nord, ca atâția alții din Tabelbala, dar și din Dianet, Tamanrasset, în Salah, Timinum, El Golea, din toate aceste pete verzi de pe harta în galben și brun a deșertului. Asta îl sfătuiau să facă moartea brutala a lui Ibrahim, silueta femeii blonde, legenda lui Kheir ed Din, sarcasmele lui Salah Brahim și chiar și povestirea unchiului Mogadem. Dar mai era și acel imbold din moși-strămoși al nomazilor, care nu se pot acomoda cu un viitor înrădăcinat în locul în care s-au născut, cu închisoarea vie, călduroasă, dar cu atât mai de temut, pe care femeia și copiii o formează în jurul unui bărbat. Nu, era foarte hotărât să nu se însoare. De altfel, sărăcia lui era un pretext cât se poate de bun. De unde să ia el zestrea pe care un tânăr trebuie să i-o dea viitorului socru, altfel decât plecând să lucreze în nord? De asemenea, mamei sale, văduvă de trei ani și îngrozita să-și vadă fiul cel mare plecând, îi promitea ca o să-i trimită o parte din câștigul lui. În felul acesta, ea și cei cinci frați și surori ai lui vor avea un sprijin. Și dădea exemplul celor șase băieți din oaza care, la intervale neregulate, trimiteau băcanului din Tabelbala mandate pentru familiile lor. Era și cazul unui vâr de-al lui mai îndepărtat, Așur, un băiat vesel și generos care plecase de mai mulți ani din Tabelbala ca să muncească la Paris, dar care nu încetase nicio clipa să trimită vești despre cum o duce. Aveau să-i scrie și să-i anunțe sosirea lui Idriss, astfel ca băiatul să aibă la Paris o adresă și pe cineva.

Unchiul Mogadem fu, bineînțeles, primul căruia Idriss îi comunica hotărârea lui de a pleca în curând. Îl găsi cu o boneta soldățeasca pe cap și fumându-și pipa, așezat pe cornișa ce formează o banca la baza pereților exteriori ai colibelor arabe. Nu zise nimic, așteptând ca unchiul său să vorbească primul. Mogadem nu era grăbit. Trăgea liniștit din pipa, privind în gol. Într-un sfârșit se hotărî:

— E adevărat ce se spune? Pleci?
— Da, mă duc în nord să caut de lucru.
— Te duci la Beni Abbes?
— Da, și pe urma mai departe.
— La Bește?
— Da, și pe urma mai departe.
— Vrei să treci marea și să te duci la Marsilia?
— Nu numai la Marsilia.

— Vrei să te duci la Paris?

— La Paris, da, să caut de lucru.

Un timp, pe Mogadem păru să nu-l intereseze decât cum îi funcționează pipa. Apoi îndrepta spre nepotul lui o privire plina de ironie.

— Să cauți de lucru? Nu cumva te duci la Paris să cauți mai degrabă o femeie blonda?

— Nu știu.

— Chiar nu știi?

— Este, poate, același lucru.

Mogadem îi era destul de apropiat lui Idriss pentru a-l înțelege. Nordul, munca, banii și femeile platinate făceau parte din același întreg, confuz dar plin de strălucire. Într-un fel, opusul oazei Tabelbala. Mai era însă și altceva, și Mogadem știa mai bine ca oricine.

— Ei bine, uite c-o să-ți spun eu ce cauți în nord. Te duci să cauți fotografia pe care ți-a făcut-o și care n-o să vină niciodată singură la Tabelbala. Du-te și caută-ți fotografia, adu-o aici și bate-o în cuie pe peretele din camera ta, așa ca pe-a mea de-aici. E mai bine. Pe urma vei putea să te-nsori și să ai copii. Doar dacă nu preferi să rămâi burlac, ca mine.

Idriss veni și se așeză lângă el. Nu mai scoaseră niciun cuvânt, dar, fără îndoiala, amândoi se gândeau la același lucru. Și-l imaginau pe Idriss din Tabelbala devenind Idriss din Beni Abbes, Idriss din Beșar, Idriss din Oran, Idriss din Marsilia, Idriss din Paris și apoi întors la punctul de plecare, pe banca aceasta de chirpici. Desigur, pe dinafară avea să semene cu bătrânii ai căror ochi adormiți nu mai văd oaza, căci niciodată n-au văzut și altceva. Dar el va avea ochi să vadă, ochi ascuțiți de mare și de imensul oraș și luminați de o înțelepciune tăcută.

Mama lui l-a pus să-și așeze piciorul gol pe pragul casei și i l-a spălat cu puțină apă. „Pentru ca piciorul tău să-și aducă aminte de pragul ăsta și să te-aducă înapoi”, spusese ea. De-acum a plecat. Merge pe drumul spre nord-vest, care duce la Beni Abbes. Dar încă n-a terminat-o cu Tabelbala. Tocmai ieșise din oază, când din urmă îl ajunse Orta, câinele de vânătoare al vecinilor. E un animal nobil, rasat. I-au însemnat labele cu fierul roșu ca să-l ferească de piaza-rea. Când Idriss se ducea să ia capcanele de feneci și de sitari, era încântat și mândru să fie însoțit de salturile și voltele ogarului auriu. Orta se gudură pe lângă el. Dacă băiatul pleacă din oază, înseamnă că se duce să vâneze, nu? Idriss se oprește și-i poruncește să se întoarcă în sat. Ogarul se învârte în jurul lui, cu urechile pleoștite și dând din coadă. Idriss e obligat să facă gestul de care se temea: ia o piatră de pe jos. Câinele scheaună îndepărtându-se. Idriss îl amenință. Câinele o ia la goană cu coada între picioare. Idriss pornește iar la drum. Putea să fie scutit de așa ceva. Această ultimă scenă i-a făcut mai rău decât tot restul.

Știa ca nu are cum să facă pe jos cei o suta cincizeci de kilometri care îl despart de Beni Abbes. În pustiu nu se merge niciodată mult timp pe jos. Pe drumurile deșertului exista o lege a întrajutorării și a prieteniei. Și Idriss merge, cu soarele răsărind în dreapta și cu o lună ca un corn în stânga, știind că într-un minut, într-o oră sau când soarele va străluci cu toată furia lui tăcută deasupra capului său, un vehicul îl va culege de pe drum și-l va duce la destinație. Visează ca acel vehicul ar putea fi un Land Rover condus de o femeie blonda – din acelea care capturează imagini cu o cutie, dar de data asta ea ar lua băiatul cu totul. Și cum lângă ea n-ar mai sta niciun alt bărbat, Idriss i-ar fi un tovarăș bine-venit. Se cade oare ca o femeie să străbată singura deșertul? De altfel, ea ar obosi repede să conducă mașina cea grea, supraîncărcată cu tot arsenalul necesar pe un drum în deșert și curând ar fi fericita să dea volanul tânărului ei tovarăș, care astfel ar deveni stăpânul mașinii și protectorul femeii.

Așa visa Idriss când huruitul îndepărtat al unui motor îl făcu să se oprească. În spatele lui un punct negru înainta pe drum, înconjurat de un nor mare de praf. Când te oprești, e limpede ca ceri să fii luat în mașina. Aici nu se cunoaște semnul cu

degetul mare ridicat pe care îl fac autostopiștii europeni. Aici se așteaptă, atâta tot. Idriss se oprește și așteaptă. Și deodată încremenește de groaza. A recunoscut vechiul camion Renault al lui Salah Brahim, care înaintează opintindu-se. Primul lui impuls e s-o ia la fuga de pe drum cât îl țin picioarele. Dar șoferul l-a recunoscut cu siguranța, iar fuga i-ar știrbi demnitatea. Va merge deci mai departe, întorcând cu încăpățânare spatele camionului și lăsând astfel să se înțeleagă limpede că nu e candidat la autostop, ca nu cere nimic de la șoferul guraliv care l-a făcut de râs cu atâta răutate. Și dacă totuși camionul se oprește, Salah Brahim va fi în poziția celui care cere ceva.

Idriss aude huruitul crescând al rablei care se apropie. Se abține cu greu să se uite în spate. Totuși nu poate să nu se dea mai în dreapta drumului, cad nu-i deloc liniștitor să simți monstrul prăvălindu-se cu toată tăblăria, lanțurile, osiile și pistoanele în spatele tău. Oare Salah Brahim o să oprească? Nu. Idriss vede în stânga lui botul fumegând al monstrului care îl depășește, masa de fiare trece pe lângă el zăngănind, înecându-l pe data într-un nor de praf. Abia mai apuca să-i zărească, înainte de-a dispărea, spatele acoperit cu prelata. Și, brusc, zgomotul încetează. Praful se risipește. Camionul s-a oprit. Salah Brahim își scoate pe geam, rânjind, capul și brațele goale, tatuate, pieptul păros strâns într-un tricou kaki, militar.

— Tocmai mă-ntrebam cine să fie drumețul asta așa mândru care-mi întoarce spatele? Da’ uite că-i chiar Idriss! Vasăzică, pleci în nord, nu-i așa?

— Vezi prea bine, admise Idriss cu răceală.

— Nu te-ntreb nici unde mergi, nici de ce. Știi doar cât sunt de discret. Nu mă privește. Și ce nu mă privește pentru mine e sfânt. Altfel, hm, cum aș mai putea să-mi fac meseria, să transport toată poșta și toate pachetele astea? Dar hai să zicem că, așa cum te văd, te-ai îndrepta spre Beni Abbes. Atunci, ia zi, n-ar fi o prostie să nu profiți de camionul lui Salah Brahim?

Și, spunând acestea, deschise portiera din dreapta și dintr-un salt trecu pe scaunul de la volan. Idriss nu mai avu încotro și se urcă fără tragere de inima în mașina. La urma urmei, el nu ceruse nimic. Șoferul pare că-l simpatizează. Să aibă oare remușcări după figura cu fotografia măgarului? Sau poate vrea din nou să-și bată joc de el?

— Nu pot să stau pe loc prea mult timp, explica el ridicând piciorul de pe ambreiaj. În ralanti, motorul se încinge. Și, dacă-l opresc, nu se știe dac-o mai ia din loc. Uite, sunt unii care se gândesc să se pensioneze. Din partea mea, eu o să ies la pensie când o să mă lase camionul. O pensionare forțată, pentru ca nu văd cum mi-aș mai putea lua alt camion. Dar, mă-ntreb eu, ce-o să se-aleagă de oamenii din Tabelbala când Salah Brahim n-o să mai vina? E-adevărat, poate că atunci n-o să mai fie nimeni la Tabelbala. Azi pleci tu. Luna trecuta l-am dus pe vărul tău Ali. Și-acum trei luni am cules de pe drum patru care mergeau tot ca tine, spre nord. Unii se întreabă când o să-nceteze fuga asta. Eu unul zic: o să înceteze când în oaza n-or să mai rămână decât moșii și babele. Ia să-mi spui tu mie: ce poate un tânăr să facă la Tabelbala? Nu tu cinema, nu tu televizor, nici măcar bal nu e. De lucru? Curmale, capre și-atât. Atunci nu-i de mirare ca tinerii pleacă. Da' ia aminte, nu eu îi scot pe tineri din oaza. Nici pomeneala! Salah Brahim nu-i nebun! Știu eu bine ce-ar gândi oamenii și ce mi s-ar putea întâmpla într-o bună zi dacă mi s-ar duce vestea că eu îi scot pe tineri din oază! Și-așa sunt vreo câțiva care nu mă-nghit. Nu, nu, tinerii pleacă fără să-i ajut eu, pe picioarele lor. Mai târziu, dar asta nu întotdeauna, se poate întâmpla să trec cu măturoiul meu pe roți și să-i adun. Ce vrei, așa sunt eu, serviabil! Bineînțeles, asta numai când merg de la Tabelbala la Beni Abbes. Ca atunci când vin de la Beni Abbes la Tabelbala nu e nimeni pe care să-l iau de pe drum. Tabelbala se golește, nu se umple!

Idriss nu asculta decât cu o ureche trăncăneala lui Salah Brahim amestecata cu huruitul motorului. Totuși, trei cuvinte îi răsunau în minte cu o putere de seducție irezistibilă: cinema, televizor, bal. Colorau cu fosforescența lor magica senzația atât de nouă și de minunata de-a merge cu viteza, stând într-un scaun capitonat la doi metri deasupra drumului. Nicio cămilă nu l-ar fi făcut să se simtă la fel. Ce minunăție e viața motorizată, automatizata, moderna! Pe pământul roșiatic se zăreau adâncituri și movilițe rotunjite, asemenea reliefurilor unei plaje dezgolite de curând de reflux. Și totuși, de ani de zile, de secole poate, nu căzuse nicio picătură de ploaie. Idriss, care cunoștea bine pământul acesta, căci era elementul lui natural, îl descoperea acum, din camion, sub o alta înfățișare. Afla ca plăcile de nisip fac mașina să frâneze brusc, că gropile o

dezechilibrează, ca pietrele țâșnesc din pământ cu o repeziciune diabolică. Și, ca un făcut, pământul deveni brusc o tabla ondulata. Salah Brahim trase o înjurătură, dădu înapoi și apăsă cu furie pe accelerație. Mașina, supusă unei trepidații înnebunitoare, se năpusti înainte. Osiile vibrau. Toate obiectele din camion săltau. Salah Brahim și Idriss se priveau clănțănind din dinți.

— Trebuie s-o mențin la peste optzeci la oră, reuși să articuleze șoferul, sau, dacă nu, să mergem la pas.

Rabla, bătrână și ostenita, părea acum ca zboară pe deasupra obstacolelor. Trepidația accelerându-se, devenise aproape suportabila. Salah Brahim ocolea cu agilitate gropile și ridicăturile cele mai vizibile.

— N-aș putea să fac treaba asta când vin de la Beni Abbes cu toată încărcătură, spuse el. Dar cu camionul gol și dacă sunt atent…

O gazelă țâșni brusc în fața camionului. Galopa cu salturi ample atât de ușoare încât părea ca se joacă. Pentru o clipă, Idriss crezu că șoferul pornise în urmărirea animalului, dar nu era decât o părere. Nu s-ar fi lăsat în voia unui joc copilăresc inutil și periculos. Lui Idriss îi pâra rău când gazela o luă la stânga și apoi dispăru.

— Altădată, când și camionul și eu eram mai tânăr, comenta Salah Brahim, aș fi încercat s-o împușc. Da, întotdeauna aveam pușca în cabină. Cu dreapta țineam volanul, și cu stânga trăgeam. Dar s-au dus vremurile alea. De altfel, mergem prea repede pentru motorul meu. Dacă dramul continuă să fie ca o tablă ondulată, peste zece minute va trebui să ne oprim.

Nu fu nevoie să oprească. Tabla ondulată lăsă locul unei zone de nisip tare ca o dală de ciment, pe care mașina mergea ușor. Ușurarea era atât de mare încât cei doi bărbați se lăsară pe spate, rezemându-se de spătarele scaunelor.

— *Fech-fech,* rosti Salah Brahim. Crustă de nisip și de argila. E floare la ureche atâta timp cât crusta suportă greutatea camionului. Dar când se sparge, vai și-amar! Atunci să te ții, frate, atunci să te ții!

Viteza și curentul puternic de aer din mașină îi făceau să nu mai simtă căldura. Peisajul avea însă acea înfățișare năucită pe care i-o dă soarele dogoritor aflat la zenit. Salah și Idriss tăcură îndelung, pe jumătate ațipiți, pe jumătate conștienți ca scapă

ca prin minune din căldura ca de cuptor încins. Apariția unei fantome de oază mări și mai mult tristețea pe care o dau unui peisaj excesul de lumină, absența umbrei. Se distingeau bucăți de ziduri, o stână surpată, în spate un șir de palmieri amărâți, cupola albă a unui mic *marabu*[10].

— Ia uite, mormăi Salah Brahim, aici doar morții au mai rămas acasă. Mă-ntreb de multe ori dacă Tabelbala n-o să arate la fel peste vreo câțiva ani.

Trebui să încetinească pentru a intra pe o zona de nisip alb, strălucitor ca zăpada.

— Mi s-a spus că în est, înspre El Ued, povesti Salah Brahim, nisipul e alb, la fel ca ăsta. Pe la noi e mai mult galben. Mie îmi place mai mult așa. Nisipul ăsta alb nu-i bun nici pentru camion, și te dor și ochii.

Vehiculul derapa și aluneca ba în dreapta, ba în stânga, de parcă ar fi mers pe polei. Salah Brahim mormăi o înjurătură. Pe marginea drumului stătea un bărbat. Nu făcea niciun gest, dar atitudinea lui spunea limpede că așteaptă camionul. Lui Idriss i se păru că Salah Brahim accelerează și, într-adevăr, trecură în viteza prin fața drumețului. Dar încetini imediat și apoi opri. Aplecat pe fereastră, Idriss îl văzu pe bărbat alergând spre camion. Se afla cam la zece metri depărtare când Salah Brahim ambreie și porni. Vehiculul o luă din loc și prinse viteza, depărtându-se de bărbatul care încetini și până la urmă se opri. Îndată, camionul încetini și el și se opri. Bărbatul o luă din nou la fugă ca să-l ajungă. Salah Brahim ambreie și iar porni în viteza. Nedumerit, bărbatul înceta să mai alerge, dar continua să meargă totuși destul de repede pe marginea șoselei. Din nou, camionul încetini și se opri.

— De ce faci asta? întrebă Idriss.

— Sunt obligat să-l iau, asta-i regula. Dar nu-mi place omul asta. Și-atunci, îl fac să sufere.

— Cum îl cheamă?

— Nu știu.

— Păi nu-l cunoști?

— Pe el, nu. Dar e un tubu.

Idriss nu mai întrebă nimic. Nu văzuse niciodată un tubu la Tabelbala, dar cunoștea reputația foarte proastă a acestor nomazi negri din Tibesti pe care sedentarismul îi decimase, îi

[10] Moschee mică

împrăștiase și-i transformase în niște vagabonzi și aventurieri ai deșertului. Se spunea despre ei că sunt leneși, dar în același timp neobosiți, bețivi și lacomi, dar de o sobrietate supraomenească atunci când se deplasează, tăcuți, dar mitomani de cum scot o vorbă, singuratici înrăiți, dar hoți, violatori și ucigași de îndată ce ajung în societate. Toate acestea se puteau citi pe fața aspră cu privirea arzătoare care apăru în fereastra camionului. Salah Brahim îl trase cu putere pe Idriss lângă el ca să-i facă loc nou-venitului. Apoi camionul porni, dar din acea clipă șoferul se închise într-o tăcere ostila. Urmă o porțiune de pietriș pe care trebui să meargă mai încet, ca să menajeze cauciucurile. După care dispăru orice urmă de drum, și camionul o luă pieziș spre răsărit, căci șoseaua asfaltată care duce de la Adrar la Beni Abbes nu putea fi departe. Apăru într-adevăr peste o oră, și camionul se angaja pe ea în direcția nord, putând acum să meargă cu o viteză de cursă regulată, care îl încânta pe Idriss.

Străbătură astfel vreo sută de kilometri, când tubu-ul rupse brusc tăcerea. Într-un dialect aspru rosti câteva cuvinte, cărora Idriss le ghici sensul.

— Ce zice? întrebă Salah Brahim.

— Zice că șoseaua e întrerupta, transmise Idriss.

— Evident, mormăi Salah Brahim. A băgat și el de seama ca de când mergem pe șosea n-am întâlnit nicio mașină. E absolut normal.

— Ce taie drumul? întrebă Idriss.

— Oh, nu e decât o posibilitate: uedul Sahura. Curge în medie o dată pe an. Mai avem încă un sfert de oră întins. Pe urma, *inshallah!*[11]

Într-adevăr, după vreo douăzeci de kilometri drumul cobora într-un fel de vâlcea și se cufunda într-un torent vijelios de apa ciocolatie. Camionul trebui să se oprească în spatele unei coloane de vehicule blocate. De partea cealaltă a uedului, la vreo sută de metri distanță, se vedea o alta coloana, de asemenea imobilizata. În lipsa unui pod, șoseaua traversa albia uedului pe o dala de ciment de vreo treizeci de centimetri înălțime. În cea mai mare parte a anului, traversarea se făcea pe uscat. În ziua aceea fusese o furtuna la câțiva kilometri mai sus, și apele inundaseră șoseaua, fără ca adâncimea lor să

[11] Cum o vrea Dumnezeu.

poată fi măsurata cu exactitate. Lucrurile puteau rămâne așa doua ore, dar la fel de bine și două zile. Cei trei bărbați săriră din mașină și se alăturară unui grup de oameni care stăteau de vorba pe marginea torentului, întrebarea era dacă un vehicul avea șanse să treacă pe celălalt mal, având în vedere adâncimea și violența viiturii. Trebuia să se țină seama de mâlul depus pe dala de ciment, care acum aluneca, și de țeava de eșapament care, aflându-se sub apa, avea să ducă mai mult ca sigur la oprirea motorului. Un tânăr își sumese *djellabaua*[12] și pătrunse în torentul de apă, sprijinindu-se într-o prăjină. După câțiva pași se întoarse în graba pe mal. Picioarele îi erau pline de răni. Căci mai era ceva: bolovanii pe care apa îi căra vijelios.

Ceva mai încolo, câțiva oameni se agitau în jurul unui Dodge vechi, plin cu baloturi de lână. Șoferul fixase un furtun de cauciuc la capătul țevii de eșapament și îl lega de o loitră, destul de sus ca să nu-l ajungă apa. Se urcă la volan și claxonă cu putere, ca să atragă atenția tuturor. Apoi o porni în jos pe pantă, și roțile din față ale Dodge-ului intrară în apa murdară. Încercarea păru la început să reușească, deoarece apa nu ajungea să acopere roțile și astfel nu amenința organele vitale ale motorului. Plin tot de pete maronii, vehiculul greoi înainta clătinându-se. Parcursese cam o treime din drum când deveni evident că deviase de la linia dreapta. Oare mașina devia din cauza alunecării, sub presiunea curentului care o împingea spre stânga, sau șoferul amețise din cauza torentului care curgea vertiginos în fața parbrizului? Pesemne că mergea acum pe extrema stânga a dalei invizibile. Apoi se înclină brusc spre stânga, întâi cu partea din față, apoi cu cea din spate. Roțile ieșiră de pe șosea. Și Dodge-ul se clătină încet, după care se culcă în apele maronii. Apa părea să nu aibă mai mult de un metru adâncime. Șoferul ieși pe fereastra din dreapta a camionului și începu să pășească pe baloturile de lână, făcând gesturi largi, disperate.

Salah Brahim și Idriss urcară în Renault. Tubu-ul dispăruse.

— Nu știu ce-nvârte, bombăni Salah Brahim, dar, din câte-i cunosc eu pe indivizii ăștia, nu prea-mi vine să cred că ar avea răbdare să aștepte prea mult pe malul asta al uedului. Pe un tubu nimic nu l-a ținut în loc vreodată prea mult timp.

[12] Cămașă lungă cu glugă purtata in Africa de Nord.

Se așeza, își puse mâinile pe genunchi și-și pironi privirea în spatele mașinii oprite dinaintea camionului.

— Și vrei să-ți mai spun ceva? Ei bine, dacă l-ai întreba unde se duce și ce-are de gând să facă acolo, nu ți-ar răspunde. Sau ar inventa o poveste de adormit copiii. Pentru ca, de fapt, unu la mâna, habar n-are unde merge, și doi, n-are de gând să facă nimic. Ăsta-i un tubu, se deplasează din principiu, fără scop și fără motiv. Vagabondaj curat, ce mai!

Tăcu, uitându-se la o Toyota mare, de teren care cobora spre ued. Mașina opri, și din ea coborî tubu-ul. Salah Brahim rămase cu gura căscată când îl auzi explicând ca Toyota va traversa datorita tracțiunii integrale și țevii de eșapament aflate pe capota și ca îl convinsese pe șofer să remorcheze și camionul Renault. Completându-și cuvintele cu gesturi, agita un cablu metalic de remorcare prevăzut cu un amortizor cu arc.

Salah Brahim se ridica neîncrezător, dar în același timp docil. Convorbirea cu șoferul de pe Toyota – care era englez – se limita la minimum, dar confirma spusele tubu-ului. Cum de putuse dracul ăsta împielițat să găsească o astfel de soluție și, mai ales, de ce-o făcuse? Nu mai rămânea decât să fixeze cablul de partea din față a Renault-ului și de spatele Toyotei și să dea drumul celor doua vehicule să alunece înspre ued. Tubu-ul rămase la bordul Toyotei. Greoaie și puternica, semănând cu un tanc, trecu uedul împroșcând în jur apă noroioasă. Salah Brahim, obligat să meargă în spate, îl înjura pe blestematul de englez care mergea prea repede, și era cu atât mai furios cu cât valurile de apa ridicate de Toyota se spărgeau cu putere de partea din fală a camionului, ajungând până la parbriz. Când atinseră malul drept al uedului, cele doua vehicule semănau cu doua blocuri de mâl lucios. Mulțimea îi înconjura, așa că fură nevoiți să coboare și să răspundă întrebărilor, ghionturilor, felicitărilor. Primiră ajutor la spălatul parbrizelor. Dintre toți cei ce se agitau, Idriss, fără îndoiala, fu singurul care observă un om singuratic depărtându-se pe șosea cu un pas liniștit și ușor: era tubu-ul.

Salah Brahim și englezul își strânseră mâinile, și cele doua vehicule o porniră înspre Beni Abbes, distanțându-se curând datorita vitezei mai mari a Toyotei. Abia după o ora, Salah Brahim își aduse aminte de tubu.

— Crezi c-a rămas cu englezul? întrebă el.

— Nu, răspunse Idriss, l-am văzut plecând pe jos prin deșert.

Salah Brahim rămase o clipa pe gânduri, apoi frână brusc și opri mașina. Deschise torpedoul și scoase de acolo un portofel mare și vechi.

— Lepădătură blestemata! A fugit cu gologanii mei.

— Cât?

— Nu știu sigur. Cel puțin o mie doua sute de dinari. Nu și-a pierdut ziua degeaba!

— Dar ne-a și ajutat să câștigăm timp, îi luă apărarea Idriss.

— Costa cam scump trecerea uedului! Salah Brahim nu-și mai descleșta dinții până când apărură primele case din Beni Abbes. Nu avu timp să-i prezinte orașul tânărului său tovarăș, căci doi jandarmi pe motociclete aflați pe marginea drumului îi făcură semn să oprească.

— Va rugam să ne urmați la jandarmerie.

Următorii cinci sute de metri îi parcurseră sub escorta motocicliștilor. La jandarmerie, îl găsiră pe englezul din Toyota. Acesta depusese plângere împotriva tovarășului de drum al lui Salah Brahim care îi furase un teanc de cinci mii de dinari. Din fericire, Salah Brahim era cunoscut la Beni Abbes. Povesti întâlnirea cu tubu-ul și furtul a cărui victima fusese el însuși. Englezul recunoscu apoi că nu Idriss era cel pe care îl transportase în Toyota sa. Șeful jandarmeriei își bătu joc fără mila de Salah Brahim. Un turist englez să fie prădat de un tubu, hai, treacă-meargă. Dar el, vulpoi bătrân al deșertului! Bineînțeles, se revărsase uedul Sahura, dar asta tot de deșert ținea!

Când ieșiră de la jandarmerie, după ce semnaseră procesele-verbale, Salah Brahim își revărsă furia asupra lui Idriss. Fără îndoiala, tânărul nu avea nicio vina ca ziua fusese atât de îngrozitoare, dar Salah Brahim îl adunase de pe marginea drumului la fel cum, mai târziu, îl luase și pe tubu, și acest lucru crea o anumită afinitate între tubu și el. Și-apoi, nu s-ar fi putut spune ca-i purtase prea mult noroc. Decât așa un tovarăș de drum, mai bine lipsa! Pe viitor, o sa țină seama de asta!

Idriss își petrecu noaptea în curtea unei ferme în ruina din vechiul ksar aflat în mijlocul plantației de palmieri. Legiunea Străină îi alungase pe locuitori de aici la începutul războiului[13], iar acum acest sat tradițional construit din lut uscat servea

[13] În 1957 (n.a.)

drept refugiu pentru calatori, înainte de a dispărea cu desăvârșire. Cu capul vâjâind de aventurile din prima sa zi de călătorie, Idriss nu putu să închidă un ochi, prins între sforăiturile unui bărbat gras și scâncetele unui copil mic agățat de mama lui. În minte îi revenea încontinuu chipul aspru și viclean al tubu-ului, înconjurat de aureola vicioasă datorata îndemânării cu care îi prădase, unul după altul, pe englez și pe Salah Brahim. În imaginația lui Idriss, el se alătura amintirii lui Ibrahim, dar îl întrecea pe acesta din urma. Singurătatea cu care se înconjura tubu-ul, ca un nimb obscur, era și mai sălbatică decât cea a pastorului Șaamba. Aproape tot timpul, Ibrahim trăia singur cu turma lui de cămile. Dar el vorbea cu animalele, le îngrijea, așa cum și acestea îl hrăneau pe el. Apoi, avea legături cu ceilalți pastori și cu locuitorii oazei. Tubu-ul însă părea ca se lupta, deschis sau pe ascuns, cu toți semenii lui. Idriss își înfrânase repede elanul de simpatie pe care îl simțise la vederea tubu-ului ce se îndepărta, cu mersul lui parcă înaripat, după ce trecuseră uedul Sahura. Nu, acest om n-ar fi acceptat un tovarăș decât din viclenie și ca să-l prade, pentru ca apoi să-l părăsească, mort sau viu. Era o sălbăticiune. Nu, nu o sălbăticiune. Niciun animal nu se înconjoară de atâta singurătate, niciun animal nu se poarta cu atâta indiferența plina de dușmănie fața de semenii lui. Numai un om este în stare de așa ceva. Numai un om… Numai un om. Într-un târziu, Idriss adormi și în visul lui se amestecau chipul lui Ibrahim cu cel al tubu-ului.

*

I se vorbise despre o „mare de nisip“. Idriss nu văzuse niciodată marea, dar avu imaginea fidelă a ei când, la capătul unei străzi, dădu peste o dună mare care urca, virgina și aurie, până la cer. O colina de cel puțin o suta de metri înălțime, lina și perfect intacta, fără încetare mângâiată și remodelată de vânt, anunța astfel, ca primul său val, imensul ocean al Marelui Erg Occidental. Nu se putu abține, așa ca se năpusti pe acest munte instabil și mângâietor care se scurgea sub tălpile lui în cascade blonde și pe coasta căruia se odihni o clipa ca să-și recapete suflul. Urcușul nu fusese totuși deloc obositor și curând se afla calare pe creasta muntelui, un vârf bine

conturat, pe care adierea vântului îl modela și îl ascuțea încontinuu. Înspre răsărit, se desfășurau la nesfârșit spinările de aur ale unei infinități de alte dune, o mare de nisip, da, dar o mare încremenită, nemișcată, fără nicio corabie. Uitându-se înapoi, Idriss vedea la picioarele lui colibele cubice, domurile, terasele din sat și, mai departe, mai jos, frunzișul verde al plantației de palmieri. Un zvon de strigate, chemări, lătrături și, deodată, planând peste întreaga comunitate, cântecul muezinului se înălțau ca unică mărturie a vieții din oaza.

Coborând, observă ca urmele pașilor săi pe coasta primei dune se șterseseră deja, de parcă fuseseră înghițite, digerate de densitatea nisipului. Duna era din nou virgină și intacta, ca în prima zi a Genezei. Se întreba prin ce minune masa aceasta de nisip mișcător, frământată fără încetare de aer, nu inunda străzile, nu acoperea casele. Nu, se oprea cuminte lângă un gărduleț înalt de câțiva centimetri ce împrejmuia satul.

Pașii îl purtară în preajma hotelului Rym, rezidența somptuoasă purtând semnătură arhitectului Femand Pouillon, cu piscina, teren de tenis și o terasă ce domina palmierii. La acea oră încă matinala, un carusel de mașini și motociclete de toate mărcile și naționalitățile dădea târcoale prin fața intrărilor. Idriss se opri, înmărmurit de atâta lux și interesat de varietatea vehiculelor, întrezărea marginea terasei împodobite cu umbrele de soare roșii sub care perechile luau vesele micul dejun. Erau acolo bărbați bărboși în salopete albastre, soldați în uniforme kaki, câțiva copii care se alergau, țipând, în jurul meselor, dar mai ales femei, printre care una blonda cu voce stridenta care semăna – dar fără să o egaleze – cu cea din Land Rover.

— Hei, tu de-acolo! Vezi-ți de treaba ta. Mișcă-te mai încolo!

Un slujbaș negru ce cărase valizele și sacoșele unei familii gata de plecare îl apostrofa pe Idriss, smulgându-l din contemplare. Era prima oară când i se vorbea pe acest ton. Rămase mut de uimire, nu pentru că nu înțelegea, ci, din contră, pentru că descoperea dintr-odată, cu o claritate necruțătoare, care era locul lui în această societate atât de nouă pentru el. Nu numai că nu făcea parte din categoria clienților hotelului, dar până și personalul avea dreptul să-l interpeleze și să-l gonească. Se îndepărtă frământând în minte acest adevăr esențial, evident, dar pe care nu-l bănuise cu

câteva clipe mai devreme.

Traversă satul privind cu aviditate cafenelele, băcăniile, saloanele de coafură, atelierele meșteșugarilor, grămezile de legume verzi, adulmecat de câini, alungat de mașini, încântat și în același timp nefericit, și în urechi răsunându-i încă vocea răstită a negrului de la hotelul Rym: vezi-ți de treaba ta, mișcă-te mai încolo. Descoperi piscina publică alimentata de un izvor de apă minerală și umbrita de o perdea de glicine și de arbuști cu flori violete. Câțiva tineri se aruncau în apă și se alergau râzând și țipând. După hotelul Rym, i se oferea acum o alta imagine a paradisului, o imagine a prospețimii, a nudității fericite, a jocurilor gratuite. Se așeză la poalele unui palmier ca să poată contempla în voie acest tablou. Unul dintre adolescenți, lucios ca un pește, trecu chiar pe lângă el. Privirea lui vesela se opri o clipa asupra lui Idriss și câteva picături de apa îl atinseră. Idriss stătu nemișcat. Ceea ce vedea era un adevărat tablou, o scenă închisă la care nu avea acces. Plin de praf și înfometat, obosit, pe când dimineața abia se termina, el nu era frate cu acești copii, de vârsta lui totuși, care se zbenguiau țipând de bucurie în apele verzi ale bazinului, cu ciorchinii violeți atârnând deasupra capetelor lor. Mic emigrant venind din Sud, pornit într-o aventura nesigura pe care nimic n-o putea întârzia, Idriss se oprise acolo o clipa, ca o pasare calatoare.

Începu să hoinărească din nou, o lua în jos pe o străduță, se opri în fața tarabei unui cofetar care ațipise pe un scaun și care, după ce constatase ca nu fura nimic, îi oferi o prăjitură cu miere. Tocmai se apropia de pâlcul cel mare de palmieri, când se pomeni în fața ușii muzeului saharian, o anexa a Laboratorului zonelor aride, întreținut de C.N.R.S.[14] Francez. Intrarea costa doi dinari, sumă enorma fața de averea pe care o avea cu el. Se pregătea să coboare din nou spre palmieri când un autocar mare, aclimatizat, se opri în fața muzeului. Ușile din fața și din spate se deschiseră, și turiștii începură să coboare și să se răspândească Era o excursie organizata pentru bărbați și femei în vârstă care, aduși de spate, cu părul alb și degetele uscate încleștate pe bastoane, formau un tablou straniu. Ghidul părea foarte tânăr în comparație cu ei și, în rolul lui de animator, se comporta cu o juvenilitate ce părea forțată. Spre

[14] Centre National de la Recherche Scientifique

marea bucurie a celorlalți calatori, el oferea brațul cu un aer de galanterie bufona unei fete bătrâne, ursuze și pedante. Se simțea ca e o gluma care dura de la începutul călătoriei. Amestecându-se cu grupul, Idriss ajunse în prima sala a muzeului, mobilată cu vitrine și populata cu animale împăiate. Ghidul făcea gesturi largi și alerga de colo-colo, debitând fraze sforăitoare sau glume pe un ton de vânzător ambulant. În jurul lui se adunaseră câțiva turiști fideli care îi subliniau frazele cu râsete pline de încântare. Restul vizitatorilor se răspândiseră prin celelalte sili și în gradina muzeului. Idriss era numai ochi și urechi, căci fiecare cuvânt, fiecare frază îl priveau direct.

— Vă aflați aici, doamnelor și domnilor, chiar și dumneavoastră, domnișoara, pentru a descoperi secretele deșertului și farmecul Saharei. După cum vedeți, pustiul nu este chiar atât de pustiu pe cât se spune, deoarece este populat cu toate aceste animale împăiate care va înconjoară. Împăiate, da, căci în ceea ce privește animalele vii, trebuie să vă spun că ele au dispărut în totalitate, victime nu ale climatului aspru, ci ale răutății oamenilor. Este în special cazul grațioasei gazele și al struțului, în pofida capacității sale stomacale bine-cunoscute, dar și cazul muflonului, al ghepardului, al fenecului, al porcului-spinos. Și să nu uitam leul, acest rege al deșertului, ultimul exemplar fiind ucis, după cum bine știți, de Tartarin din Tarascon. În schimb, îl puteți vedea în cușca lui pe modestul șoarece-săritor. Este – după cum vă puteți da seama și dumneavoastră – rezultatul extrem de miniaturizat al încrucișării cangurului australian cu hârciogul din Auvergne. Amatorilor de vietăți vâscoase și târâtoare le putem oferi șopârla obișnuită, varanul și șopârla-de-nisip, zisă și peștele-nisipurilor. Dar nimic nu se poate compara cu lăcusta, delicioasa atât prăjită în ulei, cât și marinată în miere.

Un bătrân domn ridică un deget timid, școlărește. Cu ochii strălucind, voia să afle dacă peștele-nisipurilor se pescuiește cu râmă sau cu muscă.

— Excelenta întrebare! exclamă ghidul. Aflați că, în oază, copiii îi prind cu mâna, nici mai mult, nici mai puțin, ca pe păstrăvi într-un torent de munte. Îi mănâncă fripți pe jăratic, dar fac din ei și animale domestice, cu care se joacă și pe care le înhamă la mici cărucioare.

Se muta între vitrine, urmat de micul grup de fideli, printre

care se amestecă și Idriss. Într-un colț, fusese reconstituită ceea ce pe o pancartă purta numele de „Aria alimentară a habitatului saharian”.

— Iată deci bucătăria-sufragerie a locuitorilor oazei, continua ghidul. Ustensilele de bucătărie sunt mojarul și maiul din lemn de acacia, cu care se pisează curmalele, morcovii, henna și smirna. După ce termină, femeia care a pisat trebuie să lase în mojar maiul și câteva firimituri, pentru ca acesta să aibă cu ce să se hrănească după câtă muncă a făcut. Iată sita, râșnița de piatră și ciurul pentru semințe. Și asta este strachina cea mare, folosită la toate, în ea se frământă pâinea și plăcintele. Urcioarele pentru lapte, burdufurile pentru apă, tigvele scobite pentru brânza, unt și grăsime.

Idriss făcu ochii mari. Toate aceste obiecte de o curățenie ireala, încremenite în esența lor eternă, intangibile, mumificate, făcuseră parte din copilăria, din adolescența lui. Nici nu trecuseră bine patruzeci și opt de ore de când încă mânca din strachina aceea, de când o privise pe mama lui mânuind râșnița.

— Dar nu văd nici lingura, nici furculița, se minună o doamnă în vârstă.

— Din cauză că locuitorii oazei, doamnă, mănâncă la fel ca strămoșul nostru Adam, cu degetele. Nu este nicio rușine în asta. Fiecare ia cu mâna dreapta un pumn de mâncare, o adună în căușul palmei stângi, face un cocoloș și apoi, cu degetul mare de la mâna dreapta, îl ridică până în vârful degetelor ca să-l bage în gură.

Și ghidul mima întreaga operație, imitat de câțiva turiști a căror stângăcie stârni râsete.

— Dar nu cumva să credeți că locuitorul oazei e necivilizat. În Sahara sunt cunoscute regulile elementare de politețe. Înaintea fiecărei mese, toată lumea trebuie să se spele pe mâini, și nu într-o apă stătătoare, ci într-un izvor sau în apa pe care altcineva i-o toarnă dintr-un urcior. De asemenea, locuitorii cer binecuvântarea lui Allah. Nu beau în timp ce mănâncă, ci doar după felul principal. Apa sau laptele circula atunci dinspre stânga spre dreapta și trebuie să se întindă ambele mâini pentru a lua urciorul sau vasul cu lapte. Nu se bea din picioare. Dacă totuși se afla în picioare, când beau, pun un genunchi în pământ. Nu au voie sa împartă un ou.

Idriss asculta cuprins de mirare. Aceste reguli ale vieții de zi cu zi le cunoștea, căci le urmase dintotdeauna, dar spontan și fără să le audă vreodată spuse cu voce tare. Auzindu-le din gura unui francez, rătăcit într-un grup de turiști cu părul alb, simțea cum îl cuprinde un fel de amețeala. Era ca și cum cineva l-ar fi smuls din sine însuși, ca și cum sufletul i-ar fi părăsit brusc trupul și l-ar fi observat din afară cu stupoare.

Ghidul provoca veselia tuturor când, în încheiere, spuse:

— Și sfânta ierarhie trebuie întotdeauna respectată: bărbații primesc cele mai bune bucăți, iar femeile și copiii pe cele mai puțin bune.

În sfârșit, se opriră în fața unei vitrine în care erau etalate bijuterii și amulete.

— Inutil, doamnelor și domnilor, să căutăm aici capul de câine, cămilă, scarabeul și, cu atât mai puțin, bărbatul și femeia. Nu, bijuteriile sahariene nu reprezintă nimic. Sunt niște forme abstracte, geometrice, cu valoare de semne, nu de imagini. Iată, lucrate în argint masiv, cruci, semilune, stele, rozete. Iată agrafe, cercei, inele din corn de capră. Brățările pentru glezne sau gleznierele sunt menite să-i împiedice pe demonii pământului să se urce pe picioare și să invadeze tot trupul. Bijuteriile cele mai puțin prețioase sunt simple scoici. Cele mai prețioase sunt din aur, dar nu le veți vedea în acest muzeu. Fără îndoiala ca au fost de mult furate.

Când vizitatorii începură să se îndepărteze, Idriss se apropie de vitrina. Văzuse aceste bijuterii din argint purtate de mama sa, de mătuși, de alte femei din Tabelbala. În niște fotografii se aflau chipuri acoperite de picturi faciale rituale, cărora Idriss aproape ca le-ar fi putut spune pe nume. Și, când se îndepărtă de geam, văzu apărând un reflex, un cap cu părul negru, vâlvoi, cu fața mica, vulnerabila, neliniștita; era el însuși, prezent sub acea forma evanescenta într-o Sahară împăiată.

De la Beni Abbes la Beșar sunt două sute patruzeci de kilometri pe o șosea frumoasă, asfaltată, dar fără nicio posibilitate de aprovizionare cu apă sau benzină. Idriss găsi un loc într-un taxi închiriat de cinci negustori mozabiți. L-au primit pe băiat doar ca să facă economie și pentru că nu era nicio femeie cu ei. Toți erau băcani, îi puteai recunoaște ușor după fețele lătărețe, galbene și apatice, cu ochelari fumurii care le dădeau un aer fragil și viclean, probabil foarte bogați și proprietari ai unor locuințe luxoase în grădinile din Ghardaia. În timpul celor cinci ore de călătorie, se prefac că nu-l baga în seama pe Idriss. Din când în când, după lungi tăceri meditative, spun câte ceva, cu un aer grav, despre scumpirea stafidelor, despre devalorizarea curmalelor, despre creșterea spectaculoasă a prețului moșmoanelor și-și pleacă des privirea, triști, către mâinile care înșiră mătănii de abanos. Ascultându-i, Idriss își imaginează un întreg orizont de prăvălii, de magazine universale, de antrepozite, de nave și de avioane-cargou, un du-te-vino de bogății imense, dar care, trecute prin mâinile acestor oameni, devin impalpabile, incolore, inodore și insipide, pentru că sunt reduse la cifre, semne, figuri abstracte. Austeritatea, melancolia discreta a celor cinci călători nu reprezintă altceva decât opulența supusă sobrietății, beneficiile comerciale înnobilate de dezinteres, reușita pe pământ urmărită doar pentru a face dovada supunerii la poruncile cerești. Idriss avea să-și amintească de scurta și amara lecție de stăpânire a lucrurilor pe care i-o dăduseră acești puritani ai deșertului.

Totuși, oamenii aceia gravi și disprețuitori nu-l ignorau chiar atât de mult pe cât voiau să arate și, înainte de-a se despărți, aveau să-l bage în seamă. Se aflau pe marginea șoselei și tocmai îl plătiseră pe șofer, când cel mai în vârsta se întoarse către Idriss.

— Am înțeles că vrei să te duci la Marsilia, nu-i așa? îl întrebă el. Dacă n-ai unde să stai, du-te din partea mea la Iusuf Baghabagha, care ține hotelul Radio din strada Parmentier nr. 10. Dar să ai la tine recomandarea mea. Nu primește decât mozabiți sau prieteni de-ai lor.

Mâzgăli pe carnețelul lui acel nume, adresa și o frază de recomandare, apoi rupse pagina și i-o dădu lui Idriss.

*

Pentru un european, nu exista nimic mai pitoresc decât Beșar: imobile H.L.M.[15], cazărmi, școli, o uzină electrica, clădiri administrative cu atât mai numeroase, cu cât acest centru administrativ cu mai puțin de cincizeci de mii de locuitori este considerat ca ultimul oraș demn de acest nume înainte de a începe deșertul. Pentru Idriss, Beșar înseamnă descoperirea unei noi planete. Vitrinele, măcelăriile și chiar prăvălia cu pretenții de magazin universal, toate acestea îl orbiră. Dar cel mai mult îl ameți traficul automobilelor și mult timp stătu în loc observând gesturile unui agent care dirija circulația. Când descoperi gara, nu-i mai veni să se dezlipească de acolo. Fiecare sosire sau plecare a unui tren îl impresiona ca și cum ar fi fost un eveniment memorabil. Îi păru rău că fusese sfătuit cu atâta insistență să meargă la Oran cu autobuzul, așa ca își petrecu toată noaptea pe o bancheta în sala de așteptare, legănat de vacarmul intermitent al garniturilor. Îl fură somnul abia când se lumină de ziuă. Pe la ora opt, prezentându-se în stația de autobuz, i se spuse că autobuzul de Oran plecase la ora șase, iar următorul pleca abia peste doua zile, tot la ora șase. Avea astfel doua zile în fața.

Pătrunse într-o piață acoperită, rătăci printr-un labirint de străduțe și ajunse pe o strada mare, pustie și plină de praf. Disponibilității sale i se adăugase foamea care îi chinuia stomacul, și ambele îl făceau să plutească într-o fericire apropiata cu senzația de leșin. Trecând prin fața unei prăvălii cu fațada viu colorata pe care cuvintele *Mustafa artist fotograf* păreau ca dansează, auzi venind dinăuntru o muzica și niște voci. Muzica răgușită amintea de un orientalism de bazar. Vocea declama cu o autoritate grandilocventa:

— Ești șeicul, sultanul, maharajahul. Ești mândru. Ești bărbatul atotputernic. Domini. Domnești peste un card de femei goale căzute la picioarele tale. Clic-clac, gata!

Idriss se apropiase vrând să descopere interiorul „studioului”. Pe un fundal era reprezentat într-un mod foarte naiv un palat oriental. În jurul unui bazin cu o fântână arteziană, o mulțime de femei dezbrăcate, dar păstrând o urmă

[15] *Habitations à loyer modéré* - blocuri de locuințe modeste cu chirie relativ mică.

de decență, zăceau pe pământul acoperit cu perne colorate. Deghizat în sultan oriental, un tânăr își dădea aere de filfizon. Mustafa, foarte gras, purtând pe cap un fes roșu, opri vechiul patefon care crea ambianța sonora. Tânărul începu să-și dea jos falsele accesorii orientale.

— Fotografia va fi gata mâine-seară, îi promise Mustafa. Face cincisprezece dinari.

În clipa aceea, îl zări pe Idriss și, miop cum era, îl luă drept un nou client.

— Domnul dorește un portret? Aici este palatul visurilor dumneavoastră. Mustafa, artist fotograf, vă oferă realizarea visurilor dumneavoastră celor mai năstrușnice.

Dar lingușeala lui încetă de îndată ce-și dădu seama că Idriss nu era un client.

— Ce tot spionezi pe-aici?

— Mă uitam.

— N-ai la ce să te uiți aici. Mișcă-te mai încolo. Mișcă-te mai încolo… Idriss auzea această poruncă pentru a doua oară. Dar nu era chiar ăsta lucrul pe care-l făcea tot timpul: să se miște mai încolo?

— Caut ceva de lucru pentru două zile, spuse el la întâmplare.

— Ce știi să faci?

— M-a mai fotografiat cineva. O femeie blondă.

— Ia te uită! O femeie blonda? Și fără îndoială că era și îndrăgostită de tine, nu-i așa?

— Nu știu.

Tânărul apăru din nou, îmbrăcat într-o salopeta de șofer.

— Atunci, trec mâine-seară să-mi iau fotografia. Mustafa își ascunse cu greu nemulțumirea.

— Nu cumva să uiți cei cincisprezece dinari, mormăi el.

Tocmai voia să-și descarce nervii pe Idriss, când îl acapara un cuplu de turiști. Din nou numai zâmbete, se grăbi în întâmpinarea lor.

— Domnilor și doamnelor, Mustafa, artist fotograf, vă așteaptă ca să vă îndeplinească visurile.

Îi împinge în studio, puțin cam zăpăciți, și își etalează pânzele de fundal.

— Vreți să explorați pădurea virgină și să înfruntați uriașele sălbăticiuni africane’? Vreți să urcați pe munții stâncoși ai

Hoggarului și să vânați mufloni și vulturi? Sau poate vreți să vă îmbarcați pe un semeț vas cu pânze și să străbateți în lung și-n lat Mediterana?

Și de fiecare dată desfășura câte o pânza naivă și stridenta.

Domnul încercă să-l oprească.

— Ajunge, ajunge! Soția mea și cu mine suntem cu un grup care face un circuit organizat în Sahara: Timimun, El Golea, Ghardaia.

— Atunci, iată, se grăbi Mustafa să intervină, vă fotografiez pe un fundal de dune aurii și de palmieri verzi. Băiete, vino-ncoace!

Ajutat de Idriss, atârnă de grinzile din tavan decorul saharian anunțat. Apoi începe să se agite în jurul aparatului. Bărbatul, împins în fața pânzei împreuna cu soția sa, încearcă totuși să protesteze.

— E cam deplasat să venim în Sahara ca să ne fotografiem în studio în fața unui decor pictat care reprezintă Sahara!

Mustafa întrerupe pregătirile și îndreaptă spre el un deget ridicat cu un aer profesoral.

— Aceasta, domnule, înseamnă atingerea dimensiunii artistice! Da, chiar așa, repeta el satisfăcut, atingerea dimensiunii artistice. Fiecare lucru e depășit de reprezentarea sa în imagine. Depășit, da, Ăsta-i cuvântul. Sahara reprezentată pe această pânză este Sahara idealizată și, în același timp, posedată de artist.

Doamna îl ascultase extaziată.

— Domnul fotograf are dreptate, Emile. Fotografiindu-ne în acest decor, ne idealizează. E ca și cum am pluti pe dune.

— Da, iată cuvântul potrivit: a pluti. O să vă fac să plutiți pe dune.

Dar domnul se încăpățâna.

— De acord, dar când Sahara adevărata e atât de aproape, nu văd de ce să ne fotografiem într-un studio în fața unei Sahare pictate în *trompe-l'oeil.*

Mustafa cunoștea arta de a fi înțelegător.

— Domnule dragă, puteți foarte bine să vă fotografiați cu soția pe nisip și pe pietroaie. Aceasta se numește fotografie de amator, fotografie turistica. Eu sunt profesionist. Sunt un creator. Eu recreez Sahara în studioul meu și, cu aceasta ocazie, vă recreez și pe dumneavoastră.

După care se întoarce înspre patefon și învârte cu putere manivela. Domnul tresare la auzul muzicii dulcege și languroase.

— *Într-o piață persană* de Ketelbey! Asta mai lipsea!

Între timp, Mustafa dispăruse sub valul negru al aparatului.

— Vă rog, doamna și domnule, așezați-va în mijlocul peisajului saharian. Așa, foarte bine, poziția e perfecta.

Și iese la lumina, cu un aer inspirat și solemn.

— Și acum, doamna și domnule, clipa cea mare a sosit. Sunteți impresionați de frumusețea aspra a peisajului din deșert. Sunteți pătrunși de lecția de austeritate și măreție pe care o emană aceste nisipuri, aceste pietre. Simțiți cum vă lepădați de toate dorințele meschine, de preocupările mediocre, de grijile mărunte. Sunteți purificați!

Fără să vrea, bărbatul și femeia adoptaseră un aer solemn.

— Asta îmi amintește de ziua căsătoriei noastre, de discursul primarului sau al preotului, nu mai știu care dintre ei, murmura femeia.

Și, când Mustafa, înclinându-se până la pământ, le mulțumi și le promise ca fotografia, gata chiar de a doua zi dimineața, va fi excelentă și ca îi va costa treizeci de dinari, cei doi se scuturară, ca și cum ar fi ieșit de la o ședința de spiritism.

— Mă intrigă totuși un lucru, spuse bărbatul înainte de a ieși.

— La dispoziția dumneavoastră!

— Dacă am înțeles eu bine, fotografia pe care ne-ați făcut-o va fi alb-negru.

— Desigur, desigur, noi, profesioniștii, lăsăm culoarea amatorilor de cromolitografii.

— Bine, dar atunci de ce naiba decorurile dumneavoastră sunt pictate în culori?

Întrebarea păru să-l ia pe Mustafa prin surprindere.

— În culori? repeta el privindu-și decorul saharian de parcă îl vedea pentru prima oară. Vreți sa știți de ce folosesc decoruri în culori pentru fotografii alb-negru?

— Exact.

— Păi, da… pentru inspirație, evident.

— Ce inspirație?

— A mea, desigur, dar și cea a clienților mei și, de ce nu, cea a aparatului.

— Inspirația aparatului de fotografiat?

— Bineînțeles, aparatul meu participa la actul de creație, trebuie să aibă și el talent, ce credeți! Și-atunci, îi arat un peisaj în culori. Îl vede, îi place și, când îl reproduce, uite, ceva din acele culori transpare în negru și în alb. Înțelegeți?

— Nu, spuse bărbatul cu un aer mărginit.

— Ba da, Emile, interveni soția. Domnul fotograf are dreptate: el realizează culoarea din alb și negru. Oh, domnule fotograf, vă rog să nu fiți supărat pe soțul meu, n-are deloc fire de poet!

*

Rămas singur, Mustafa începu să facă ordine în studio, ajutat de Idriss, care încerca să fie de folos. Mustafa trebălui un timp în tăcere, după care reveni la ceea ce discutase mai înainte cu Idriss.

— Deci așa, zici că te-a fotografiat o femeie blonda?

— Da, se grăbi Idriss să răspundă. Era într-un Land Rover pe care-l conducea un bărbat.

— Și ți-a plăcut fotografia?

— Nu știu, n-am văzut-o încă.

— Și te duci la Paris să cauți o femeie și o fotografie?

— Credeți c-am s-o găsesc?

— Oh, la Paris găsești femei și fotografii câte vrei! Ah, dac-aș avea anii tăi! Paris, orașul-lumină! Orașul-imagine! Milioane de femei și de imagini! Bineînțeles c-ai s-o găsești și pe-a ta, se-nțelege de la sine. Nu e sigur însă dacă lucrul asta o să te facă mai fericit!

În timp ce vorbea, tot căuta ceva cu înfrigurare. Scotocea încruntat în rezerva de fundaluri. După ce în sfârșit găsi ceea ce căuta, deplasă oglinda mare în locul unde ar fi trebuit să se afle aparatul de fotografiat.

— Asta nu e pentru o fotografie, explica el. Doar ca să arunci o privire.

Și, cu un aer misterios, derula fundalul pe care îl alesese. Era Parisul noaptea, o panorama destul de fantezista, căci reușea sa adune laolaltă turnul Eiffel, Place de l'Etoile și Moulin-Rouge, plus Sena și catedrala Notre-Dame.

— Hai, așază-te acolo!

Aprinse un reflector.

— Privește! Ești la Paris, orașul-lumină. Ești norocos! Cum te simți?

Idriss nu știa ce să răspundă. Ceea ce vedea în oglinda era o silueta mică, cenușie, îmbrăcata în blugi și cămașa, cu pantofi soldățești în picioare și cu o *djellaba* brodată pe umeri. În spatele lui scânteia un peisaj de un albastru-închis, străpuns de lumina violenta a monumentelor.

— Dacă ai avea cinșpe dinari, îl ironiza Mustafa, ți-aș face pe loc fotografia. Atunci ai putea să te întorci acasă. Călătoria ta s-ar termina. Oricum, ar fi mai puțin obositor decât să traversezi Mediterana. Dar nu are rost să-ți dau un sfat atât de înțelept. Oricum, nu m-ai asculta. Tinerii nu fac decât ce li se năzare. La urma urmelor, poate că au dreptate.

Spunând acestea, punea la loc oglinda și fundalul parizian.

— Dacă vrei, adăugă el, poți să dormi două nopți pe canapeaua asta. Mâine o să mă ajuți puțin, și poimâine o să iei autobuzul de Oran cu cei zece dinari pe care am să ți-i dau.

Când ajunse în stația de autobuz, cu o ora înaintea plecării, Idriss se sperie văzând cât de mulți călători sosiseră înaintea lui. Era limpede că familii întregi cu copii mici petrecuseră noaptea acolo, lângă pachete, baloturi, lădițe cu curmale proaspete și găini vii închise în coșuri de nuiele. Se ghemui pe vine lângă o bătrână care părea la fel de izolata ca și el și a cărei bărbie, ridicata până la nas din cauza absenței dinților, îi dădea un aer încăpățânat și arțăgos. Și acolo, sărac printre săraci, făcu lucrul pentru care săracii au o vocație inepuizabila: aștepta, nemișcat și răbdător.

Unda de satisfacție care străbătu mulțimea la apariția autobuzului se stinse repede. Căci, contrar tuturor așteptărilor, mașina era plină. De unde veneau oare toți hoții ăștia de locuri, care se lăfăiau pe scaune și încurcau trecerea cu bagajele lor? Urmă o operație îndelungata și lentă prin care mașina absorbi toată aceasta mulțime umilă și încăpățânată, care, cu cât era mai săracă, cu atât era mai încărcată de obiecte voluminoase. După un sfert de oră, toată lumea își găsise loc înăuntru, iar pe capotă piramida de pachete și valize urca până la cer. Mașina porni cu toate farurile aprinse, se îndreptă claxonând puternic înspre piața Și Kuider pe care o traversă, apoi se angaja pe șoseaua ce duce la Ujda. Bărbați, femei și copii, îngrămădiți unii într-alții, încercară de la început să utilizeze cât mai bine spațiul strâmt care le revenea. Se auziră câteva proteste, râsete, cuvinte împăciuitoare și apoi, după ce fiecare își aranja colțișorul lui, se așternu o tăcere răbdătoare. Mulți adormiră. Idriss își găsise loc la fereastră, lângă bătrâna știrbă. Era mititică, ușoară, fără copil după ea; era, la o adică, o vecina bună. Doar că nu prea părea să aibă chef de vorba. Din când în când, Idriss întorcea capul de la fereastra întunecată și trăgea cu coada ochiului spre ea. Dar bătrâna stătea nemișcata ca o statuie, și pe fața ei aspră nu se putea citi nimic. Ochii ei, asemenea celor de șarpe, nu clipeau niciodată.

Primele luciri ale zorilor, apoi o palidă rază de soare provocară o oarecare agitație în autobuz. Unii își desfăcură coșurile. Copiii treziți din somn începură să scâncească. Apărură biberoane. În aer se răspândi un miros puternic de portocale descojite. Pe fereastra pe jumătate aburita, Idriss privea defilând peisajul deșertic, sărăcăcios. De fiecare dată

când mașina depășea un biciclist sau un măgar, zgomotul claxonului aproape că nici nu se mai auzea. Când întoarse capul spre bătrână, văzu cu surprindere că îi oferea o portocală cu mâna stângă. Îl privea cu ochii ei fără gene și niciun zâmbet nu-i lumina fața osoasă. Idriss luă portocala, își scoase briceagul și o coji cu grija. Apoi îi dădu femeii feliile, una câte una, ca și cum nu i-ar fi făcut decât serviciul pe care îl aștepta de la el. Ea accepta primele doua felii, dar pe celelalte le refuza, cu un gest care însemna ca sunt pentru el.

O oră mai târziu, mașina se opri în marginea unei păduri de eucalipt, la câțiva kilometri de Ain Sefra. Calatorii se răspândiră pe afară, formând spontan două grupuri, unul de femei, celălalt de bărbați și adolescenți. Idriss se apropie instinctiv de un cerc mic unde bărbații vorbeau tare și râdeau, părând că îl privesc atent.

— Uite-l, spuse un adolescent de aceeași vârsta cu el, uite-l pe prietenul bătrânei Lala Ramirez!

Și toți izbucniră în hohote de râs. Idriss li se alătura cu un aer întrebător.

— Sa știi ca ar trebui să fii mai atent, nu prea are noroc, doar atâta-ți spun!

— Adică mai ales cei care se apropie de ea nu prea au noroc. Dar pe urma, după ce mor, are ea grija de ei!

— Cine e Lala Ramirez?

— Vrăjitoarea aia bătrână care nu te mai slăbește din ochi.

— Cu ochii ei deocheați…

— …Și care-ți dă portocale.

În ciuda glumelor și aluziilor, Idriss reuși să afle povestea bătrânei. Mai întâi ca fusese foarte bogata și ca probabil mai era încă, în pofida aparențelor de sărăcie. Apoi ca se trăgea de undeva din Sud – un sud nedefinit – și ca îi luase mințile unui antreprenor din Oran de origine spaniola, stabilit la Beșar, pe vremea când începuse construcția orașului modern. O adusese la Oran pentru a se căsători creștinește și, înconjurați curând de șase copii, făcuseră încontinuu naveta între cele două orașe. Lala mai făcea și acum naveta, dar de mulți ani era singura. Într-adevăr, soarta vitrega se abătuse asupra acestei familii: a murit întâi bărbatul, apoi cei șase copii unul după altul, pe urma alți doi copilași care reușiseră să se mai nască în timpul calamităților. Muriseră în toate chipurile: boli, asasinate,

accidente, sinucideri, și numai bătrână rămăsese în viață, între cele noua morminte împrăștiate prin mai multe cimitire. Se deplasa fără încetare ca să-și viziteze morții și toți o cunoșteau și se temeau de ea prin gări și pe rutele autobuzelor pe care le frecventa.

— Acum să nu zici că nu ți-am spus!

— M-aș mira să rămână cu ea.

— Da' cine știe, poate ca nu ține la viața?

— Sau poate că-l atrag morții?

— Nu, nu, asta-i o meteahna de femeie bătrână, nu de bărbat tânăr!

Șoferul claxona, anunțând plecarea. Fiecare încerca să-și reconstituie locșorul. Idriss se duse înapoi la al sau, în stânga bătrânei Lala Ramirez. Acum știa cine este și, curios lucru, și ea părea că-l privește cu o familiaritate mai mare. Ceva mai târziu, când toată lumea din jur își mânca hrana rece, ea scoase de sub scaun un pachet lunguieț învelit în ziar și i-l întinse în tăcere lui Idriss. Înăuntru se afla un coltuc de pâine în care era înfipt un *merguez*[16]. Idriss avu o ezitare, dar pe urma începu să înfulece cu pofta, sub privirea neclintita a bătrânei. Ce voia de la el? O a doua portocala apăru ca prin minune din mâneca și zău că după pâinea cu *merguez* așa ceva nu se putea refuza. Idriss se lasă apoi pe spătarul banchetei și începu să privească metamorfoza peisajului. Nu mai era nici urma de deșert. Nu numai că pe câmpie erau din loc în loc pâlcuri de acacia, dar după fermele mari și culturile de zarzavat urmau câmpuri cultivate, iar autobuzul trebuia mereu să încetinească și să claxoneze ca să depășească tractoarele și mașinile agricole. Treceau pe lângă un câmp de cereale, a cărui bogăție îl uimea. Apărură în sfârșit primele blocuri modeste de la periferia Oranului, împodobite cu ghirlande de rufe colorate puse la uscat în balcoane. Ici-colo, câte un grup de copii deranjați de la joacă porneau țipând în urmărirea autobuzului. Trecură pe lângă centrul administrativ, apoi pe lângă moscheea nouă și, luând-o pe bulevardul Maata Mohamed el Habib, ajunseră în Piața 1 Noiembrie. Mașina opri. Idriss întoarse capul spre bătrână. Privirea ei de reptila îl fixa și, pentru prima oară, o umbră de surâs părea că îi apare pe buze. Oamenii se

[16] Specialitate de cârnat foarte condimentat, care se consumă mai ales în Algeria.

dezmorțeau cu zgomot și se împingeau spre ieșire. Afară, Idriss fu surprins de prospețimea aerului. Cerul de un cenușiu uniform se întindea pe deasupra clădirilor înțesate de antene de televizor ce-i parura gigantice. Așadar, acesta era Nordul? Câțiva băiețandri palizi se jucau aruncând cu o minge într-o fațada coșcovita, și pocnetele răsunau ca niște lovituri de pumn. În atmosfera plutea un soi de brutalitate, de dezolare, o energie care rănea și umplea inima. Șoferul, cocoțat pe autobuz, dădea pachetele și valizele unor tineri care le aranjau pe trotuar. Idriss avea la el adresa unui cămin pentru emigranți cu o recomandare pentru unul dintre funcționari. Zăbovea privind spectacolul marelui oraș atât de nou pentru el, când lângă ureche auzi o răsuflare:

— Ismail, ia un taxi și du-mă la cimitirul spaniol.

Era bătrână Lala. Îi întindea în același timp o hârtie de cincizeci de dinari împăturită în patru. Taxiurile atrase de sosirea autobuzului treceau unul după altul. Idriss, năucit de ciudățenia locurilor, se aruncă în cel mai apropiat, urmat de Lala, care îi dădu adresa: cimitirul bisericii Saint-Louis. Dar de ce-i spusese Ismail? Se opriră în fața bisericii părăsite de mai mulți ani, dar al cărei cimitir continua să fie bine întreținut. Lala părea cu totul alta.

— Biserica este a cardinalului Ximenes de Cisneros, Mare Inchizitor în timpul lui Carol Quintul. Se mai vede încă blazonul lui la intrarea corului, explica ea, într-un surprinzător acces de volubilitate.

Apoi îl conduse pe Idriss printre capelele funerare și monumentele pompoase, în stil baroc, produse ale necrofiliei spaniole. Se opriră în fața unui obelisc de marmura neagra, la baza căruia un nume și o fotografie erau așezate într-un cadru masiv de aur: *Ismail Ramirez 1940–1957.* Ca să poată privi fotografia, Idriss trebui să se aplece peste lanțurile grele care delimitau un dreptunghi de pietriș cenușiu. Era un tânăr de vârsta lui, brunet ca și el și al cărui chip cu trăsături fine exprimă o așteptare plină de neliniște, o tandrețe vulnerabila, o slăbiciune aparenta, dar capabila să îndure foarte multe. Îi semăna oare cu adevărat? Idriss nu era în măsură să aprecieze, căci ideea lui despre propria-i înfățișare era destul de vaga. Lala însă părea stăpânită de o certitudine de neclintit. Privirea-i de prezbit aluneca pe deasupra teraselor și cupolelor vechiului

oraș și, mai departe, până la portul cu macarale frânte în două, cu docuri și cu cargourile ancorate, ale căror lumini începeau să licărească în amurg.

— Tu ești Ismail, îi spuse ea lui Idriss punându-i mâna pe umăr. Te-am regăsit în sfârșit. Rămâi cu mine. Pentru totdeauna. Sunt singura, dar sunt bogată. Te înfiez. De-acum înainte o să te numești Ismail Ramirez.

Idriss o privea clătinând din cap, în tăcere. Dar bătrână refuza să-l vadă. Se uita acum la una dintre clădirile învăluite de ceața înserării.

— Vezi casa aceea? continuă ea făcând un semn cu bărbia înspre oraș. E a mea. Are unsprezece încăperi, trei terase, o curte interioară în care crește un smochin, bucătării la subsol și chiar și o capelă creștină. Am să pun să se redeschidă totul, să se curețe, să se repare, pentru tine, Ismail, și vom sărbători întoarcerea ta anunțând vestea cea mare tuturor morților din familie. Cine știe, poate-o să se-ntoarcă și ei.

Idriss continua să clatine din cap în semn că nu. Nebunia bătrânei și înverșunarea ei în a-l face să intre în pielea unui mort îl îngrozeau și-i stârneau sila. Cu un gest, se scutură de mâna ca o gheară care-l strângea de umăr și făcu un pas înapoi.

— Eu nu sunt Ismail. Eu sunt Idriss. Poimâine plec să muncesc în Franța. Mai târziu, o să mă-ntorc, mai târziu, poate… mai târziu…

Se gândea la fotografia făcuta de femeia din Land Rover, dar se feri să facă vreo aluzie la ea. Fotografia lui Ismail era de-ajuns pentru astăzi! Repeta, mergând cu spatele, așa cum îl liniștești pe un copil mic sau un animal speriat:

— Mai târziu… poate… mai târziu…

Apoi o luă la fuga și ieși din cimitir, în căutarea căminului a cărui adresă o avea.

*

Car-ferry-ul *Tipasa* pleca a doua zi la ora zece și ajungea la Marsilia în ziua următoare, la șase seara. Idriss avea o zi întreaga în fața, dar trebuia să meargă să-și ia pașaportul de la biroul O.N.A.M.O.[17]. Stătu la coada două ore ca să audă

[17] Până în 1973, Oficiul național algerian al forțelor de munca

spunându-i-se ca îi lipsesc la dosar doua fotografii de identitate. Fu îndrumat către o cabina automata unde putea să-și facă fotografiile în schimbul unui dinar. Căuta îndelung pe străzi necunoscute un loc la fel de necunoscut. Îl descoperi sub arcada unei clădiri unde marchitanii vindeau ustensile de bucătărie pe niște tarabe. Cabina, foarte dărăpănată, era ocupată de doi puștani care se îmbrânceau strâmbându-se în fața aparatului, în sfârșit plecară, și Idriss le luă locul în spatele perdelei. Aparatul străfulgera. Ieși de după perdea și cerceta sertarul în care cad fotografiile. Rămăsese o fotografie cu unul dintre puști uitându-se chiorâș și cu limba scoasa. Idriss mai aștepta. Căzură alte fotografii: ale unui bărbat cu barba. Se privi îndelung în oglinda crăpata din cabina. La urma urmei, de ce n-ar fi avut și el o barba înainte de a pleca din Tabelbala? Și bărboșii au dreptul la un pașaport.

Îi mai rămânea de făcut o descoperire importanta. Se îndrepta către mare. Știa din povestiri despre plajele cu nisip auriu pe care se sparg valuri limpezi. Probabil ca marea trebuia să semene cu dunele de nisip de la Tabelbala și mai ales cu cele a căror unduire aurie o văzuse la Beni Abbes. Grăbi pasul și o lua pe strada Rahmani Khaled înspre port, unde se zăreau catargele lăcuite ale vaselor de agrement. Refluxul scosese la iveala baza cheiului, neagra și acoperită de mâzgă. Idriss se așează pe marginea cheiului, cu picioarele atârnând deasupra apei în care se zăreau cutii de conserve și sticle de plastic. Deci asta era! Iahturile cele mai apropiate se odihneau nemișcate pe apa care sclipea. Mai în larg, suprafața marii brăzdate de vapoare nemișcate se întindea până la cerul la fel de cenușiu și de greu, cu care se confunda la orizont. Idriss își umplea privirea cu acest spectacol trist și dezolant și în același timp descoperea o noua viziune a pământului său natal. Pentru prima oară, se gândea la Tabelbala ca la o entitate coerenta și delimitată. Da, depărtarea reușea în sfârșit să-i adune laolaltă în amintirea sa pe mama lui, turma, casa și palmierii, locul din piața unde își parcă mașina Salah Brahim, chipurile fraților săi, ale verișoarelor. Un suspin i se stinse în piept. Se simțea pierdut, abandonat, aruncat în fața acestei ape la fel de cenușii ca și Lumea de Apoi. „Ismail Ramirez”, rosti el cu glas scăzut.

(O.N.A.M.O.) trimitea în Franța în fiecare an cam treizeci de mii de muncitori algerieni (n.a.).

Bătrână Lala, paznica morților, nu-i atribuise oare un loc în acest oraș funebru? Mâine, avea să se îmbarce pe enormul car-ferry spre o destinație misterioasa. Făcea lucrul asta ca să scape de viața sau ca să se afunde în infinit? Își strecură degetul pe sub gulerul cămășii și trase de șnur. Picătura de aur apăru, calda și mângâietoare. O așeză în fața ochilor și-i dădu drumul să se legene pe fundalul plumburiu al mării. În minte îi răsuna cântecul misterios al Zett Zobeidei:

Libelula vibrează pe apă
Lăcusta țârâie pe piatră
Libelula descântă viclenia morții
Lăcusta scrie taina de-a trăi.

Un val se sparse de chei și-l umplu de spumă din cap până-n picioare. Își duse mâna la buze. Măcar aici nu-l mințiseră: era sărată. Sărată, de nebăut, sterilă...

*

Spectacolul oferit de motocicletele, mașinile și camioanele ce dispăreau în pântecele căscat al ferry-ului atrăgea mereu o ceată de pierde-vară și de adolescenți. Din cauza lungimii lor și a dificultății de a merge înapoi, semiremorcile cereau efectuarea unor manevre complicate. Dar cala vaporului părea să aibă o capacitate nelimitată, între camioane se strecurau automobilele turiștilor și vehiculele de teren care semănau cu cel al femeii blonde. Cei care căscau gura râdeau cu milă și simpatie când un Citroen 2CV cârpit se furișa vioi căutându-și loc printre mastodonți. Șoferii și pasagerii din vehicule nu mai ieșeau din cală; se urcau pe punțile vaporului pe niște scări ce porneau din garaj. În sfârșit, șirul de pasageri avu voie să urce pe pasarelă. Fiecare călător trebuia să țină în mână biletul și pașaportul, deschis la pagina cu fotografia. Funcționarul nici nu observă diferența ciudata dintre Idriss și bărbosul al cărui portret era prins în două capse pe pașaport. Idriss arunca o privire înspre șirurile de fotolii care mobilau „dormitoarele” de la clasa economica și, împreuna cu ceilalți călători, trecu prin sala de rugăciuni și prin restaurantul cu autoservire pentru a ajunge pe puntea din spate ce domina cheiul. Acolo se agita o

mulțime compacta și colorata. Familiile aflate pe țărm făceau gesturi largi și „își” strigau calatorii, fără nicio șansa de a se face auzite. Era o rețea de comunicații ciudata și himerica, ce încerca în van să se țeasă între cei de pe chei și cei de la bord. Brusc, puntea începu să vibreze. Apa clocoti în spatele vaporului. Se apropia clipa când Idriss avea să părăsească pentru prima oară continentul african. Pe neașteptate, un adolescent cu fața neteda și blânda, desfigurata de o furie vesela, intra în vorba cu el.

— Văd că nu ai pe nimeni pe chei! Ca și mine: pe nimeni. Da, așa se pleacă, singur! Asta-i adevărata plecare. Fără batiste și fluturat din mâna. Nimic!

Îl întrerupse un șuierat puternic de sirena, care făcu un stol de pescăruși să-și ia zborul pe deasupra portului. *Tipasa* se desprindea încet de chei.

— Uite cheiul cum o șterge! continua adolescentul, din ce în ce mai agitat. Așa-mi place mie Africa: s-o văd cum se duce dracului în spatele vaporului. Putoare de Africă! Doi ani! Doi ani de serviciu militar! Doi ani am suferit spărgând pietre în deșert! Eu, mă-nțelegi, sunt de meserie bijutier. De cinci generații ne-am specializat din tată-n fiu în cercei. Ia uită-te la mâinile mele. Sunt mâini de bijutier, nu de spărgător de piatra. Putoare de Africa! Da’ tu unde te duci?

— Eu? Întâi la Marsilia. Apoi sper ca la Paris, am un vâr acolo.

— Marsilia, Paris, nu-i prea departe. Nu-i prea departe de pietrele din deșert. Bruxelles, Amsterdam, Londra, Stockholm, ar fi cu totul altceva. Eu sunt bijutier, pricepi?

Tăcu. Întreaga punte se cufundase în liniște. Toată lumea privea cum se îndepărtează orașul Oran, rada, navele ancorate, o enormă geamandură vopsita în roșu și verde ce-și balansa pântecele ca un titirez de copil uriaș și, în depărtare, colina care domina orașul, acel *djebel*[18] Murdjajo, în vârf cu fortul spaniol unde flutura drapelul armatei algeriene.

Împreună cu alți câțiva, Idriss se cufunda în labirinturile din interiorul vaporului. Culoarele înguste, scările, galeriile cu magazine, barurile formau un mic oraș plutitor, pe care freamătul mașinilor nu-l părăsea nicio clipă. Familiile se grupau și luau în stăpânire câte un colț de sală sau un rând de fotolii,

[18] Munte, teren muntos in Africa de Nord.

unde își așezau baloturile și valizele. Câțiva se puseră pe despachetat merinde și un steward interveni plin de autoritate când o femeie aprinse un mic reșou cu gaz pe care voia să gătească. Deși era încă devreme, șoferii de pe camioane se adunaseră la bar în jurul unei mese, zgomotoși și veseli, și începuseră să bea zdravăn, împărțirea călătorilor în două categorii, cei care aveau bani de cheltuit și cei care nu aveau, era de la bun început bine stabilită. Cât despre categoria superioară, a celor de la clasa întâi, cu cabine individuale cu hublouri și sufragerie și mese acoperite de fețe albe de masă, aceștia rămăseseră invizibili și inaccesibili, retrași în spatele ușilor ferecate de la a doua punte, în partea din față a vaporului.

Un tangaj foarte ușor anunța că vaporul se afla în larg, când în difuzoare se auzi muezinul invitându-i pe credincioși să se adune în sala în care se așternuseră covorașe de rugăciune pentru cel de-al treilea *salât*[19]. Idriss, prea puțin înclinat către practicile religioase, ca mai toți tinerii din generația sa, privea de la distanța temenelele și prosternările mulțimii pioase. Când aceștia se împrăștiară, avu surpriza să-l vadă între ei pe bijutier, care se îndrepta acum către el.

— Tu nu respecți prescripțiile islamului? întrebă el.

— Nu pe toate, răspunse Idriss îmbufnat.

— Ar fi bine să-ți schimbi părerile. Acolo unde mergem, religia e mult mai necesara decât la noi. O să te trezești înconjurat de străini, de oameni indiferenți, de dușmani. Ca să lupți împotriva disperării și a mizeriei n-o să ai, poate, decât Coranul și moscheea.

— Dar adineaori de ce-ți blestemai patria?

Bijutierul tăcu o clipa, uitându-se la suprafața agitată a mării.

— Vezi tu, tragedia e că mulți dintre noi nu pot trăi nici în patria lor, nici în străinătate.

— Atunci, ce le rămâne?

— Nefericirea.

— Eu puteam să rămân la Tabelbala. La Tabelbala n-ai nimic, dar nici nu-ți lipsește nimic. Asta înseamnă o oaza.

— Și-atunci, de ce-ai plecat?

— Ca să plec. La noi exista doua feluri de oameni, câteodată amestecați în aceeași familie: cei care rămân acolo unde s-au

[19] Rugăciune

născut și cei care trebuie să plece. Eu fac parte dintr-al doilea fel. Trebuia să plec. Și apoi am fost fotografiat de o femeie blonda. Ea s-a întors în Franța cu fotografia mea.

— Atunci, tu ai plecat să-ți cauți fotografia? Bijutierul îl privea cu un aer batjocoritor.

— Să-mi caut fotografia? Nu, nu chiar. E altceva. Poate-ar fi trebuit să spun: am plecat să-mi întâlnesc fotografia…

— Ia te uită! Mare gânditor mai ești! Fotografia ta e în Franța și te atrage precum magnetul o bucată de fier.

— Nu numai în Franța. Fotografia am și găsit-o la Beni Abbes, la Bește și la Oran.

— Găsești pe drum bucăți din ea și le lipești una lângă alta?

— Da, poți să zici și-așa, dacă vrei. Numai ca bucățile pe care le-am găsit până acum nu-mi semănau. Ia uită-te, de exemplu, la asta.

Și-i arată pașaportul deschis la pagina cu bărbatul bărbos. Bijutierul privi cu un aer preocupat.

— Poți să dai de belea. Poate-ar trebui să-ți lași barba să crească.

— Ar fi și mai rău, n-am aproape deloc. Și la urma urmei, nu eu trebuie să semăn cu fotografia mea. Fotografia trebuie să-mi semene, nu-i așa?

— Crezi? Dar experiența ți-a și arătat că e tocmai pe dos. Imaginea are în ea o forța blestemată. Nu e servitoarea devotata și fidelă pe care ți-ai dori-o. Are toate aparențele unei supuse, dar de fapt e vicleana, mincinoasă și autoritară. Cu răutatea ei, își dorește să facă din tine un sclav. Și pe-asta o spune religia.

Idriss îl asculta fără să înțeleagă prea bine. Totuși, întâmplările neplăcute pe care le trăise de când o întâlnise pe femeia blonda confirmau în mod ciudat cuvintele bijutierului.

La prânz, bijutierul îl luă cu el la autoservire, și Idriss fu nevoit să aleagă între foame și jena de a se lăsa invitat de tânărul acesta mai mare decât el și care îl neliniștea oarecum. Se așezară la aceeași masă cu un șofer de cursă lungă, un uriaș blond cu ochi albaștri ca porțelanul și cu brațele acoperite de tatuaje deocheate. Îi cășună pe cei doi maghrebini și își puse în cap să le dea de băut vin roșu. Bijutierul făcu față plin de voie-bună, dar Idriss fu uimit văzându-l cum da pe gât cu camionagiul pahar după pahar, deși acesta era un lucru interzis

de religia islamică. Râdea cu subînțeles la glumele șoferului și răspundea cu alte glume. Vrând să-l atragă și pe Idriss în discuție, începu să vorbească în franceza, deși până atunci i se adresase doar în berbera. La drept vorbind, duplicitatea bijutierului era de invidiat, și Idriss se întreba dacă el va putea vreodată ajunge la un asemenea grad de familiaritate cu francezii. Șoferul le oferi cafelele, apoi se retrase în cabina lui de clasa a doua, pentru o siestă bine-meritată, explică el, căci condusese zece ore noaptea pe șoseaua care merge de-a lungul litoralului maghrebin.

Începuse să se înnopteze când o rumoare străbătu mulțimea de calatori și-i atrase pe punțile și pe culoarele de la babord. Vaporul trecea de-a lungul coastelor insulei Ibiza, unde se și vedeau clipind câteva luminițe. Se înnoptase aproape de tot, mai târziu, când la tribord apărură luminile insulei Mallorca, cea mai mare dintre Insulele

Baleare. Apoi, vaporul se cufunda într-o mare de nepătrunsă întunecime.

Idriss dormea într-un fotoliu, legănat de hula din ce în ce mai puternică. Îl treziră gemetele unei femei aflate nu prea departe de el. Capul i se bălăbănea într-o parte și într-alta, iar pe buze i se adunase spuma. Reuși să se ridice, dar după doi pași se prăvăli. Și acolo, ghemuita în patru labe, începu să vomite cu sughițuri profunde și zgomotoase.

— O femeie care are rău de mare nu are mai multa rușine decât una care naște.

Era bijutierul. În spatele lui, șoferul se datina pe picioare rânjind. Bijutierul vorbise franțuzește din politețe față de el.

— Nu se poate sta în cabina aia fără hublou, spuse apoi șoferul. Ești închis ca-ntr-un coșciug. Așa că, măi băieți, dacă vreți să profitați de cușeta mea, n-aveți decât să vă duceți acolo. Eu prefer un fotoliu.

— Vii? spuse bijutierul.

Idriss se ridica și îl urma.

— Puteți să faceți și un duș! le mai strigă șoferul.

Într-adevăr, la ora aceea din noapte cabina semăna cu un cavou. Nici cea mai mică deschidere în afară. Două stinghii de pat metalice fixate de pereții de oțel. Trei oameni care dormeau duși. O cabină de duș minusculă. Și peste toate acestea, într-o atmosferă înăbușitoare și trepidanta, lumina tulbure a unei

veioze.

Ușa se închise cu zgomot în urma celor doi tineri. Ezitară o clipă, apoi bijutierul începu să-și scoată hainele și, gol, se îndreptă spre duș. Idriss îl imita. Ca să încapă amândoi, trebuiau să se lipească unul de celălalt. La fel făcură și în cușeta liberă unde se întinseseră apoi, încă umezi. Ușurarea pe care o simți Idriss când se strânse lângă tovarășul lui îl făcu să-și dea seama de singurătatea apăsătoare pe care o simțea în trup și în suflet de când își părăsise familia. Tandrețea materna și erotismul amanților nu sunt decât niște aspecte particulare ale nevoii acute de contact fizic ce zace în profunzimile cărnii și ale sufletului. Cu ochii închiși, legănat de hula și de zgomotul înfundat al mașinilor, visa în aceasta penumbra subterana la prietenul său Ibrahim, dispărut în măruntaiele fântânii Hassi el Hora. Simțea cum se cufunda în somn, când bijutierul se îndepărtă de el și, sprijinit într-un cot, apropie de raza de lumină a lămpii picătură de aur a lui Idriss.

— Ce-i asta?

— E talismanul meu saharian.

— Dar e din aur!

— Se poate…

Bijutierul învârtea în lumina sfera alungită, încruntând din sprâncene.

— Cine ți-a dat-o nu și-a bătut joc de tine.

— Nimeni nu mi-a dat-o.

— *Bulla aurea.*

— Cum?

— E din latina: *bulla aurea,* bula de aur. Toți bijutierii o cunosc. E un însemn roman și poate și etrusc, care mai dăinuie încă în zilele noastre în unele triburi din Sahara. Copiii romani născuți din părinți liberi purtau la gât aceasta picătură de aur, atârnată pe o sârma subțire, ca dovadă a condiției lor sociale. Când schimbau roba pretexta cu toga virilă, renunțau și la *bulla aurea,* pe care o dădeau ca ofrandă zeilor protectori ai casei.

— Ce multe știi!

— Meseria de bijutier nu e doar simplu artizanat, înseamnă și o cultură tradițională. Aș putea să-ți vorbesc despre fibule, despre scuturile trace în formă de semilună, despre pecețile lui Solomon, despre mâinile Fatmei, adăugă el lăsându-se pe spate.

— Și atunci, ce vrea să-nsemne picătura mea de aur?
— Că ești un copil liber.
— Și-apoi?
— Apoi… O să devii bărbat și o să vezi singur ce-o să se întâmple cu picătura de aur și cu tine…

*

A doua zi pe la amiază, un strigat străbătu vaporul de la un capăt la altul și-i adună toți călătorii în sala restaurantului: televizorul! Pe cele trei ecrane o imagine sărea, dispărea, apărea iarăși, pâlpâind întruna. Prima imagine ce venea direct din Franța! O mulțime de emigranți neliniștiți și atenți, cu fețe osoase și cu ochi întunecați, așteptau acest prim mesaj al Pământului Făgăduinței. Ecranul palpită, se stinge și se aprinde iarăși, un peisaj, o silueta, un chip care tremură, apoi toate se așază. Apare o pereche plimbându-se pe o pajiște. Sunt tineri, frumoși, îndrăgostiți. Își zâmbesc. Doi copii radiind de bucurie se reped înspre ei dând la o parte iarba și florile. Se îmbrățișează îndelung, fericire. Deodată, imaginea rămâne nemișcata. Un bărbat grav, cu ochelari, se suprapune pe prima imagine. Ține în mână, la înălțimea capului, un contract de asigurare de viață. Apoi apare o căsuță drăguță din Provence, în fața piscinei, o familie ia micul dejun, râzând. Fericirea. De astă dată, ea se datorează detergentului Soleil. Ploua. O femeie elegantă merge, adăpostită sub umbrela. Trecând prin fața vitrinei unui magazin, se găsește atât de strălucitoare încât își zâmbește. Ce tare îi strălucesc dinții! Fericirea. Folosiți pasta de dinți Briodent. Micul ecran se întuneca. Nu mai apare nimic. Bărbații și femeile de la clasa economică se privesc. Deci asta este Franța? Schimbă între ei impresii. Dar iarăși toată lumea tace, căci imaginea apare din nou. Se aude o voce explicând că, împotriva studenților care manifestează în Cartierul Latin, forțele de ordine au folosit bombe lacrimogene. Polițiștii purtând căști, măști și scuturi din plexiglas seamănă cu niște samurai din Evul Mediu. Studenții aruncă în ei cu pietre, apoi o iau la fugă și se împrăștie. Printre ei explodează grenade, în prim-plan apare fața plină de sânge a unei fete foarte tinere. Ecranul se întuneca din nou.

Peste doua ore, începu să se deslușească țărmul Franței.

Familiile se apucară să-și adune copiii și bagajele. Idriss stătea sprijinit de parapet lângă bijutier și amândoi priveau trecând Castelul If. Difuzoarele începură să anunțe, fără îndoiala, pentru turiștii de la clasa întâi, că în aceasta fortăreață fuseseră închiși Masca de Fier, frate geamăn, probabil, cu Ludovic al XIV-lea, contele de Monte Cristo și abatele Faria, personaje celebre ale lui Alexandre Dumas. Mulțimea de maghrebini primi aceste informații cu tot respectul de care sunt în stare cei care nu înțeleg.

— O să lucrez la Paris într-un atelier clandestin de bijuterii, spuse bijutierul. Mă ia Etienne, șoferul, cu camionul. Nu știu când o să ne mai întâlnim. Vreau să-ți mai spun un singur lucru. Bijutier înseamnă meșter aurar. Dar, de mult timp încoace, bijutierii au lăsat aurul și nu mai lucrează decât în argint. Brățările, platourile, casoletele pentru parfumuri, pe toate le facem din argint. De ce? Cei mai mulți dintre noi nu mai vor astăzi să lucreze în aur. Adevărul este că ei nu cunosc tehnica specială a acestui metal. Dar mai este ceva. Noi credem că aurul aduce ghinion. Argintul este curat, sincer și cinstit. Aurul, mult prea prețios, trezește lăcomia și duce la furturi, la violența, la crima. Îți spun toate astea pentru că te văd plecat la întâmplare împreuna cu picătura ta de aur. Bijuteria asta este un simbol al libertății, dar metalul din care e făcută a devenit funest. Dumnezeu să te aibă în pază!

Idriss avea într-adevăr să-l piardă din ochi pe bijutier în mulțimea care se înghesuia în fața ghișeelor de la vamă. În comparație cu familiile supraîncărcate cu copii și cu bagaje, cazul lui li se păru extrem de simplu controlorilor și, în ciuda fotografiei de pe pașaport, Idriss ajunse printre primii pe peronul gării maritime.

Se afla deci în Franța. Pipăia pământul cu picioarele ca să-i simtă consistența. Se uita atent în jur, încercând să observe diferențele evidente care ar fi trebuit să deosebească Marsilia de Oran. Și ce vedea? Ceva mai multa animație, ceva mai multe culori, mai multă viață, mai multă expansivitate decât la Oran. Marsilia era un oraș din sud, Oran – un oraș din nord. Dar în ansamblu încerca o decepție simțindu-se atât de puțin străin pe acest țărm al Mediteranei. Șocul se produse însă ceva mai târziu, când dădu peste un afiș mare lipit pe clădirea birourilor de închiriere a car-ferry-urilor:

CU MAȘINA DUMNEAVOASTRĂ, MERGEȚI
SĂ SĂRBĂTORIȚI SFÂRȘITUL DE AN ÎN PARADISUL
UNEI OAZE SAHARIENE

Idriss privea mut de uimire imaginea de pe afiș a oazei sahariene. Un pâlc de palmieri și de flori splendide înconjura o piscina în forma de păstaie. Fete blonde în bikini minusculi se fandoseau în jurul bazinului turcoaz și beau cu paie îndoite din niște pahare înalte. Doua gazele îmblânzite își înclinau cu eleganța capetele către un coș mare plin cu portocale, grapefruit și ananas. O oază saharianǎ? Tabelbala nu era tot o oaza saharianǎ? Iar el, Idriss, nu era produsul pur al acestei oaze? Nu se putea regăsi în acea imagine de vis. Dar parcă în fotografia cu măgarul a lui Salah Brahim se recunoscuse? Și nu se strecurase până și în pașaportul lui un necunoscut? Simți ca îl ia cu frig în aerul serii ce părea ca se lasă mai repede decât în Africa, în buzunar, găsi o hârtie mototolita, o pagina rupta din carnetul mozabitului, pe care erau notate adresa unui hotel și câteva cuvinte de recomandare: Hotel Radio, strada Parmentier nr. 10. Îl întreba pe un trecător. Gest de neputința. Să meargă în Piața Jules Guesde. Acolo o să afle cu siguranța. O lua pe bulevardul Paris pe care treceau încontinuu camioane

mari venind dinspre gara Arene. Piața Jules Guesde arata ca devastata de un bombardament recent. Terenuri pustii pe care se aflau ici-colo fragmente de ziduri înconjurau un fel de arc de triumf. Idriss traversa aceasta porțiune de deșert și, intrând pe strada Bernard Dubois, se pomeni în Africa. Strada era plina de hamamuri, librarii islamice, dughene cu haine vechi nord-africane, mici restaurante din ușa cărora se vedeau niște capete de oaie șiroind de grăsime învârtindu-se în rotisoare. Fundătura Tancrede Martel, construita în trepte, era colonizată de ghicitori și de scriitori publici care vindeau Coranuri și cărți de rugăciuni. Întreg cartierul era o rețea de străduțe – Petites Maries, Baignoire, Tapis Vert, Longue des Capucins – ce miroseau a curry, a tămâie și a urina și unde reuși să descopere strada Parmentier și hotelul Radio. Deși era încă devreme, trebui să bată mult timp până să i se deschidă ușa. Cu un aer neîncrezător, patronul Iusuf Baghabagha îl lăsă totuși să intre. Hotelul era plin. Nu mai primea clienți. Citi totuși recomandarea negustorului mozabit și îndată se arătă mai primitor. Mai avea o cameră, dar trebuia plătită dinainte – zece franci pe noapte, iar hotelul se închidea la orele douăzeci și trei.

Patul era mare și imaculat, dar fereastra dădea înspre o curte întunecoasa, așa încât, zi și noapte, trebuia aprins becul care atârna de tavan la capătul unui fir, împodobit cu un abajur de sticla gofrată. Idriss se întinse peste cuvertura și adormi într-o clipă. Acum la Tabelbala se lumina de ziua. Ar fi trebuit să se scoale și să adune turma, dar el lenevea încă, ferindu-se să deschidă ochii. O auzea pe mama lui mergând de colo-colo, pregătind beta, supa de tărâțe de dimineață, cu ardei iute și cu ceapă. O capră din țarc behăia cu o insistență anormală. Să fi fost rănită? Trebuia să se ducă să vadă. Idriss se mira că mama lui, care auzea, ca și el, strigătele animalului, nu venise să-l tragă de picioare. Încă un behăit jalnic. Gata, în picioare! Idriss se scutură. Nu era la Tabelbala, binecuvântat de răsăritul soarelui. Se afla într-o cameră necunoscută, într-un oraș necunoscut, într-o țara necunoscută. Din gât îi scăpă un strigăt de spaimă. Să se întoarcă acasă! Să facă în sens invers lunga călătorie care, la sfârșit, îl aruncase aici, pe patul asta! În acel moment, auzi un behăit de oaie venind dinspre curte. Măcar în privința asta visul nu-l înșelase. Brusc, se simți reconfortat de

această prezență familiara. Sub fereastra lui se afla o oaie vie. Oare la sfârșitul săptămânii aveau să o sacrifice, după ritual? Se ridica, apoi coborî scara și ieși din hotel. Se lăsase noaptea, și strada, întunecata în timpul zilei, strălucea acum cu toate vitrinele, firmele și reclamele scânteietoare. Strada Parmentier da în strada Convalescents care, la rândul ei, da în bulevardul Athènes. Aici era sărbătoare. Străzile erau ocupate de barăci de bâlci, tiruri, loterii și trageri la ținta. Cafenelele se deschideau ca niște peșteri aurite, mărite de oglinzi enorme, iar în fund se zarea luciul verzui al meselor de biliard în jurul cărora se învârteau bărbați în cămașă. Deasupra holului de intrare al unui cinematograf, un cuplu uriaș se îmbrățișa în toată regula, femeia dedesubt, bărbatul deasupra, cu priviri deznădăjduite și gurile lipite. Dar Idriss murea de foame și fu atras de panourile pantagruelice ale unui McDonald's: Hamburger, Cheeseburger, Filet-O-Fish, Big Mac, Colțunași cu cartofi, Shake-uri cu trei arome. Toate mult prea scumpe pentru el, dar se simțea prea amărât pentru a rezista. Risipa este singurul lux al celor sărăci. Și își oferi un ospăț singuratic pentru a-și domoli neliniștea, pentru a sărbători sosirea în Franța și pur și simplu pentru că îi era foame.

Fusese prevenit că dincolo de mare intrai într-o țară în care domnesc frigul și ceața. Când ieși de la McDonald's începuse să plouă mărunt. În barăci însă veselia era în toi. Senegalezi împodobiți cu bijuterii de doi bani, marocani purtând pe umeri un teanc de covoare, femei acoperite de văluri mergând cu pași legănați, cu picioarele goale în sandale, toți întrețineau o atmosferă africană, în ciuda burniței. Atras de ambianța îmbâcsită a străduțelor, Idriss o luă pe strada Thubaneau. Înfipte pe marginea trotuarului sau sprijinite cu nepăsare de ușa vreunui hotel suspect, fete din Ghana, negre ca noaptea și împopoțonate ca niște cai de circ, îl priveau trecând și fumau din țigarete lungi. El aproape că nici nu le vedea. Un bărbat beat ieși brusc dintr-o cafenea plina de fum și de gălăgie, îl apuca de braț și vru să-l tragă înăuntru. Idriss se desprinse din strânsoare. Nu se opri decât atunci când zări o fata, cu totul altfel decât celelalte, care se machia în oglinda unui magazin de confecții. Era o blonda cu parul lung. Semăna cu femeia din Land Rover, deși purta minijupă, cizme negre înalte și ciorapi ajurați care i se mulau pe coapsele enorme. Probabil că îl

văzuse în oglinda, căci se întoarse și intră în vorba cu el.

— Hei, mititelule! S-ar zice ca te interesează blondele! Hai, nu-ți fie frica, fă-te mai încoace!

Idriss se apropie.

— Ia te uita, dar e tânăr, e chiar foarte tânăr. Și pariez ca de-abia a debarcat din pustiu. Ei, mititelule, mai miroși încă a nisip cald din Sahara!

Idriss nu-și putea lua ochii de la umerii goi și grași ai fetei. Femeia din Land Rover purta o cămașă cu mâneci scurte, care îi dădea un aer oarecum bărbătesc. Ridica o mână timida și vru să atingă carnea lăptoasă și parfumata.

— Hei, jos labele, mititelule! Nu m-ar mira să n-ai o para chioară! Ia arata puțin portofelul.

Idriss lăsă brațul în jos fără să înțeleagă.

— Adică actele, ce dracu'!

De data asta, înțelese. Din cauza ordinului. Docil, își scoase portofelul și i-l dădu femeii. Ea arunca o privire înăuntru și i-l dădu înapoi.

— Exact cum credeam. Nimic sau pe-aproape. Da' ia spune-mi, mi se pare mie sau ai ceva la gât care nu-i urât deloc? Ia arată-mi un pic!

Zărise la gâtul lui picătura de aur. Fără să-i ia în seamă gestul timid de apărare, femeia desfăcu șnurul cu o îndemânare de maimuță și îl ridică în lumina.

— Drace, ce frumos e! S-ar zice că-i din aur masiv. Tare-aș vrea să știu de unde l-ai furat.

Își puse lanțul la gât și, ca să vadă cum îi stă, se întoarse înspre oglinda din vitrină. Apoi, supunându-se unui reflex trezit de oglindă, își deschise geanta și continuă să se machieze. Idriss o privea cum își strivește pe buze un tub de ruj violaceu, apoi cum își strâmbă toată gura ca să-l întindă. După care dădu cu o minusculă periuță neagră pe sub genele false. În timp ce o privea tamponându-și obrajii, Idriss își aminti de mama lui stând în fața bătrânei Kuka care, cu o pensulă din fire de lână, îi desena cu șofran semne rituale pe față. Vopseaua galbenă contrasta violent cu pielea întunecată la culoare: pe frunte două linii orizontale, late, paralele cu sprâncenele, două umbre la rădăcina nasului, o dungă groasă, verticala, pornind din mijlocul buzei inferioare până în vârful bărbiei și, în special, sub fiecare ochi, o pată prelungită în jos prin trei liniuțe

verticale, asemănătoare urmelor lăsate de lacrimi. Aceasta este masca pictată a femeii căsătorite din Tabelbala. Nu se proceda ca aici, adică să-ți subliniezi și mai tare umflătura bombata și sângerie a buzelor sau negrul de cărbune al orbitelor, ci se desenau semne pe care toți le puteau citi și care aveau o tradiție de secole.

— Ia zi, cum arăt? Îți plac?

Fata se întorsese și-l privea. Idriss întinse mâna spre gâtul ei ca să-și ia picătura de aur. Fata dădu la o parte mâna timida. Apoi, zâmbindu-i, se descheie la bluză și-și dezveli sânii. Mâinile lui Idriss se ridicară și se întinseră spre acea revărsare de carne dezgolită. Fata înceta să zâmbească, își încheie bluza și-l trase pe Idriss spre scara unei clădiri de pe cealaltă parte a străzii.

Când Idriss bătu la ușa hotelului Radio, ora reglementară trecuse de mult. Își petrecu noaptea pe o bancă de pe strada Belsunce.

Trenul de Paris pleca la 11 și 48 de minute. Încă din zori, Idriss rătăcea încoace și încolo prin Gara Saint Charles. Atmosfera agitată îi provoca o amețeală plăcută, în singurătatea lui, se simțea reconfortat la vederea scenelor de rămas-bun și de regăsire care însoțeau fiecare plecare și sosire a unui tren și la care el, martor înfometat, participa. Scotocea în vagile lui cunoștințe de geografie încercând să-și imagineze destinația garniturilor care o luau spre Genova, Toulouse sau Clermont-Ferrand. Se străduia să stabilească o legătură între aceste orașe și afișele Căilor Ferate ce reprezentau Muntele Saint-Michel, Azay-Le-Rideau, Versailles sau Capul Raz. De ce aceste locuri arhicunoscute din fotografiile franțuzești nu semănau niciodată cu marile orașe spre care mergeau trenurile și muncitorii pe care îi transportau? Părea să fie vorba despre două lumi diferite, de o parte realitatea accesibilă, dar aspră și cenușie, de cealaltă parte o feerie plăcuta și colorată, dar aflată în depărtări de neatins.

La ora unsprezece, trenul de Paris fu tras la peron. Idriss urcă după ce așteptă întâi ca majoritatea călătorilor să-și ocupe locurile. Trebuia să observe, să imite, să facă la fel ca toți ceilalți, pentru a nu-și trăda sălbăticia în mijlocul acestor oameni civilizați. Găsi lângă ușă un loc care îi permitea să intre și să iasă din compartiment fără a-i deranja pe ceilalți. Un tânăr apărut în ultimul moment nu părea să aibă aceleași scrupule. Calcă pe picioarele câtorva ca să ajungă la fereastră, pe care o deschise și începu să vorbească vesel cu niște tineri rămași pe peron. Când trenul se puse în mișcare, se auziră strigăte, se strânseră mâini, se făcură gesturi largi. Apoi tânărul, cu fața încă luminata de cuvintele de rămas-bun, se așeza pe locul liber din fața lui Idriss. Îl privea zâmbind în continuare, fără să-l vadă. Idriss îl devora din priviri. Cât de bine înrădăcinat la el acasă, cât de sigur de el, ce bine adaptat părea acest tânăr francez de-o vârsta cu el! Mai târziu, când trenul opri în Arles, se duse din nou la fereastra și se apleca spre peron, ca și cum s-ar fi așteptat să-și regăsească prietenii acolo. Idriss închise ochii și se lașa legănat de ritmul cadențat al trenului. Auzea cum în minte i se aduna iarăși cântecul Zett Zobeidei. În fața ochilor îi apărea femeia neagră îmbrăcată în roșu, înconjurată de muzicanți și de refrenul lor enigmatic:

Libelula vibrează pe apă
Lăcusta țârâie pe piatră
Libelula descântă viclenia morții
Lăcusta scrie taina de-a trăi.

Dansul fu întrerupt de oprirea trenului în Avignon, dar apoi continua:

Aripa libelulei e un înscris
Aripa lăcustei e o scriere.

Idriss vedea picătura de aur rostogolindu-se pe gâtul dansatoarei, apoi legănându-se în soare pe șnurul rupt. O auzea pe prostituata din Marsilia: „Drace! Ce frumos e! S-ar zice ca-i din aur masiv”. Coapsele depărtate ale fetei descopereau un sex brun, căci, bineînțeles, aceasta blonda platinata era decolorată. Idriss își pierduse *bulla aurea,* talisman al oazelor și simbol al libertății. Se îndrepta acum, în ritmul trenului, către țara imaginilor. Pe când se apropiau de Valence, Idriss se dezmorți, ieși din compartiment și se sprijini pe bara ferestrei pe culoar. Peisajul provensal își etala costișele, livezile de măslini, câmpurile de levănțică. Tânărul veni lângă el. Îi aruncă o privire prietenoasă și începu a vorbi, ca pentru sine, dar adresându-i-se din ce în ce mai direct lui Idriss.

— Suntem tot în Provence. Chiparoși sădiți în chip de garduri-vii ca să protejeze culturile de rafalele mistralului. Pe acoperișuri, țigle romane. Dar n-o să mai dureze mult. Valence e la granița Sudului. La Valence se schimba și clima, și peisajul, și arhitectura.

— Dar este tot Franța? întrebă Idriss.

— Nu mai e aceeași Franță, este Nordul, mai degrabă ținutul meu natal.

Începu să vorbească despre el. Se numea Philippe. Familia lui avea o proprietate în Picardia, lângă Amiens, unde se și născuse. Fusese crescut la Paris.

— Pentru mine, Sudul înseamnă vacanță. Mai înseamnă și o oarecare curiozitate pentru folclorul, accentul, povestirile marsilieze. Dar înțeleg de ce un provensal care trece dincolo de Valence se simte puțin exilat. Totul e cenușiu, e frig. Oamenii

vorbesc cu un accent ascuțit.

— Accent ascuțit?

— Da, accentul diferit de cel provensal, cel pe care-l auzi la Lyon sau la Paris, de exemplu, înțelegi, pentru cei din Sud, cei la fel ca ei nu au accent. Ei cred că vorbesc normal. Ceilalți francezi au accent: *l'assentepoinntu.* Pentru cei din Nord, meridionalii au accent, accentul din Sud, un accent amuzant, plăcut, dar nu prea serios. Accentul lui Marius[20].

— Și cei din Africa de Nord?

— Francezii din Africa de Nord?[21] Oh, e și mai și: ei vorbesc *pataouet.* N-are nicio legătură. Ei chiar că trebuie să învețe franceza adevărată.

— Nu, nu vorbesc despre francezii din Africa de Nord. Vreau să spun arabii, berberii?

Philippe, puțin șocat, se uită mai atent la vecinul lui.

— Cu ei e altă treabă. Ei sunt străini. Au limba lor, araba, berbera. Trebuie să învețe franceza. Și tu, ce ești?

— Berber.

— Înseamnă că aici ești cu adevărat în străinătate.

— Mai puțin totuși ca în Germania sau în Anglia. În Algeria, am văzut mereu francezi.

— Da, știu asta. Fiecare francez cunoaște oarecum Algeria și Sahara, chiar dacă n-a pus niciodată piciorul acolo. Asta face parte din visurile noastre.

— Pe mine m-a fotografiat o franțuzoaică.

— Fotografia era reușită?

— Nu știu, n-am văzut-o încă. Da' de când am plecat din țara mea mi-e din ce în ce mai teamă că nu-i o fotografie buna. Adică mi-e teama că nu e chiar fotografia pe care o așteptam.

— Eu, spuse Philippe, când călătoresc, am mereu la mine un teanc de fotografii. Îmi țin de urât, mă liniștesc.

Îl trase pe Idriss în compartiment și scoase din valiză un album micuț.

— Uite, aici sunt eu cu frații mei și cu sora mea.

Idriss se uită la fotografie și apoi, ca și cum ar fi vrut să compare, la Philippe.

— Da, tu ești, dar mai tânăr.

— E de-acum doi ani. În dreapta sunt frații mei, și în spate,

[20] Nume care îl desemnează pe provensalul tipic.

[21] În original, *les pieds-noirs,* picioare negre

tatăl meu. Doamna în vârsta e bunica mea. A murit în primăvară. Asta e casa noastră de lângă Amiens, și aici e Pipo, câinele grădinarului. Pe aleile astea am făcut primii pași și am învățat să merg pe bicicleta. Aici e toată familia la un picnic, în pădurea de pe domeniu. E prima mea comuniune, eu sunt al treilea din stânga. Ei, și aici, e un secret!

Se prefăcea, râzând, că ascunde fotografia, dar până la urma, recăpătându-și aerul grav, i-o dădu lui Idriss.

— E Fabienne, femeia pe care o iubesc. Suntem logodiți. Bine, nu oficial. Ea studiază la Facultatea de Științe Politice, ca și mine, dar e mai mare cu trei ani. Se vede?

Idriss privea fotografia cu lăcomie. Recunoscuse genul de femeie blonda, ca aceea din Land Rover și ca aceea din Marsilia. Se întuneca la fața și îi dădu înapoi albumul lui Philippe, privindu-l bănuitor. Tot ceea ce tânărul francez îi povestise despre el, despre familia, casa, ținutul lui, tot ceea ce îl deosebea de Idriss se concretiza în imaginea acestei femei. Philippe făcea parte din rasa femeilor blonde care furau fotografii și picături de aur. Amabilitatea lui, bunăvoința, masa pe care o împărți cu Idriss, comentariile pe care le făcu atunci când trenul traversă înălțimile Vivarais-ului, colinele molcome din Beaujolais, câmpia din Champagne cu păduri de brad, nimic din toate acestea nu reuși să risipească certitudinea plină de neliniște a lui Idriss că în jurul lui se aflau numai străini și că o primejdie ascunsă îl amenința.

Când trenul opri în Gara Lyon din Paris, Philippe păru să-l uite și nu-i mai păsă decât să-i descopere pe ai săi în mulțimea îngrămădită pe peron. Idriss coborî după el și curând îl văzu înconjurat de un grup vesel. Înțelese că scurta complicitate care îi apropiase luase sfârșit. Împins de valul de călători, înainta până pe trotuarul din fața gării, de-a lungul căruia defilau taxiurile unul după altul. Se lăsase noaptea, aerul era curat, dar aproape rece. Bulevardul Diderot și, mai încolo, lunga strada Lyon nu erau decât o scânteiere de faruri, de firme, de vitrine, de terase de cafenele, de lumini tricolore. Idriss ezita o clipă înainte de a-și da drumul să alunece în aceasta mare de imagini.

Vărul Așur, cu zece ani mai mare decât Idriss, era un băiat zdravăn, vesel și descurcăreț. Plecase din Tabelbala cu cinci ani în urmă și trimitea familiei lui la intervale, ce-i drept, neregulate, scrisori pline de optimism și mandate modeste. Mogadem se însărcinase să-i scrie pentru a i-l recomanda pe nepotul lui, dar Idriss plecase fără să aștepte răspunsul. Răsuflă ușurat când îl găsi la căminul Sonacotra[22], pe strada Myrha din arondismentul XVIII. Locuia acolo într-o cămăruță dintr-un apartament compus din încă alte cinci camere, o baie și o bucătărie comuna cu șase reșouri cu gaz și șase frigidere cu lacăt. Căminul cuprindea în total douăsprezece apartamente a câte șase camere pentru celibatari, la care se adăugau o sala de rugăciuni și alta în care se afla televizorul. Așur îl prezenta pe Idriss patronului, un francez repatriat care lucrase în Algeria și căruia toți îi spuneau Isidore, ca și cum acesta i-ar fi fost prenumele, când, de fapt, acesta era numele sau de familie. Se înțeleseră ca Idriss să împartă provizoriu camera cu varul lui. Isidore avea să închidă ochii asupra acestei abateri – destul de frecventa – de la regulamentul poliției.

Așur suplinea absența unei calificări profesionale printr-o aptitudine aparent inepuizabila pentru tot felul de îndeletniciri. Încercase, bineînțeles, să lucreze ca muncitor în curs de calificare la Renault, la puțin timp după ce sosise în Franța. Profitase însă de prima reducere de personal, pentru ca apoi să nu mai calce niciodată pe pasarela insulei Seguin. Nu era el omul potrivit pentru o munca regulata, monotona și constrângătoare.

— Zgomotul mai ales, îi explica el lui Idriss, evocând aceasta tristă perioada din viața lui. Oh, frate, când intrai în atelier, simțeai cum îți plesnește capul. Stai să-ți spun cum era în topitorie: pe o banda rulantă sunt blocuri motor vechi, recuperate, care se datina și cad unele peste altele într-un creuzet. E iad, nu alta. Tu mă știi pe mine, eu sunt muzicant, ba chiar și dansator. Să-mi facă mie una ca asta! Când ieșeam, seara, nu mai auzeam nimic. Sunt sigur ca aș fi surzit dacă mai continuam. Și cel mai rău e ca muncitorul care lucrează în

[22] Société nationale de construction de logements pour les travailleurs immigrés - Societatea națională de construcții de locuințe pentru imigranți.

asemenea zgomot e disprețuit. Pentru că inginerului nu i-a trecut o clipa prin minte să organizeze munca așa încât să micșoreze zgomotul. Nu, asta n-are nicio importanța! Muncitorii au capete de lemn! La ce bun să te obosești?

Apoi fusese maturator pe peroanele metroului, episod scurt care îi lăsase o singura amintire: faimoasa grevă a îngrijitorilor, care durase patru săptămâni. Serviciile publice franceze neavând dreptul să folosească străini, cei noua sute de muncitori de la metrou, arabi – kabyli și senegalezi – nu puteau fi angajați de R.A.T.P. Decât prin intermediul unor întreprinderi particulare de subantreprenori. Iar aceasta grevă prinsese pe picior greșit doua întreprinderi de egala rea-credință. Adunați la Biroul de plasare, se înscriseseră cu toții în sindicatul C.F.D.T.[23], lucru care atrase după sine călduroasa vizită a lui Edmond Maire. Acesta a fost primit cu urale și cu dansuri, iar un tânăr senegalez i-a oferit, dansând, un buchet de trandafiri. Discursul lui a fost tradus pe loc în arabă, berbera și multe alte limbi.

— Da' vezi tu, nimic nu-i nici simplu, nici limpede, pentru că ăia de la C.G.T.[24] Au declanșat imediat o grevă a îngrijitorilor de trenuri, ziceau ei că din solidaritate. Era, de fapt, o lovitura sub centură împotriva noastră, căci ceea ce revendicam noi n-avea nimic de-a face cu revendicările îngrijitorilor de trenuri, și până la urmă totul a căzut balta.

Idriss era tot numai urechi, dar nu pricepea nimic din luptele între îngrijitorii C.F.D.T. De peroane și îngrijitorii C.G.T. De trenuri. I se păru că revine cu picioarele pe pământ când Așur îi povesti cum petrecuse o luna îngrozitoare în Corsica, la cules de mandarine. Paisprezece ore de lucru pe zi, o cazare îngrozitoare într-un hangar, cu încă treizeci de amărâți ca și el – în special marocani – exploatați de proprietarii corsicani neîndurători.

— De când cu călătoria asta, cum văd o mandarină, o iau la fuga. Fii atent, vere, nu care cumva să te duci în sudul Franței sau în Corsica. Mai întâi, pentru că n-am văzut ierni mai friguroase ca acolo. Nopțile corsicane de decembrie! Am crezut că acolo-mi rămân oscioarele! Și apoi, oamenii de-acolo, cu cât sunt mai bronzați, cu cât au părut mai creț, cu cât ne seamănă

[23] Confédération Française Démocratique du Travail
[24] Confédération Générale du Travail

mai mult, cu-atâta sunt mai aroganți cu noi. Dacă într-o zi o să vină unul să-mi spună ca mă duce în Suedia sau în Finlanda ca să culeg mandarine, m-aș mai gândi, dar m-aș mira să se-ntâmple așa.

Fusese apoi spălător de vase în mai multe localuri, creșe, lacto-baruri, cantine de întreprinderi, bufete-expres, autoserviri, cantine școlare. Singurul farmec al acestor slujbe fusese durata lor scurta și loteria care se practica acolo. La biroul brațelor de muncă, candidaților la postul de spălător de vase li se distribuiau numere de la 1 la 1 000. Cum ofertele se făceau cu picătură, așteptarea putea să dureze săptămâni întregi sau chiar luni. E drept că se mai scurta din când în când, căci mai dispărea câte un purtător al numărului strigat, care pierduse orice nădejde sau se angajase în altă parte.

— Eu am fost întotdeauna acolo când mi s-a strigat numărul, explică mândru Așur. Mai întâi, pentru că îmi place să aștept. Să aștepți ca să muncești e munca cea mai puțin obositoare pe care o știu eu. E și cea mai curată. Și nu-i puțin lucru. Am petrecut zile întregi pe băncile de la forțele de muncă, ascultând cum se striga numerele. Câteodată erau așa departe de al meu că puteam foarte bine să lipsesc vreo câteva zile. La urma urmei, era un fel de vacanță și-n timpul ăsta munca se făcea singura, prin strigarea numerelor. Numai că, vezi tu, trebuia să te întorci acolo la timp. Și pentru asta aveam așa, un fel de fler. Simțeam când se apropie numărul meu. Niciodată n-am ajuns acolo după ce îmi strigaseră numărul în absența mea. Și pe urmă, surpriza ne distra. Nu știai niciodată dacă aterizezi într-o pizzerie napolitana, un local cu clătite bretone sau la Tour d'Argent. Necazul era că trebuia să mănânci acolo. Ți se pare că glumesc, dar pe legea mea, vere, partea cea mai rea a muncii în restaurante e mâncarea. Mai întâi, ora. Că, e normal, nu, la ora mesei trebuie să tragi cel mai tare. Și tu ajungi să mânând la cele mai târnpite ore. N-am putut niciodată să mă obișnuiesc cu cina la șase seara sau la miezul nopții, în primul caz, nu mi-era foame. În al doilea, eram scârbit de farfuriile murdare și de resturile grețoase cu care umblasem cinci ore de-a rândul. Ajunsesem să nu mai mănânc. Am pierdut vreo câteva kilograme. Și nu puteam s-o mai țin așa.

Un timp, fusese îngrijitor în saloanele pentru câini, apoi om-sandviș („Pentru un timid ca mine, avantajul e ca treci complet

neobservat. Se poate spune ca devii invizibil. Da, chiar așa! Trecătorii se uita la panoul pe care-l porți pe umeri, iar pe tine aproape că nu te mai vad!”), lipise afișe, fusese însoțitor pentru doamne în vârsta („A fost o dată una chiar drăguță. Mergeam încet, în pas cu ea, îi dădeam brațul, ca un adevărat fiu respectuos, și tot tacâmul. Până într-o zi când, hodoronc-tronc, trecând pe lângă pasajul Jessaint, îmi zice: «Hai să nu intram aici, e plin de arăboi!» Se uitase oare la mine?”), artificier („Pentru focurile de artificii de pe 13 iulie le trebuie lume multa, îți dai seama! Dar asta chiar că e o slujba sezoniera!”), profesor de înot într-o piscina („Doua luni i-am păcălit că știu sa înot. Un record, nu?”), reprezentantul firmei Toutou, mâncarea câinilor de lux („Patronul ne obliga să deschidem o cutie de Toutou în mijlocul magazinului, să luam din ea cu lingura și să ne lingem pe buze cu lăcomie în fața clienților. Și după asta trebuia să ne ducem să mâncam de prânz!”), spălător de geamuri, spălător de mașini, spălător de cadavre la morga („Nici nu-ți vine să crezi ce-am spălat la viața mea! Nenorocirea e că nu-ți mai vine să te speli nici pe tine. Spălătorii, orice-ar spăla ei, sunt mereu murdari ca niște porci!”).

Pentru moment, căpătase de la primăria arondismentului XVIII o slujba de înlocuitor de maturator de strada și, cu o mica intervenție la biroul serviciilor pentru drumuri, primi autorizație să-l ia ca ajutor pe vămi lui. Cu șapca municipalității pe cap și cu pieptul împodobit cu o banderola roșie, Idriss descoperi astfel viața pariziana sub aspectul ei cel mai umil. Se împrieteni cu un veteran cu mustața cenușie care mai mătura încă, din dragoste pentru meserie, și care îl iniție în arta de a face o mătura buna din crenguțe verzi de mesteacăn legate cu nuia de mărăcine. Formând o echipa, li se încredința se un cărucior în care transportau cutia de gunoi, lopata și mătura. Trebuia nu numai să adune hârtiile murdare, să curețe murdăria de câine de pe trotuar și să desfunde rigolele, ci să și golească cele șaptesprezece coșuri de gunoi publice din sectorul pe care-l aveau în grija. Idriss insistase pe lângă Așur să-i dea lui cheia cubica de la gurile de canal. Îi plăcea să dea drumul șuvoiului de apă care bolborosea și să-i supravegheze cursul deviat încontinuu de grămezile de gunoaie sau de cauciucurile mașinilor oprite. Asta îi amintea de supravegherea, curățarea nisipului și deschiderea gurilor de

irigație ale plantației de palmieri din Tabelbala, alimentate de la *fegajir*[25]. De fapt, nu se putea obișnui deloc cu acest oraș amenințat încontinuu să se sufoce sub propriile-i dejecții, obsedat de urgența evacuării deșeurilor, luptând împotriva acumulării tuturor surplusurilor, în timp ce o oază nu suferă decât de sărăcie, de lipsuri, de vid.

În timp ce mătura, Așur nu pregeta să-i țină câte o lecție și să-i comunice roadele vechii lui experiențe de emigrant.

— Aici nu e ca la noi în țară, îi spunea el. La noi înțepenești într-o familie, într-un sat. Dacă te însori, Dumnezeule mare, devii proprietatea soacră-tii! Ajungi o mobila în casă. Aici, nu, aici e libertate. Da, tare e bună libertatea. Da' bagă de seamă! Libertatea e și cruda. Că, aici, nu tu familie, nu tu sat, nu tu soacră! Ești singur-singurel. Tu și cu o mulțime de oameni care trec pe lângă tine fără să te bage în seamă. Poți să cazi. Trecătorii merg mai departe. Nimeni nu te ridică. Asta e libertatea. E greu. Foarte greu.

Timiditatea tânărului său vâr, stângăcia lui în ceea ce privește cele mai mici ocazii apărute întâmplător, mândria lui cam aroganta când cineva părea să se intereseze de el, nu, categoric, trebuiau să se schimbe dacă voia să supraviețuiască la Paris.

— Aici ești ca un dop care plutește pe apă, îi explică el. Valurile te aruncă în dreapta, în stânga, te duci la fund, ieși iar deasupra. Așa că trebuie să profiți de orice ocazie. Tu, de exemplu, ești tânăr și frumușel. Ei bine, dacă vezi cumva că cineva îți zâmbește, nu trebuie să eziți, du-te și vezi ce vrea. Poate că e spre binele tău. Nu trebuie să te porți ca o fată. O fata trebuie să-și apere reputația, onoarea de femeie. Dacă se compromite, e pierduta pentru totdeauna. Da' tu nu ești fata. N-ai nimic de pierdut. Și oricum, noi, ăștia de-aici, n-avem dreptul să facem mofturi.

Și, bineînțeles, mai erau toți cei din căminul Sonacotra, patronul Isidore și mulțimea în continua schimbare a celorlalți emigranți. În inima Parisului, Isidore reconstituise cu locatarii din cămin relațiile paterne și tiranice pe care le întreținuse cu cincisprezece ani în urmă cu muncitorii arabi de la fabrica de griș pe care o conducea la Batna. „Îmi știu de frică arăboii ăștia, îi asigura el pe inspectorii care veneau să arunce o

[25] Rezervoare de apă

privire de rutină în localurile căminului. Eu știu cum să-i iau. Cu mine n-o s-aveți probleme.” Și, într-adevăr, emigranții nu se puteau plânge de tutela lui, evident indiscreta și chițibușară, dar, la urma urmelor, eficace.

— Francezii ăștia, comenta Așur, să nu crezi ca nu ne iubesc. Ne iubesc în felul lor. Dar cu condiția să mergem pe burta. Trebuie să fii umil, prăpădit. Francezii nu pot să-nghită un arab bogat și puternic. Ia uite, de exemplu, emirii din Golf care le vând petrol. Pe-ăia să nu-i vadă-n ochi! Nu, arabul trebuie să rămână sărac. Francezii, mai ales aia de stânga, sunt mărinimoși cu bieții arabi. Și le face atâta plăcere să se simtă mărinimoși!

Dar punctul lui de vedere nu era lipsit de severitate și de pretenții.

— Da’ toți francezii ar trebui măcar să recunoască. Franța modernă, noi, arăbimea, am făcut-o. Trei mii de kilometri de autostradă, turnul Montparnasse, metroul din Marsilia, curând și aeroportul Roissy și, mai încolo, rețeaua de trenuri subterane – noi, numai noi!

Se simțea totuși descurajat în fața mulțimii pasive și visătoare a celorlalți emigranți.

— Uită-te la băieții din cămin. Mă-ntreb câte-odată ce-or fi având în cap. Dacă le vorbești despre viitor, sunt două lucruri pe care nu le pot admite. Primul, să se întoarcă acasă. Asta, niciodată! Au plecat, plecați rămân. Sunt și unii care se gândesc să se întoarcă acasă. Dar asta mai târziu, mult mai târziu, când acolo o să fie așa, raiul pe pământ. Adică niciodată. Dar nici aici nu sunt fericiți. Văd bine că nimeni n-are nevoie de ei. Atunci, să rămână aici pentru totdeauna? Nu, asta niciodată! Păi și atunci, ce vor? Nici să se întoarcă în țară, nici să rămână în Franța. Într-o zi, unul mi-a spus: aici e iadul, dar în țară e moartea! Ce-și doresc? Nici ei nu știu!

Bineînțeles, Idriss îi povestise toată istoria cu fotografia. Așur îl ascultase îngrijorat și la sfârșit îi spusese cu un aer sumbru:

— De fapt, vezi tu, femeia ta blonda cu Kodak-ul ei era o capcana, o capcana enormă. Și, frate, tu te-ai aruncat în capcana asta cu capul înainte. Bietul de tine! Oare-o să mai poți scăpa din povestea asta?

Idriss nu-i pomeni însă niciodată despre picătura de aur a

Zett Zobeidei, pierdută pe trotuarul din Marsilia.

Mica echipă de filmat se agita pe strada Richomme, condusă de un personaj corpolent căruia toată lumea îi spunea domnul Mage. Reperaseră pe marginea trotuarului o gură de scurgere, și operatorul îndreptase camera spre ea, lăsând însă loc și pentru o mișcare panoramică. Dar cel care atrăgea atenția curioșilor era un clovn – un August Prostul cu nas roșu de carton și pantofi enormi – care urma să fie singurul interpret al scenei ce se turna. Distona printre toți acei oameni cenușii și palizi ca un grapefruit într-o grămadă de cartofi. Cu un aer pătruns care îi accentua strabismul din născare, domnul Mage stătea nemișcat și privea spre Idriss care, sprijinit în mătură, îl studia la rândul lui pe clovn. Domnul Mage făcu semn unui bărbat cu părul cărunt care îl însoțea:

— Îl vezi pe măturătorul ăla mic? îl angajezi.

— Să-l angajez? Ce să facă?

— Să-și facă treaba, ei, drăcie! Să măture. În rigolă.

Omul cu părul cărunt se apropie de Idriss. Scoase din portofel două sute de franci și i-i dădu.

— Tu să măturи. Hai, mătură! Restul nu te privește! Repetăm! Toată lumea la loc!

Fără a mai încerca să înțeleagă ce se întâmpla, Idriss începu să dea cu mătura în rigolă. Clovnul înainta cu pas nesigur, șovăitor, căutând ceva cu privirea. Zări un gărduleț, alergă să privească peste el, renunță, începu să se uite atent la rigolă și la mătura lui Idriss. Apoi se opri brusc în fața gurii de scurgere. Cu mersul ca un zbor, descrise în jurul ei un semicerc. Se apropie și îngenunche pe asfalt. Pe chipul lui se citeau teama, speranța, așteptarea. Ghemuit peste gura de scurgere, băgă în ea mâna, apoi brațul întreg. Se simțea efortul pe care-l făcea ca să ajungă la ceva aflat, fără îndoiala, departe, în întunecimea urât mirositoare a gurii de canal. Deodată, fața i se lumina într-un zâmbet larg. Clovnul se ridică încet, ținând în mână un trandafir roșu frumos. Cu picioarele răsucite unul în jurul celuilalt, cu mâna libera plutind în gol, cu ochii închiși, plini de voluptate, respira acum parfumul trandafirului.

— Foarte bine, strigă domnul Mage. Turnăm asta. Toată lumea la loc! Hei, tu, măturătorule, întoarce-te la locul din care ai pornit! Și mătura, pentru Dumnezeu!

*

— Și așa, deci, zici că te-au filmat? Așur nu înceta să se minuneze.

— Și mi-au mai dat și două sute de franci, zise Idriss scoțându-și portofelul.

— Nici n-ai apucat bine să pleci de la Tabelbala, c-ai și ajuns vedeta de cinema! Ce să mai zic, înseamnă că ești talentat! Și eu, care mă credeam descurcăreț!

— Pe deasupra, întări Idriss, regizorul m-a și remarcat. Mi-a dat cartea lui de vizita și mi-a zis să-i telefonez.

Pe cartea de vizita de culoarea violetei de Parma pe care i-o dădu Idriss, Așur descifra:

ACHILLE MAGE
cineast
Strada Chartres nr. 13, Paris, XVIII

Apoi o mirosi.

— După culoare și miros, pare să fie cineva. Și pe urma, nici nu-i departe de-aici. O să-l cauți curând?

— Eu?

Brusc, Idriss se simțea depășit. Să se folosească de un telefon, și asta ca să caute un necunoscut ce părea a fi un om de seama, era prea mult pentru el.

— Poate. Mai încolo. Mai vedem noi.

— Nu lăsa să-ți scape o așa ocazie.

— O să mai fie și altele.

— Asta-i bună! Nici nu știu dacă trebuie să râd sau să plâng. Pe de-o parte, ai bafta poate pentru ca de-abia ai sosit. N-ai habar de nimic, și asta ți se citește pe fața. Și, mai ales, încă mai porți cu tine deșertul, oaza. Nici măcar nu-ți dai seama. Dar eu, pe mine m-a înghițit de tot Parisul și-mi dau bine seama că e ceva în jurul tău care atrage și reține. E așa, ca un farmec. Dar n-o să dureze. Profita acum.

— Am pierdut prea mult la Marsilia. În seara în care am sosit. Cu o curvă.

Așur rânji.

— Ei, vere, asta nu-i nimic! Tot trebuia să se-ntâmple odată și-odată. Numai să nu fi luat ceva.

— De luat, nu. Am pierdut, ți-am spus. Am pierdut. Aşur îl privi fără să înțeleagă. Dar Idriss nu mai adăugă nicio vorbă în plus.

Meniul – colorat și împodobit cu arabescuri – anunța cu litere frumos caligrafiate:

La *CHIPIUL ALB*
Specialități de meșui, tajin, cușcuș
Decor maur

Fațada clădirii era un amestec de cazarma militară orientala, de moschee și de palat din *O mie și una de nopți.* Un băiat cu fes și pantaloni bufanți stătea la ușa de la intrare. Idriss se apropie de meniu și începu să-l citească. Cuvintele îi jucau în fața ochilor fără să se poată lega de nimic concret în mintea lui: *bstila* de porumbel cu scorțișoara, *seksu* cu lapte, *briks* cu miere, *șakșuka* cu ouă, *chorba* cu verdețuri, *burek* de ceapă, *maktfah* de fidea, *dolma* cu ardei…

— Ce părere aveți, cușcușul e mai bun cu pui sau cu oaie?

Idriss se întoarse. Tânărul care îl întrebase îl fixa cu ochii lui înfundați într-un chip osos, plini de o ironie dură.

— Nu știu, bâigui Idriss, n-am mâncat niciodată cușcuș.

Tânărul îl măsură din priviri.

— Ia te uita! Aș fi zis ca sunteți arab.

— Nu, sunt berber.

— Arab, berber, nu-i totuna?

— Nu.

— Atunci, de unde vii dumneata?

— Din Sahara. Dintr-o oaza din nord-vestul Saharei.

— Vii din Sahara și n-ai mâncat niciodată cușcuș?

— Nu, niciodată. La Tabelbala suntem mult prea săraci ca să mâncam pui sau oaie. Pe la noi se zice ca burta e un burduf gol pe care experiența te învățâ să-l înnozi.

— Dar care-i mâncarea voastră națională?

— Nu cred ca avem vreo mâncare națională. Cel mai des mâncam fazu, dar nu prea seamănă a mâncare națională.

— *Tazu?*

— Griș cu morcovi, ardei iute, varza, bob, ardei gras, vinete, dovlecei…

— Pai cred că vă ia gâtul foc, ce mai! Și carne?

— Nu, doar din când în când câte o bucata de os de cămilă…

Câteva minute mai târziu, se aflau în restaurant, ghemuiți la

o masă joasă, în fața unui somptuos cușcuș cu pește. Penumbra luxoasă favoriza visurile și amintirile noului prieten al lui Idriss.

— Mă uit la tine și-mi spun: uite ca Sahara a venit la mine!

— Cuvântul Sahara l-am învățat în Franța, spuse Idriss. La noi nu exista cuvânt pentru asta.

— Cum nu, Sahara, deșertul!

— La noi nu exista cuvânt pentru deșert.

— Bine, atunci, dacă vrei, lasă cuvintele pe seama mea. O să-ți explic eu ce-nseamnă Sahara.

— Francezii simt întotdeauna nevoia să explice totul. Dar eu nu pricep nimic din explicațiile lor. Într-o zi, o franțuzoaica blonda a trecut pe la noi. M-a fotografiat și mi-a spus: „O să-ți trimit fotografia". N-am primit-o nici până-n ziua de azi. Și, uite, acum am venit să muncesc la Paris. Văd peste tot fotografii. Și din Africa, din Sahara, din deșert, din oaze. Da' nu recunosc nimic. Mi se spune: „Asta e țara ta, Ăsta ești tu". Eu? Asta? Nu recunosc nimic.

— Asta pentru că nu știi. Trebuie sa înveți. La urma urmelor, și copiii francezi învață la școala despre Franța. Pe tine, o să te învăț eu despre Idriss-din-Sahara.

— Dar dacă m-ai învăță puțin și despre tine?

— Uite că ai dreptate, unde mi-a fost capul? Cine sunt eu? Sunt marchizul Sigisbert de Beaufond, la dispoziția ta.

Și se ridica pe jumătate, înclinându-se în fața lui Idriss.

— Una dintre cele mai vechi familii din regiunea Franche-Comté. Da, domnule. Și vreau să-ți mai spun ca mi se rupe de asta! Încă din copilărie am fost un revoltat, un marginal, un copil imposibil de școlarizat. Am fost dat afară de la grădiniță de copii din Passy, de la Frații Școlilor Creștine din Neuilly, de la Oratorienii din Pontoise, de la Iezuiții din Evreux, de la Lazariștii din Sélestat, de la Ignorantinii din Alençon. La șaptesprezece ani fug pentru a treia oară și ajung la Sidi-bel-Abbes, unde mă angajez, cu acte false, în Legiunea Străină. Ah, Idriss, Legiunea! Epopeea chipiurilor albe. Uite, chiar patronul restaurantului e un veteran. Mergi sau crapă! Camerone[26]! La *Bandera,* filmul lui Duvivier dedicat generalului Franco, șeful Legiunii Spaniole. Primul mare rol al lui Gabin. Șocul cu Pierre

[26] Localitate din Mexic, unde, pe data de 30 aprilie 1863, 64 de soldați din Legiunea Străină au ținut piept la 2 000 de mexicani. Data de 30 aprilie a devenit ziua Legiunii Străine.

Renoir: „O să faceți o săptămână de arest pentru că ați avut intenția să mă omorâți și încă o săptămână pentru că nu ați făcut-o când ați avut ocazia!” Și Pierre Benoit, *Atiantida!* Brigitte Helm în rolul Antineei. „Ce zi istovitoare! Ce noapte grea, grea… Nu te mai simți pe tine însuți, nu mai știi…” „Da, spune vocea îndepărtată a lui Saint-Avit. O noapte grea, grea, știi, la fel de grea ca aceea în care l-am ucis pe căpitanul Morhange.” Și pe fundal viziunea mistica a lui Charles de Foucauld, sfântul din Assekrem: „Gândește-te că trebuie să mori martir, zăcând pe pământ, despuiat de toate, de nerecunoscut, plin de sânge și de răni, ucis violent și dureros, și dorește-ți ca toate astea să ți se întâmple astăzi”.

Dar vezi tu, Idriss, dintre toate episoadele epopeii sahariene, cel pe care l-am trăit cel mai intens a fost moartea generalului Laperrine, în martie 1920, când a încercat să facă legătură între Alger și Niger. Lucrul cel mai straniu a fost ca acest vechi comandant al teritoriului oazelor, tovarăș al lui Charles de Foucauld, fondator al trupelor sahariene, ei bine, a fost antrenat în aceasta aventura mortala numai din pură întâmplare! L-am întâlnit pe pilotul avionului, colonelul Alexandre Bernard, la ferma din Bresse unde și-a trăit ultimele zile.

Mi-a povestit toată drama. Ascultă-mă cu atenție, Idriss, e o epopee adevărata!

Trebuia stabilită prima legătură aeriană între Africa albă și Africa neagră. La raid urmau să participe doua escadrile de câte trei avioane fiecare, una care pleca din Franța și cealaltă din Alger. Dintre cele trei avioane plecate din Franța, unul se prăbușește la Istres, altul se răstoarnă la Perpignan și doar al treilea ajunge la Alger. Deci, în ziua de 16 februarie, la Alger decolează numai patru avioane. În cel pilotat de Alexandre Bernard trebuia să meargă și generalul Nivelle, care comanda Corpul 19 de Armata din Alger. Dar necazurile se țin lanț. Chemat de urgența la Paris, Nivelle anunța ca nu mai pleacă. Avionul, prost reglat, trebuie să se întoarcă la Alger după o ora de zbor. Cad pe vremea aceea avioanele se făceau din lemn și pânza și erau legate cu cabluri și cu funii. Diferențele de temperatura și de umiditate din timpul nopții le deformau, așa ca, înainte de decolare, trebuiau să fie din nou întinse și echilibrate, așa cum se acordează o vioara înainte de concert.

Prima escala era la Biskra, unde se afla generalul Laperrine. Văzând ca Nivelle fusese nevoit să renunțe, Laperrine se grăbi să-i ia locul în avionul lui Bernard. De altfel, „loc” e cam mult spus. În realitate, în carlinga se aflau doar doua găuri, una pentru pilot, cealaltă pentru mecanic, în cazul de față Marcel Vasselin, un băiat de douăzeci de ani. Laperrine trebuia deci să se așeze pe genunchii lui Vasselin, poziție care îl expunea anormal de mult la violența vântului. Avionul zbura cu 130 kilometri pe ora, cu o autonomie de cinci ore. Pe tabloul de bord se aflau un turometru, un altimetru, un ceas și un termometru de apa. Nu existau nici busola, nici radio, nici microfon ca să poată să comunice cu coechipierii. Din când în când, Laperrine mâzgălea câte un bilet și i-l dădea pilotului.

Etapa următoare era în Salah. Până atunci, niciun avion nu aterizase în aceasta oaza. Sărbătoriră cu mare veselie evenimentul. După care aparatele venite de la Paris porniră din nou în zbor către Alger. Numai doua avioane trebuiau să zboare înspre sud, unul avându-l la bord pe generalul Joseph Vuillemin, celălalt, pilotat de Bernard, cu Laperrine și cu mecanicul Vasselin. Bineînțeles, nu se punea problema să străbată dintr-odată cei șase sute nouăzeci de kilometri ce despărțeau în Salah de Tamanrasset. Mai făcură o escala la Arak, în trecătorile stâncoase, pentru ca a doua zi, pe 18 februarie, să ajungă la Tam. După acești 2 300 de kilometri, parcurși într-un timp record și în condiții meteorologice ideale, eram cu toții foarte încrezători. Primejdios de încrezători. Pluteam în euforie. Raidul Alger – Niger se desfășură cu atâta ușurința încât ne decepționase. Totuși, la sud de Tam, urma să intrăm în necunoscut. Desigur, băștinașii fuseseră anunțați să jaloneze traiectoria cu desene făcute pe sol și cu focuri mari de mărăcini. Dar chiar de la a doua ora de zbor am intrat într-o pâcla densă de nisip. Avionul nostru era mai rapid decât cel al lui Vuillemin, dar nu avea benzina decât pentru cinci ore, fața de cele zece ore cât îi ajungea benzina lui Vuillemin. Cele doua echipaje se pierd din vedere. Laperrine îmi ordonă să mă ridic deasupra norilor la peste 3000 de metri, ca să încerc să restabilesc contactul. Degeaba. Îmi da mesaj după mesaj. „Sunt sigur ca vântul ne duce în deriva spre est”, îmi scrie el. Pe mine mă frământă altceva. Rezervorul meu e aproape gol. Trebuie să aterizez. La ora 12 încerc un zbor planat care mărește și mai

tare deriva. Ar fi fost mai bine să cobor în spirala. Solul pare destul de bun. Avionul începe să ruleze normal. Dar, pe măsură ce încetinește, roțile apasă mai tare pe crusta de nisip care, brusc, se sparge. Roțile se împotmolesc. Avionul cade în bot și capotează. Laperrine, care stătea pe genunchii lui Vasselin, e azvârlit pe pământ. La început, nu ne dam seama ca e grav rănit. Reușim să ieșim din pasărea mare de pânza care zace pe spate, cu labele în aer. Laperrine se plânge de dureri în umărul stâng. Îl fricționez cu o loțiune foarte la moda pe vremea aceea, Arquebuse. Leșina. Mai târziu, aveam să aflam ca i se fracturase clavicula și câteva coaste erau rupte. Își revine și preia din nou conducerea operațiilor. Hotărăște să meargă în recunoaștere spre vest, apoi să ne întoarcem la avion, care are avantajul de a ne semnala prezența. Așa că pornim la un drum de câteva ore, pe un sol nesigur, care se surpa la fiecare pas de-al nostru. Ne oprim epuizați și fără ca în fața ochilor să ne apară ceva. Tragem la întâmplare trei focuri unul după altul, semnalul convențional pentru chemarea în ajutor. Apoi facem cale-ntoarsă pe același drum. Dacă vântul ne-ar fi șters urmele, mă îndoiesc ca am fi putut ajunge înapoi la avion. Or acolo se afla cea mai mare parte din apa. Constatăm ca, într-adevăr, radiatorul conține optsprezece litri de apa, care se adaugă, providențial, la cea din bidoanele noastre. Radiatorul se răsturnase cu gura în jos, dar, din fericire, nu cursese nicio picătură din el. Laperrine hotărăște ca vom bea apă doar atâta cât încape în paharul lui, la intervale de trei ore. Acest pahar din argint, fără picior, era primit în dar de la ducele d'Aumale, învingător în 1843 al lui Abd el Kader. Îl poarta cu el oriunde se duce. Ce părere ai, micuțule, de Laperrine care ne da să bem din trei în trei ore din paharul ducelui d'Aumale?

Și așteptarea începe, fiecare zi absolut la fel cu cea din urma, cu nopțile glaciale și cu amiezi toride. La început, mai mâncam câte ceva, dar deshidratarea fiind din ce în ce mai mare, după o săptămână n-am mai putut înghiți nimic solid. După doua săptămâni, lui Laperrine începe să-i sângereze gura. A doua zi, începe să delireze. Dimineața următoare, nu mai mișcă deloc. Observ niște furnici alergând pe ochii lui deschiși. Murise. L-am îngropat în adâncitura săpata de avion, iar locul l-am acoperit cu o bucata de pânza. Ne vine ideea ciudata să punem pe pânza roata de rezervă a avionului și deasupra chipiul lui de

general. Nici nu bănuiam atunci că aceasta moarte avea să ne salveze! Luam hotărârea eroica de a reduce la jumătate rația de apa: o treime de litru la douăzeci și patru de ore, pe când nouă ne-ar fi trebuit șase-șapte litri ca să compensam deshidratarea. După trei săptămâni, nu mai avem nicio picătură de apă. Bem faimoasa loțiune Arquebuse, lichidul din busolă, toate flacoanele din trusa farmaceutică – tinctura de iod, ulei camforat, elixir calmant. Mâncam pasta de dinți. În sfârșit, hotărâm să ne omorâm. Dar cum? Bând, Dumnezeule mare, bând! Bând ce? Propriul nostru sânge. Găsim o lamă de ras. Ne tăiem adânc încheieturile mâinilor. Dar, stupoare: nu curge nicio picătura de sânge. Râni albe. Suntem prea deshidratați. Uite. Privește.

Și îi arata lui Idriss încheieturile mâinilor.

— Vezi urmele astea albe pe piele? Sunt cicatricele.

— Nu, mărturisi cinstit Idriss, nu văd nimic.

— E prea puțină lumină aici, explică Sigisbert. După o clipa de tăcere, își reluă firul visului.

— Rănile astea albe s-au hotărât în sfârșit să sângereze, dar abia după trei zile întregi de băut. Căci am fost salvați! Într-o zi – era pe 25 martie – Vasselin îmi spune că a auzit o cămilă behăind. I-am spus că delirează. Dar curând aud și eu zgomotele de viață în liniștea minerala a deșertului. Pun mâna pe carabină și trag trei focuri în aer. Era într-adevăr o echipă de salvare, comandată de locotenentul Pruvost. Dar împușcăturile mele, în loc să-i facă să alerge spre noi, îi pun în stare de alertă. Se urcă pe cămile și vedem cum spre noi înaintează o linie de trăgători în formație de luptă. Era ridicol, dar eram salvați.

Am să-ți mai spun încă două lucruri aproape incredibile. Mi-au aruncat o *guerba*[27]*.* Și am băut. Am băut conținutul paharului de argint al ducelui d'Aumale. Nicio picătură mai mult! Aceasta devenise rația mea pentru opt ore. N-aș fi putut să beau nicio picătură în plus. A trebuit să ne obișnuim din nou să ne fie sete și să bem atât cât să ne potolim setea.

Și ceea ce urmează e mult mai grav. Crezi, probabil, că apariția acestor salvatori ne-a umplut, pe Vasselin și pe mine, de o bucurie fără margini? Nici pe departe. Adevărul este că sosiseră prea târziu. Da, prea târziu, căci ajunseserăm departe

[27] Burduf din piele de capră

pe drumul morții. Eram aproape morți. Acești oameni sută la sută vii, cu tot alaiul lor gălăgios de cămile și provizii, ei bine, află că ne deranjau. Plătisem destul de scump dreptul de a crăpa în liniște, nu crezi?

Am înțeles, de altfel, foarte repede în ce infern ne azvârlea această salvare neașteptata. Nu eram în stare să mergem, iar să stăm calare pe cămile, nici atât. Așa ca au improvizat pentru noi un fel de tărgi pe care le-au fixat de șoldul cămilei și în acest echipaj jalnic am fost duși la Tamanrasset. Ah, dar nu de-a dreptul! Deseori, a trebuit să facem halte de mai multe zile, căci eram atât de epuizați, încât riscăm să murim în litierele acelea îngrozitoare.

Vezi tu, Idriss, din toată povestea asta, cel mai mult mă impresionează strădania noastră, în niște chinuri greu de imaginat, de a ne smulge vieții. Și, când colo, uite că apare ca din pământ afurisita de mehariști, tocmai la timp ca să ne apuce de picioare și să ne tragă spre ei, să ne afunde iarăși în viața, în mizeria asta de viața…

Bila de oțel se rostogolește încă o dată pe culoarul superbonusului, declanșând o avalanșă de semnale luminoase și sonore în jurul femeii-cowboy de pe tabelul mare de afișaj. Canalizată de ploturi, se strecoară încet într-una dintre cupele de 5 000 de puncte. Țâșnește iarăși, izbind geamul, sare peste ciuperca din centru înspre vârful pantei, coboară în viteză platoul și se îndreaptă către orificiul zero. Aici intervine virtuozitatea incomparabilă a marelui Zob. O lovitura ușoară de tot cu podul palmei pe marginea jocului și bila, deviată exact cât trebuie, aterizează pe unul din flippere. Zob o lasă să alunece până la două treimi de manetă… Și trage! Bila aruncată sus de tot trece încă o dată pe culoarul superbonusului. Două plesnituri seci anunță jocurile gratuite care se adaugă pe contor celorlalte. Adolescenții îngrămădiți în jurul jocului ridică ochii spre fața ciupită de vărsat a marelui Zob. E omagiul mut și fierbinte al curții sale orbite de minunata-i măiestrie. Unul dintre ei murmură: „Chestia asta e nemaipomenită!” Nimic nu arata că Zob ar fi sensibil la astfel de tămâieri. Pleoapele lui grele rămân lăsate peste ochii ieșiți din orbite. Niciun zâmbet nu-i îndulcește conturul amar al buzelor. Acum nu mai joacă decât cu o singură mână, dând de înțeles că nu-l mai interesează jocul. Apoi se desprinde de aparat cu o smucitură, abandonând cu mărinimie adolescenților, care se înghesuie să joace în locul lui, cele cinci partide gratuite pe care tocmai le-a câștigat.

Idriss, împietrit de admirație, îl privește cum se îndepărtează târșâindu-și cizmele. Localul Electronic strălucește cu toate neoanele lui multicolore la colțul dintre strada Guy Patin și bulevardul La Chapelle. Clientela lui serioasă este formată, în funcție de ore, din călătorii metroului aerian Barbés și din personalul spitalului Lariboisière. Dar pe Idriss îl atrage sala de jocuri unde tineri purtând șepci, cizme și pantaloni la fel fac să pocnească și să clipească scopitoane[28], flippere și tonomate. Visează să fie primit între acești băieți de vârsta lui.

— Vino, îți fac cinste cu o partida de *baby-foot.*

Idriss se întoarce. Dacă invitația ar fi venit de la unul dintre adolescenți, s-ar fi simțit copleșit. Dar nu e decât un bătrân, un bărbat corpolent, îmbrăcat într-un costum de jerseu gri-

[28] Tonomate care oferă și imagini ale interpreților melodiilor.

deschis, cu cămașă roz descheiată la gât și cu un fular mov. Privirea lui deviată de un ușor strabism îl măsoară din dosul unor ochelari cu rame groase.

— Ia te uită! E chiar micuțul meu măturător! Și-l bate pe umăr pe Idriss plin de afecțiune. Era Achille Mage, regizorul care îi dăduse două sute de franci pentru figurație. Îi dăduse chiar și cartea de vizita, iar Așur îi reproșase varului lui ca nu-i telefonase încă. „În curând o sate uite!”

Mage nu pare să-l fi uitat pe Idriss și nici nu arata supărat că acesta nu i-a telefonat. Se uita la ceas.

— Decât să rămânem aici, mai bine mergem la mine sa bem un păhărel, hotărăște el brusc.

Îl trage după el pe Idriss, care protestează.

— Dar eu nu beau alcool.

— Ție o să-ți dau altceva. Palmeraie[29], așa se numește, îi cunoști pe puștii de la Electronic?

— Nu, nu vorbesc cu mine, mărturisi Idriss.

— Eu îi cunosc. Pe toți. Și ei mă cunosc pe mine, cu toate ca nu vorbim în public. Și toți au reținut ca am plecat împreuna. Chiar și marele Zob, care se învârtea pe trotuar. Nici de-aici înainte să nu vorbești cu ei. Și, cu cât vei veni mai rar la Electronic, cu-atât va fi mai bine.

— Dar acolo m-ați găsit.

— Pai da, trebuia să te duci acolo, ca să mă-ntâlnești pe mine! Acum, că s-a-ntâmplat, gata, nu te mai duci. De acord?

Au traversat bulevardul La Chapelle și au luat-o pe sub metroul aerian. Prin strada Caplat au intrat în Medina Parisului, populata exclusiv de africani. Brusc, Mage se oprește și arata către placa albastra ce indica strada Chartres.

— Chartres! Îți dai seama de enormitatea faptului, de henormitatea lui, cum zicea Flaubert?

Beauceron[30] *sunt, Chartres este catedrala mea!*

Bietul Péguy! Dac-ar vedea! În lipsă de catedrală, am aici cuibușorul meu. La numărul 13, cifra mea norocoasă, căci la mine, știi, toate se întâmplă mereu invers.

Se oprește în fața unui imobil cu aspect sordid care dă în

[29] Pâlc, plantație de palmieri (fr.)

[30] Locuitor al regiunii Beauce

stradă printr-un portic înnegrit.

— Ține minte cum e amplasată clădirea. Curtea e deschisă pentru toată lumea. Treci de portic și-ai ajuns. Se poate intra în curte direct cu motoreta, înțelegi ce vreau să spun.

— Nu.

— Electroniștii cu care erai mai devreme au toți câte-o pârâitoare. Când aud pârâituri în curte, știu ca primesc o vizită. Căci am trei ferestre care dau în curte. Dar degeaba mă uit ca să aflu care dintre ei are nevoie de bani de buzunar. Din cauza căștilor arată toți la fel. Așa că trebuie să aștept, cu inima bătând de nerăbdare, ca să aflu cine-mi urcă cele trei etaje și-mi bate la ușă. E surpriza șefului. Ce e pasionant e că toate pronosticurile mele sunt întotdeauna dezmințite de fapte. Dar până la urmă toți vin. Toți știu că merită să te deplasezi până la mine acasă. Toți, în afară de unul: marele Zob. Evident, cu mutra și cu hoitul lui, nu prea are ce să vândă. Și totuși marelui Zob nu-i lipsește niciodată nimic. Mi-a trebuit mult timp ca să-nțeleg. Mi-am dat seama atunci când am realizat că totul mergea prea bine. Vreau să spun că niciodată n-a fost vreo încăierare în curte sau pe scară. Și nici pauze prea mari. O succesiune armonioasă de vizite pe motorete, pe cât de variate, pe-atât de regulate. Curios, nu? Atunci am făcut ca Voltaire, care spunea, uitându-se spre cer:

Mă-ncurcă universul și nu pot așadar
Să cred că orologiul n-are ceasornicar.

L-am căutat pe ceasornicar. Și l-am găsit. Ia ghici cine era? Marele Zob! Un ceasornicar care, bineînțeles, e plătit de orologiul lui, adică de micii electroniști cărora el le reglează ciclul.

Se opri pe palierul celui de-al treilea etaj și, căutându-și cheile, îl întreba pe Idriss:

— Și știi de ce-ți povestesc toate astea?

— Nu.

— Crede-mă, n-o fac din plăcerea de-a etala cu cinism ticăloșiile din viața mea particulara. Ci ca să nu te mai duci să cști gura la Electronic, unde groaznicul Zob abia așteaptă să te încorporeze, cu forța sau de bunăvoie, în turma lui. Ai înțeles?

— Cred ca nu tot.

Cei doi se află acum într-un mic apartament al cărui confort contrastează puternic cu fațada mizerabilă a imobilului.

— Vezi, comentează Mage, afară totul e jegos și împuțit, numai noroi și mizerie. Deschizi ușa mea: aici, totul e numai lux și frumusețe, calm și voluptate. Deci, zici că n-ai înțeles bine? Așază-te acolo. În fața mea. Dar, băiete draga, lămurește-mă și pe mine, de unde vii, de ești atât de naiv?

— Locuiesc la căminul Sonacotra, pe strada Myrha.

— Nu, vreau să zic, înainte. Alger, Bone, Oran?

— Tabelbala.

— Ta… cum?

— Tabelbala. O oază în mijlocul deșertului. Mage s-a ridicat brusc. Se apropie de Idriss și-l privește fix, ceea ce-i agravează strabismul.

— În mijlocul deșertului… în nisipuri?

— Da, e nisip cât vrei, dar sunt mai multe pietrele. I se spune reg.

Mage se îndepărtează, cu un aer descumpănit. Se duce cu un mers nesigur către birou, de unde se întoarce cu o foaie de desen și cu o carioca galbenă.

— Te rog, desenează-mi o cămilă.

— Ce? O cămila?

— Da, desenează-mi o cămila. Ascultător, Idriss se pune pe treaba. Mage se îndreaptă spre biblioteca. Scoate de acolo un album ilustrat, se întoarce și se așază în fața lui Idriss, schimbându-și ochelarii. Apoi citește cu voce tare:

> Așa am trăit eu, stingher, fără să am cu cine sta într-adevăr de vorba, până când, o dată, acum șase ani, am rămas în pană în pustiul Sahara. Se stricase ceva la motor. Și, cum nu luasem cu mine nici mecanic, nici calatori, mă pregăteam sa încerc, de unul singur, să duc la bun sfârșit o reparație anevoioasa. Era pentru mine o chestiune de viața și de moarte. Apa de băut abia dacă aveam pentru o săptămână.
>
> În prima noapte, deci, am dormit acolo, pe nisip, la mii de leghe depărtare de orice așezare omenească. Eram mai singur chiar decât naufragiatul pe o pluta, în mijlocul oceanului. Așa ca vă închipuiți uimirea mea când deodată, în revărsat de zori, m-am pomenit că mă trezește un glăscior ciudat. Rostea:[31]

[31] Antoine de Saint-Exupéry, *Micul Prinț,* trad, de Benedict Corlaciu,

— Pe mine toate caprele, oile, cămilele mă cunosc, îi spuse Idriss dându-i desenul. Toată copilăria mea numai asta am văzut.

— Și astfel, continua Mage cu privirea ridicata spre el, și astfel, singur, cu motorul stricat, l-am văzut sosind pe Micul Prinț al nisipurilor, pe tine, Idriss.

Idriss se ridica, încercând să se scuture de fantasmagoria care amenința din nou să-l cuprindă, ca într-o plasă de imagini.

— Încă o poveste pe care n-o înțeleg. De când am plecat din deșert, toată lumea numai despre deșert îmi vorbește. La Beni Abbes l-au pus într-un muzeu. La Beșar l-au pictat pe o pânză. La Marsilia am văzut un afiș despre paradisul din oaze. Am stat la masă cu un marchiz care mi-a povestit despre Antineea domnului Benoit, generalul Laperrine, tatăl lui Foucauld, și Legiunea Străină. Și-acuma, dumneavoastră cu prințul ăsta mic. Nu mai înțeleg nimic, și totuși eu chiar în deșert m-am născut.

— Bine, dar singurătatea, singurătatea mea. Ce faci cu singurătatea?

— Cu singurătatea asta ce mai e?

— Ți-am spus, doar un motor stricat și nimeni altcineva, înțelegi, nimeni! Și deodată apari tu cu mutrișoara ta drăguță de arăboi, așa cum îmi place mie!

Îl ia de umeri. Îi strânge obrajii în mâini, scuturându-l plin de afecțiune.

— Așa că asculta aici, Idriss, inimioara mea, Idriss, fundulețul meu. Nu ești decât un biet vagabond, căci de-abia ai debarcat cu părul tău numai inele și cu fața ta oacheșă. Eu sunt bogat și puternic. Fac filme pentru televiziune, asta-i meseria mea. Cunosc toate notabilitățile Parisului.

Vorbesc la per tu cu Yves Montând, cu Jean Le Poulain și cu Mireille Mathieu. Stau la masă cu Marcel Bluwal și cu Bernard Pivot. Dar adevărul-adevărat e că și eu sunt tot un biet vagabond și ca am nevoie de tine. Am nevoie de tine, mă-nțelegi?

— Da’ de ce aveți nevoie de mine?

— De ce, de ce! Tu te faci sau chiar ești debil mintal? Ca să trăiesc, pentru numele lui Dumnezeu!

Editura RAO, București, 1998.

Se întoarce și face câțiva pași prin camera. După care se așază din nou și, cu o voce mai calma, continua.

— De mâine încep un film publicitar la studiourile Francceur. Te angajez. De altfel, tu ai mai filmat pentru mine. Uite, vezi, am nevoie de tine pentru filmul meu.

Idriss s-a așezat în fața lui. Furat de meserie, Mage îi explica.

— E o reclama pentru o băutură din fructe: Palmeraie. Da, porcăria asta se cheamă Palmeraie. Cred că trebuie să am niște eșantioane în frigider. La vară, datorita mie, toată Franța o să bea Palmeraie. Povestea începe în deșert. Doi exploratori se târăsc cu o cămila în deșert, pe jumătate morți de sete. Și deodată sunt salvați!

*

— Cât ți-a dat Zbanghiu'?

Idriss coborâse singur în strada Chartres. A doua zi, avea întâlnire la studiourile Francceur cu Mage și cu echipa lui. Dar n-a apucat să meargă mai departe. Probabil că cei trei pușteni cu cizme și căști îl pândesc de mult. Îl înghesuie într-o ușă. Cel care îl interoghează este Marele Zob. Deși poartă și el cască, Idriss l-a recunoscut numaidecât.

— Te-am văzut urcând cu el. Cât ți-a dat?

— Zbanghiu'?

— Da, domnul Mage, dac-așa îți place. Așa i se zice la Electronic. Nu face pe prostul. Scoate banii!

— Da' nu mi-a dat nimic, va jur!

— Căutați-l!

Idriss schițează un gest de apărare împotriva mâinilor celorlalți doi care încep sa îl caute prin buzunare. O palma îi azvârle capul pe spate, lipindu-i-l de ușa. Dar în buzunare nu are altceva decât niște mărunțiș. Zob privește disprețuitor monedele, apoi le arunca pe trotuar.

— Baga bine la căpățână, nenorocitule. Zbanghiu' e al nostru. Nu care cumva să-ți treacă prin minte să-l exploatezi pe cont propriu. Scoate de la el cât poți de mult, de acord. Pe urma vii la Electronic și dai tot. Tot, ți-e clar? Mie sau la unu' din ăștia doi. Pe urma, îți dam noi partea ta. O a doua palma întărește instrucțiunile fără drept de apel. Apoi se îndepărtează câteșitrei, pe cizmele lor cu tocuri înalte. Idriss se ridica. Își

freacă obrazul și începe să-și caute banii printre dalele trotuarului și în rigola.

*

Așur ascultă clătinând din cap.

— Și zici că te-au bătut?

— Puțin, nu prea rău, precizează Idriss.

— Și domnul Mage ce ți-a mai zis?

— Mi-a mai zis: „Băieții îmi spun Zbanghiu', pentru că am așa, o ușoară anomalie în priviri. Dar nu cumva să crezi că mă uit cruciș, asta ar fi curată calomnie".

— Ți-amintești bine. Ți-a dat să bei?

— Da, noua lui băutură. Îi zice Palmeraie. E chiar bună. N-are alcool în ea. Despre Palmeraie trebuie să facă un film cu mine. Un film de treizeci de secunde în care o să fie și cântărețul Mario.

— Fumează?

— Nu. Mi-a oferit o țigară. I-am spus că nu fumez. El mi-a zis: „Nici eu. Acum douăzeci de ani, am pus în gură ultima țigară. Gustul tutunului nu-l mai regăsesc decât pe buzele băieților. Pentru mine a devenit mirosul dorinței". Ce vrea să-nsemne asta?

— Ai o memorie formidabilă. Ai învățat pe de rost tot ce ți-a spus de la un cap la altul. Da' chiar că nu pricepi cine știe ce.

— Asta pentru că nu înțeleg nici măcar jumătate din ce-mi spune, de-aia țin minte tot pe de rost. Asta compensează puțin.

— Și ce mai spune domnul Mage?

— Spune: „Văd în ochii băieților imaginea unui pedofil gras, sentimental, sașiu și plin de bani. Nu reușesc să mă conving că sunt chiar eu".

— Chiar are mulți bani?

— Așa zice. Și băieții zic la fel. Probabil c-așa o fi. Despre bani spune: „Banii se potrivesc de minune cu sexul. Când îi dai bani unui băiat, înseamnă că devii proprietarul lui, înseamnă că e ca și cum ai face dragoste cu el. În unele cazuri, lucrurile se pot chiar opri aici. Banii pe care mi-i fură sunt ai lui. Sexul face să dispară limitele proprietății". Asta ce mai înseamnă?

— Și ce ți-a mai zis?

— Mi-a zis că avem întâlnire și nu care cumva să nu mă duc.

Am notat: strada Francceur nr. 27, mâine-dimineață la ora zece.

— Probabil că se gândea la altfel de întâlnire, dar asta e mult prea complicat pentru tine.

— Nu-i vina mea, eu vin din altă parte.

Așur tăcu o clipă urmărindu-și o idee interesanta, dar greu de lămurit.

— Uite, observ un lucru. Bine, de acord, vii din altă parte. Vii de la Tabelbala. Și eu tot de-acolo vin. Numai că, e ciudat, pe mine nu m-a fotografiat nimeni și, de când am ajuns aici, m-au lăsat mai degrabă în pace. Și tu, mai întâi povestea cu blonda din Land Rover, care te fotografiază. Pe urma, toate se țin lanț. Ai fost până acuma la cinematograf?

— Nu, mărturisește Idriss. Am vrut de mai multe ori, dar niciodată n-am avut ocazia.

— Asta-i chiar nemaipomenit! Pentru ca noi, ăștilalți, lipsiți de toate, nu avem decât visurile ca să putem supraviețui, și visurile, ei bine, ni le dă cinematograful. Cinematograful te face un om bogat, rafinat, care se plimba în mașini decapotabile frumoase, care se lăfăie în săli de baie sclipitoare, care sărută pe gură femei parfumate, pline de bijuterii. Cinematograful e dascălul nostru. Când sosești din cătunul tău, cinematograful te învață cum să mergi pe trotuar, cum să te așezi la restaurant, cum să iei în brațe o femeie. Câți de-ai noștri nu fac dragoste decât la cinema! Nici n-ai idee! E chiar foarte periculos pentru fetele de la noi, pentru că la cinema învață tot felul de lucruri pe care le aduc pe urma acasă. Și tatăl lor sau fratele lor mai mare dau în ele cu pumnul sau cu bățul ca să le scoată din cap porcăriile pe care le-au învățat la cinema. În timp ce tu – asta-i bună! – nu te duci la cinema, dar cinematograful îl faci tu! Te fotografiază, te filmează, și mâine o iei de la capăt!

— Nu e vina mea, repeta Idriss.

Totul mergea prost pe platoul numărul 5 din studiourile Francceur. Coama neagra și barba jupiteriana a lui Mario nu mai radiau un optimism regal. Pieptul dat cu fond de ten lucea de sudoare. Burta îi atârna trist peste fusta din frunze de palmier făcute din hârtie. Mage stătea în fața lui, strâmbându-se. Ajunseseră la momentul critic al unei filmări, când realizatorul, disperat, nu mai vede decât o singura soluție: să preia rolurile tuturor actorilor, după ce și-a asumat și funcția de operator, de maestru de lumini și de inginer de sunet. În mijlocul unei asemenea atmosfere apăsătoare, Achille Mage își dovedea din plin geniul. Cuprins subit de inspirație, se metamorfozează sub ochii tuturor într-un cântăreț de varieteu. Deveni Mario, adevăratul Mario, cel pe care îl angajase, cel plin de vitalitate comunicativă.

— Pal, pal, pal, palmeraie! cânta Mage, contorsionându-se sub privirea plină de uimire a cântărețului. Privește, sunt puternic, sunt vesel, plesnesc de bine. Și de ce, mă rog? Pentru că beau: pal, pal, palmeraie… Muzica, vă rog!

Sonorizarea difuza docil tema cântecului publicitar Palmeraie. Mage, cuprins de frenezie, dansa uitându-se înfiorător de chiorâș prin ochelari. Brusc se opri.

— Stop! Liniște! Opriți imediat porcăria asta! Se făcu liniște. Mage se îndrepta, dintr-odată demn, solemn, inspirat.

— Ascultați aici. *Palme… est*e titlul uneia dintre cele mai frumoase poezii ale lui Paul Valéry:

Abia mascând un tăciune
Din grația lui de temut,
Un înger pe masă-mi pune
Pâine moale, lapte crud;
Cu geana-mi face din fugă
Semnu-aparte pentru-o rugă
Ce-mi cântă-n văzduhul curat:
— Fii calm, fii calm! Află câtă
Greutate întărită
Palmieru-mbelșugat![32]

[32] *Palmier,* trad, de Ștefan Aug. Doinaș, în Paul Valéry, *Poezii. Dialoguri. Poetica și estetică,* Editura Univers, 1989.

Sfinte Valéry, iartă-ne nimicnicia noastră! Haideți, copii, o luăm de la capăt. Toată lumea la loc. Clapman, te rog! Acțiune!

Clapman-ul se repezi cu clacheta în fața camerei, strigând: „Palmeraie, cadrul 1, turnat 14!” Într-o Sahara de carton se văd doi „exploratori” – haine kaki, căști coloniale – care se târăsc gemând. În urma lor, o cămilă scheletică. Unul dintre cei doi exploratori se prăbușește. Camaradul lui îl susține. Geme: „Mi-e sete! Mi-e sete!” Celălalt îl întreabă: „Ți-e sete! Ți-e sete, dar ce să bei?” Primul explorator își revine brusc, fața îi radiază și arată în depărtare: „Palmeraie!

— Palmeraie?

— Da, chiar așa, un pâlc de palmieri. Suntem salvați!”

— Tăiați! strigă Mage. Nu-i nici pe departe așa! Înțelege odată, dacă nu ești mai convingător, n-o să râdă nimeni. Trebuie să-i faci să râdă, de acord. Dar prin metoda convingerii! Ăsta-i secretul unui bun film publicitar.

Și mimează la rândul sau cele două roluri.

— Ți-e sete! Ți-e sete, dar ce sa bei? Palmeraie! Palmeraie? Da, chiar așa, un pâlc de palmieri, suntem salvați! Haideți, cămila. Unde-a fugit cămilă?

Se repede printre decoruri în căutarea cămilei. O găsește în sfârșit într-un colț al studioului, cu Idriss care îi vorbește mângâind-o.

— Ah, eram sigur! Tu știi să-i vorbești. În ce limba vorbești cu ea? În cămilește?

— Nu, în berbera. E limba mea.

— Bine, atunci spune-i în berbera ca reluam scena de la început. Hai, copii, toată lumea la loc. Clapman!

Cei doi exploratori și cămilă își reîncep halucinanta rătăcire prin deșert. Ajung astfel într-un decor de flori din plastic, întâmpinați de un grup de cântăreți și de fete, condus de Mario. Toată lumea cântă *Palmeraie* în jurul unei fântâni din care țâșnește un lichid verde-metalic. Mage îl întrerupe.

— Tăiați! Tot nu e bine. Trebuie să pară adevărat, mă-nțelegi? Nu suntem la opereta. Dacă nu credeți în ce faceți, nici n-o să vindeți. Asta e ABC-ul publicității. Publicitatea înseamnă onestitate!

Și, neobosit, începe să mimeze din nou toate rolurile deodată. Se oprește gâfâind și bea dintr-o sticla pe care i-o întinde cineva.

— Ptiu! Ce-i porcăria asta? Palmeraie? Trebuia să-mi dau seama. N-aveți nicio bere pe-aici? O luăm de la capăt. Și, ca să punem mai multa inimă, repetăm sloganul: „Premiul pentru Palmeraie”. Toată lumea odată cu mine, și mașiniștii: premiul pentru Palmeraie! Și-acuma toată lumea bea. Unu, doi, trei, hop! Și cămila? Iar a dispărut cămila! Idriss, unde ți-e cămila? Și ea trebuie să bea. Uite, ia dă-i să bea cu paiul, o să pară mai adevărat! Hai, Idriss, adu-ți cămilă și spune-i în berbera că trebuie să bea Palmeraie cu paiul!

*

Noaptea târziu, toată echipa de filmare se adunase la cafeneaua Francœur ca să sărbătorească terminarea clipului publicitar *Palmeraie.* Deși toți sunt obosiți, în atmosfera plutește euforia. Actorii și tehnicienii îl înconjoară pe Mage într-un alai certăreț, dar amical.

— Uite, eu mă-ntreb ce se întâmplă la montaj. Pentru că noi ne facem treaba și gata. N-avem decât o idee vagă despre imperativele minutajului. Un spot trebuie să aibă, să zicem, patruzeci și cinci de secunde. Va dați seama?

— Nu, e imposibil să te gândești la asta când filmezi.

— Capodoperele cinematografiei s-au născut la masa de montaj! proferează Mage ridicând un deget.

— Un lucru-i sigur, publicitatea e culmea cinematografiei. Din toate punctele de vedere: tehnic, artistic, psihologic.

— Da, așa e. Uite, eu la televizor nu mă uit decât la reclame. Câteodată, seara înainte de culcare, mă delectez cu o porție enorma.

Auzind toate acestea, Mage se lumina într-un zâmbet.

— Măi, ce drăguți mai sunt băieții din echipa mea! Spuneți toate astea ca să mă flatați, nu-i așa? Pentru că eu, știți voi cine sunt eu? Sunt un Eisenstein al publicității!

— Acuma câtva timp ziceai: un Orson Welles al publicității.

— De ce nu? Și mâine o să spun: un Abel Gance al publicității.

— Formidabil tipul! Nu se vede decât pe el. Dar noi, cu noi ce e? Noi nu existăm? Tu îți faci reclamele de unul singur?

— Ei, nu, nu, n-o luați așa, răspunse împăciuitor Mage. Opera cinematografica este o opera de echipa, ca și catedrala gotică,

a scris Hegel. Și totuși… și totuși… orice echipa are nevoie de un creier!

Huiduielile care întâmpinară aceste cuvinte fura întrerupte de sosirea unui omuleț cu părul cărunt, directorul de producție, ocupat tot timpul cu problemele de administrație. Se aplecă înspre Mage.

— Patroane, am venit pentru cămilă. Ce facem cu cămila? E priponită în curtea studioului.

— Cămila? Ce cămilă?

Pentru Mage, Palmeraie, cu tot ceea ce se lega de asta, aparținea deja unui trecut îndepărtat.

— Aia din reclama. Cămilă Palmeraie. Ce facem cu ea?

— Cum adică, ce facem cu ea? O dăm înapoi proprietarului. Am închiriat-o pe durata filmărilor, nu-i așa?

— Păi nu-i deloc așa. Proprietarul circului n-a vrut cu niciun chip să-și închirieze cămila. Nu, nu, ne-a vândut-o pur și simplu. V-am spus doar. A fost fericit să scape de ea. Vă dați seama, un animal bătrân, obosit, cu un picior în groapă.

— Atunci, se sperie Mage, înseamnă că noi suntem proprietarii ei?

— Exact, precizează directorul de producție fără mila, este cămila dumneavoastră. Ce facem cu ea?

— Pe scurt, intervine un asistent, este cam ceea ce se întâmpla cu muncitorii imigranți. Crezi că i-ai închiriat și că-i poți trimite înapoi acasă când nu mai ai nevoie de ei, dar pe urmă îți dai seama că i-ai cumpărat și că trebuie să-i ții în Franța.

Mage se gândea, dar, după cum îi era obiceiul, gândurile lui alunecau într-un sens neprevăzut.

— Mai întâi de toate, aș vrea să ne punem de acord în privința unei probleme de vocabular. Este vorba despre o cămilă sau despre un dromader?

— N-are decât o cocoașă, spune secretara de platou. Deci e cămilă.

— Ba nu-i așa: cămila are două cocoașe. Animalul ăsta n-are decât una, deci e dromader.

— Nu, e cămilă, interveni operatorul.

— Un dromader, insistă Mage. Că înseamnă „doi”, *milă* înseamnă „cocoașă”. *Cămilă:* „două cocoașe”.

— Ba, dimpotrivă, *Dro* înseamnă „doi”, *mader* înseamnă

„cocoașă”! Insulele Madeira arată ca două cocoașe la suprafața mării. Deci *dromader:* „două cocoașe”.

Mage bătu în masă.

— Liniște! Singurul care știe despre ce e vorba stă mut și tăcut în coada mesei. Idriss, băiete, tu ești păstorul de cămile sau de dromaderi al echipei noastre. Așa că iei animalul și-l duci…

Idriss sărise în picioare.

— Unde-l duc?

— Chiar așa, unde vrei să-ți duci animalul?

— Ei, fir-ar să fie, gemu Mage. Ziua s-a terminat, așa-i? Dați-mi o carte de telefon.

Căutară câtva timp și găsiră o carte de telefon. Mage, schimbându-și ochelarii, începu a o răsfoi cu arătătoru-i muiat în salivă.

— ABC, Abécédère, Abadie, Abajur, Abajur, Abajur… E de necrezut câte fabrici de abajururi sunt în Paris! Paris, capitala abajururilor. Și asta numai din cauza lui Paul Geraldy:

Vrei abajurul puțin mai jos să-l pleci?
Căci în penumbră inimile-s mai aproape.
Și ochii mai adânc poți să-i privești
Când lucrurile-n jur în umbră-s cufundate…

Ah, asta căutam, abator, abator. Asta nu mai e Paul Geraldy, nici vorbă! Uite, e unul nu prea departe de-aici: Abatoarele hipofagice Vaugirard, strada Brancion nr. 106, arondismentul XV. Și cu asta, am rezolvat-o cu cămila!

Idriss se pregătea să plece.

— Nu-i așa de urgent, mai stai cu noi, păstor de cămile și al inimii mele!

Era încă întuneric beznă când Idriss ieși din curtea studiourilor Francceur, trăgând de funie umbra sfidătoare și jalnică a cămilei din *Palmeraie.* Memoria sa înregistrase amănuntele destul de încurcate pe care le primise din belșug pentru a găsi abatoarele hipofagice Vaugirard. Oricum, ajunsese la concluzia ca trebuie să traverseze tot Parisul de la nord la sud. Distanța nu-l speria, iar timp avea berechet. Dar o cămila nu-i totuna cu o bicicletă. Silueta ridicolă și trista ce se ivea brusc în zorii cenușii și ploioși ai Parisului îi lașa cu gura

căscata pe trecători și îi enerva pe polițiști. Încă de la început, unul dintre ei îl obligase pe Idriss să coboare de pe trotuar și să meargă pe stradă, pe lângă mașinile oprite. Dar camioanele de aprovizionare, care formau un al doilea șir, constituiau obstacole periculoase. Unul dintre ele era plin cu legume. Idriss constata îngrozit că, în trecere, cămila culesese o conopida și-și ținea prada sus, riscând să-i stârnească pe zarzavagii. Așa ca prefera să se oprească și s-o lase să-și mănânce conopida în rigola, ceea ce cămila și făcu, încet și scoțând behăituri de satisfacție. Apoi o porniră iarăși la drum. Pernițele moi ale cămilei alunecau pe asfaltul ud. În părul ei strălucea o ploaie măruntă. Idriss încerca totuși un ciudat sentiment de liniște lângă aceasta prezența uriașa și stângace. Se gândea la regulile de la Tabelbala, la nisipurile din Beni Abbes. Ocolea mașinile, se oprea la semafoare, o lua prin pasaje subterane, și în minte îi răsuna cântecul Zett Zobeidei:

Libelula vibrează pe apă
Lăcusta țârâie pe piatră
Libelula vibrează și nu cântă nimic
Lăcusta țârâie și tace
Dar aripa libelulei e un înscris
Dar aripa lăcustei e o scriere
Și-acest înscris zădărnicește viclenia morții
Și-această scriere dezvăluie taina de-a trăi.

Ajunseră în fața unui zid înalt în spatele căruia se ghiceau niște copaci. După noaptea petrecuta sub reflectoare și în fum de țigara, Idriss ar fi vrut să se odihnească într-un parc. Găsi o intrare deschisa, pe sub un portal vast, și intra. Deși plin de verdeața, nu era tocmai un parc. Era cimitirul Montmartre. La ora aceea, era încă pustiu. Pe lângă capelele bogat ornamentate se aflau și morminte în forma de blocuri simple, dreptunghiulare. Idriss se culca pe unul dintre ele și adormi. Cât timp dormise? Foarte puțin, oricum, dar somnul îl dusese în celălalt cimitir, cel din Oran, unde fusese cu Lala Ramirez. Bătrâna se afla acolo și îl certa cu asprime, ridicându-și brațul firav și amenințându-l cu pumnul. Îl certa în franceza cu voce de bărbat și până la urma începu să-l scuture de umăr. Un bărbat cu mustața și purtând pe cap o șapca cu cozoroc lăcuit

stătea aplecat deasupra lui Idriss și-i striga fără pic de blândețe s-o șteargă de-acolo cu cămila cu tot. Idriss se așeza pe piatra de mormânt. Văzu atunci cămilă care tocmai devasta un mormânt alăturat pe care de-abia fuseseră puse flori. Găsind în sfârșit o coroana mortuara pe gustul ei, cămila începu s-o mănânce cu o încetineala metodica. Bărbatul cu șapca se sufoca de indignare, vorbea de violare de morminte și invoca, în calitate de persoana competenta, articolul 360 din Codul Penal. Idriss fu nevoit să se ridice, smulse cămilă dintre crizanteme și începu să caute o ieșire din labirintul de monumente funerare. Traversară o intersecție, o piața, o autogara. Idriss nu se mai aventurase niciodată atât de departe de Barbés. Totuși, nicio clipa nu-i trecu prin minte să lase balta cămilă și să se întoarcă la căminul din strada Myrha. Se simțea într-un fel solidar cu acest animal. Cămila îl obliga la această plimbare sinistra și ridicola, dar, pentru nomadul saharian care zăcea încă în el, ea reprezenta o datorie. De altfel, pe măsură ce ieșea din zonele populare și pătrundea în cartierele luxoase, era limpede ca trecătorii se prefăceau din ce în ce mai mult ca nu-l observa. Încă de la gara Saint Lazare, dar mai ales din Piața Madeleine și strada Royale, mulțimea grăbită de la acea ora matinală păru să nu mai ia deloc în seamă ciudatul echipaj. După primejdioasa traversare a Pieței Concorde, Idriss ceda ispitei de-a coborî pe malul Senei ca să scape de infernul circulației. Pe deasupra apelor negre pluteau nori de ceața. Sub podul Alexandre III, niște vagabonzi îngrămădiți în jurul unui mic foc de gunoaie îl strigară, ridicând spre el sticle goale de vin. O femeie care întindea rufele la uscat pe un șlep se opri din treaba și chemă un copil să-i arate cămilă. Un câine se repezi lătrând spre Idriss. Rețeaua relațiilor sociale slăbea: devenea din nou vizibil. Trecu pe lângă vedetele rapide, urca iarăși pe chei, o lua pe podul Alma înspre turnul Eiffel, trecu pe sub pântecele acestuia cu capul ridicat și cu privirea pierduta în încurcătură de bare. Scoțând un mormăit răgușit, cămila, pe care nimic n-o emoționase până în acel moment, se dădu brusc într-o parte în fața unui bătrânel care ținea legat de vârful unui băț un ciorchine de baloane colorate. Găsiră în sfârșit strada Vaugirard, al cărui nume era pentru Idriss cheia labirintului prin care tot rătăceau de mai multe ceasuri, într-adevăr, i se spusese: strada Vaugirard, apoi strada Brancion și pe strada

aceea, la numărul 106, se afla abatorul de cai. Mergea pe strada Morillons când din spate îl ajunse o cireada de vaci. Zgomotul pe care copitele lor îl făceau pe caldarâm, mugetele înfundate și mai ales mirosul de băligar pe care îl răspândeau în jur erau la fel de surprinzătoare în acele locuri ca și prezența cămilei Palmeraie. Aceasta din urma păru, de altfel, sensibila la prezența animala a cirezii de vaci, cad tresari, își luă avânt și, depășindu-l pe Idriss, porni în trap deșelat în urma lor. Ajunseseră astfel la numărul 40 din strada Morillons, a cărui intrare era împodobita cu un cap de bou din metal aurit. Căci, în timp ce caii intra în aceste lăcașuri ale morții prin strada Brancion, bovinele se duc în iad prin strada Morillons. Un iad cu aspect destul de familiar la prima vedere, chiar liniștitor, căci Idriss se pomeni în niște staule mari din lemn, cu paie pe jos, calde, mirosind frumos a fân și a băligar, cu o atmosferă plăcută de mugete liniștite, de gemete și mișcări adormite. E drept că la celălalt capăt al staulelor se afla o poarta mica prin care vacile ieșeau liniștite, una după alta, fără să se îngrămădească, de parcă s-ar fi dus la muls sau la păscut. Aceasta poarta dădea pe o pasarela în panta ce urca la ușa-ghilotină a unei săli imense. Pe pasarela, vacile așteaptă, fiecare cu capul lăsat pe crapă celei din fața, pline de o resemnare încrezătoare. Parcă ar fi niște gospodine destoinice stând la coada, cu coșul în mâna, la ușa unui magazin. Ghilotina se ridica. Prima vaca înaintează. Ghilotina cade în spatele ei. Se trezește închisa într-o cușcă, destul de sus fața de sol. Casapul așteaptă până când capul se așază într-o poziție convenabila. Izbește cu maiul în mijlocul frunții, între ochii mari, neliniștiți care se ridică spre el. Un pocnet sec. Animalul se prăbușește în genunchi. Panoul din stânga custii dispare, și corpul enorm, scuturat de spasme, se bălăngăne pe grilajul de pe jos. Casapul se apleacă și-i taie carotida. Apoi leagă piciorul drept din spate al animalului de un lanț ce coboară de pe o șină aeriană. Lanțul se întinde, și corpul este ridicat de un picior, așa cum un vânător uriaș ar ține atârnat un iepure. Corpul alunecă pe șină în timp ce un jet stacojiu stropește grilajul. Piciorul stâng din spate se zbate în aer spasmodic. Corpul cald și palpitând încă se va alătura altor corpuri asemănătoare care populează sala, ca niște plafoniere enorme și funebre. Bărbați îmbrăcați în pânza cernita alba din cap până-n picioare le ataca trupurile cu

ferăstraie electrice și cu barde. Pieile smulse scot la iveala suprafețe imense de carne lucioasa, cu mușchii de un roșu-aprins și cu mucoasele pestrițe. Viscerele fumegânde, mov și verzui, aluneca în hârdaie. Un muncitor curăță cu un jet de apă resturile organice și spuma murdara care gâlgâie pe sol către grilele de evacuare. Deodată, se oprește ca trăsnit. În cadrul porții deschise a apărut silueta înalta a unei cămile. Îl cheamă pe un coleg.

— Ia te uită! Hai să vezi minunea! Am trăit s-o văd și pe-asta: un beduin cu o cămila. Gata, poți să spui ca s-a zis cu Franța!

Curând, se strâng trei-patru parlagii care se învârt făcând glume în jurul lui Idriss și al animalului.

— Deci așa, zici că ne-ai adus o cămilă s-o facem vrăbioare? Mă băiete, nu toate muștele fac miere!

— Ai tăiat vreodată o cămilă?

— Eu? Da' drept cine mă iei? Și care-i măcelaru' ăla care-ar cumpără așa ceva?

Casapul a coborât de pe platforma și i se adresează lui Idriss.

— Uite, treaba mea e să tai vaci și cai. Io nu știu să tai rinoceri. Unde tre' să dai ca să omori cămila? În cocoașă?

— Mă, îți spui io ce să faci: du-o înapoi în Africa, că aia-i țara ei, și n-ar fi trebuit să plece de-acolo niciodată.

— Sau las-o la Biroul de obiecte găsite, e la doi pași de-aici, pe strada Morillons!

*

Idriss pleacă. Dar, înainte de-a ieși, păstorul are ghinionul să treacă prin sala de taiere a oilor. Vreo douăzeci, cu gâturile tăiate, atârnate de un picior, se zbat ca niște cădelnițe împroșcând cu sânge pereții și oamenii, tragic și grotesc balet aerian.

Nu știe încotro să se îndrepte cu cămila lui. Simte cum toată oboseala de peste noapte îl apasă pe umeri. O ia pe străzi la întâmplare, traversează bulevarde, trece din nou peste Sena. Are intenția vagă de a se întoarce la căminul de pe strada Myrha, dar habar n-are în ce direcție ar trebui să meargă. E atras de niște copaci, din ce în ce mai numeroși, o masa de frunziș destul de îndepărtată încă. Răsuflă în sfârșit ușurat când simte sub tălpi pământul moale al unei alei aflate de-a

lungul gardurilor de fier ale unei locuințe somptuoase. Cămila evită în ultimul moment o drăcie de trenuleț vopsit în albastru și verde care claxonează fără încetare. Niște copii se înghesuie în fața unei uși cu ghișeu. Acolo e Grădina Zoologică. Idriss îi urmează și, fără doar și poate din cauza cămilei, i se da voie sa între fără bilet. Rătăcește un timp prin fața cuștii păsărilor de prada și pe lângă „Râul fermecat”. Și, surpriza: acolo se află o alta cămila, o femela, mai precis, ale cărei urechi mici și rotunde se agită în semn de bun venit. Cele doua animale se freacă unul de altul. Capetele lor posace și disprețuitoare se întâlnesc în înaltul cerului, și buzele lor groase, atârnânde, se ating. Idriss observa sub un acoperiș de paie niște măgari înșeuați și înhămați și o căruță micuța din lemn lăcuit la care sunt înhămate doua capre. Niște adolescenți deghizați în turci – cu turbane, șalvari de mătase și iminei – se foiesc în jurul cămilei lui Idriss. Îi pun pe spate o cuvertura brodată, pe cap un căpăstru cu clopoței, o botnița în jurul botului. Copiii se îngrămădesc pe o scara înalta, roșie, care îi aduce la înălțimea potrivită pentru a se putea cățăra pe spinarea cămilei.

Idriss se îndepărtează, beat de oboseala și de fericire. Trecând pe lângă Palatul oglinzilor strâmbe, se vede umflat ca un balon sau, dimpotrivă, deșirat, sau tăiat în doua de la mijloc. Scoate limba la aceste imagini grotești ale lui însuși, care se adaugă la atâtea altele. Îi răspunde un cor de râsete zglobii. Își vede cămila împopoțonată trecând maiestuos, în spate cu un ciorchine de fetițe care țipa de bucurie și emoție. Soarele răspândește printre frunze un evantai de lumina, în aer parcă ar pluti o muzică.

Mai întâi fuseseră vitrinele muzeului saharian din Ben Abbes. Dar adevărul e că, de când sosise la Paris, Idriss nu făcea altceva decât să colinde din vitrina în vitrina. După ce-și umplea privirea cu decorul unei vitrine, traversa strada doar ca să vadă și vitrina magazinului din fața, care îi făcea cu ochiul. Prăvăliile din cartierul Barbés se întind până pe trotuar și oferă mâinilor trecătorilor rafturi pe care sunt îngrămădiți pantofi, lenjerie de corp, cutii de conserve, flacoane de parfum. Vitrina este semnul unui comerț de nivel mai ridicat. În plus, ea nu-i doar o simpla fereastra prin care să pătrunzi cu privirea în interiorul magazinului și să vezi patronul, casa și forfota clienților. Nu, o vitrina demna de acest nume este izolata fața de restul magazinului. Ea formează un spațiu închis care se oferă pe de-a-ntregul privirilor, dar în același timp e inaccesibil mâinilor, e de nepătruns, dar fără mistere, o lume pe care n-o poți atinge decât cu ochii, dar care totuși e adevărata, deloc iluzorie ca lumea fotografiei sau a televizorului. Seif fragil și provocator, vitrina atrage efracția.

Idriss încă nu terminase cu vitrinele. Venind dinspre bulevardul Bonne Nouvelle, o luase în seara aceea pe strada Saint Denis și adulmeca peste tot în jur chemarea și mirosul sexului. Își amintea de Marsilia și de strada Thubaneau. Contrastul dintre cele doua străzi „fierbinți” sărea totuși în ochi. Aici fetele păreau mai tinere, erau, în orice caz, mai puțin corpolente și niciuna nu avea trăsături africane. Strada Saint Denis întrecea însă strada Thubaneau mai ales printr-o atmosfera de lux febril și misterios, care se datora prăvăliilor sclipitoare și pestrițe, cu intrările ascunse în dosul unor draperii grele. *Sex shop. Live show. Peep show.* Cele trei nume țâșneau rând pe rând pe fațade cu litere luminoase. Tânărului celibatar condamnat la castitate din cauza singurătății și a sărăciei tripla grimasa roșie îi făgăduia descărcări nervoase în jerbe de imagini obscene. Trecu prin fața a trei prăvălii, apoi dădu la o parte draperia ce masca a patra ușă.

La început, crezu că se afla într-o librărie. Pereții erau ticsiți de cărți cu coperte stridente și titluri enigmatice: *Soția mea e lesbiană, Dezmățul, Nopțile X, Trei vampe pentru un trabuc, Capul jos, Amor, delicii și orgasme, Femeia se trage din maimuță, Fața ascunsă a lunii.* Idriss descifra cu greu aceste

cuvinte care nu-i spuneau nimic, în schimb, fotografiile de pe coperte erau de un erotism brutal și pueril care ținea mai mult de abjecție și de burlesc decât de frumos sau de seducție. Idriss își dădu însă bine seama prin ce era atenuata violența acestor imagini: cu cât sexul era mai precis în toate detaliile sale anatomice, cu atât chipurile apăreau mai puțin. În multe fotografii ele rămâneau chiar total invizibile. Era ca un fel de compensație. Ca și cum bărbatul sau femeia, lăsându-și în voia fotografiei partea de jos a trupului, reușeau să-și sustragă esențialul personalității lor. Poate că această expoziție de cărnuri anonime era, în fond, mai puțin compromițătoare decât portretele cele mai discrete.

Obiectele expuse în vitrine și pe rafturile prăvăliei nu trezeau decât slabe ecouri în imaginația lui Idriss. „Lenjeria fina", slipurile de dantela, portjartierele, ciorapii ajurați și sutienele nu îi trezeau decât vagi amintiri. Rămase însă cu gura căscata în fața mulțimii de vibratoare japoneze de toate calibrele și a falusurilor simple, striate, inelate, noduroase sau ghimpate, a căror întrebuințare nu și-o putea imagina. O panoplie cu bice împletite sadomaso din piele de vaca, încolăcindu-se ca niște șerpi, îi păru, în comparație, mai familiara, aproape liniștitoare. O păpușă gonflabilă în mărime naturala, cu forme elastice cărora nu le lipsea niciunul dintre farmecele anatomiei feminine, stătea țeapănă, rotunda și surâzătoare în capătul unei scărițe ce ducea la *peep-show.* Idriss o lua într-acolo.

Un bărbat așezat în spatele unei tejghele îi schimba banii în monede de câte cinci franci și îi indică ușa cabinei 6, al cărei bec roșu era stins. Era o încăpere minuscula, ocupata aproape în întregime de un fotoliu încăpător din piele aflat în fața unei ferestre acoperite. Idriss se așeza și privi în jur. Podeaua, plina de pete umede, era presărata cu șervețele de hârtie mototolite. Pe peretele din dreapta se afla o cutie metalica prevăzută cu o deschizătură și purtând inscripția laconică: *2×5 franci 300 secunde.* Idriss introduse în deschizătură cele doua monede cerute. Cifra 300 se lumina îndată și începu să descrească secundă cu secundă. În același timp, becul din cabină se stinse, și perdeaua care acoperea fereastra se ridica. Pe un fond de muzică languroasă răsună un pocnet de bici. Scena era scăldată într-o lumina galbenă. O platforma se învârtea încet, multiplicata de oglinzile ferestrelor oarbe ale celorlalte cabine,

pentru ca spectatorii să nu se poată vedea unii pe ceilalți. O femeie-leoaică zăcea pe-o parte în mijlocul platformei turnante. Își scutura splendida coama roșcata cu un rictus amar. În jurul șoldurilor purta o bucata de blana aurie, care îi dezgolea fesele și sânii rotunzi. Sâni pe care îi ținea în palme, privindu-i înflăcărată cu ochii ei verzi oblici, frecându-și obrazul de sfârcurile lor, întinzându-i, cu un aer rugător, spre ferestruici, ca o mamă care și-ar oferi copiii unui salvator ipotetic. Apoi se zvârcoli pe podea, prada durerii sau voluptății, sau pradă unei dureri voluptuoase, însă alinată de muzica languroasa, sub privirea oarbă a oglinzilor. Un nou pocnet de bici întrerupse muzica. Leoaica tresari. Gura ei mare, încremenită în rictus, se deschise dând drumul unui urlet tăcut. Se încorda și-și depărta coapsele, oferind privirilor o vulva proaspăt epilată, în care își înclești unghiile lungi și ascuțite de la o mâna. Apoi se rostogoli pe burta, unduindu-și fesele în ritmul muzicii.

Perdeaua acoperi fereastra, iar lampa din cabină se aprinse. Idriss se ridică, tremurând de dorință frustrată.

*

— Dacă zici că vrei s-o întâlnești, înseamnă că ești nebun de-a binelea, îi spunea Așur. Femeia asta e ca și cum n-ar exista.

— Ba există, se împotrivise Idriss. Era de partea cealaltă a geamului. Aș fi putut să vorbesc cu ea, așa cum stau acum de vorbă cu tine!

— Exista pentru ochii tăi, dar nu și pentru mâini. Aici totul e pentru ochi, nimic pentru mâini. Vitrinele sunt ca televizorul și cinematograful, pentru ochi, numai pentru ochi! Ar trebui să pricepi odată lucrurile astea! Cu cât mai repede, cu atât mai bine!

Idriss nu înțelesese încă aceste lucruri, căci chiar a doua zi dimineață se întoarse în strada Saint Denis. Regăsi fără nicio greutate *sex-shop-ul,* dar nu băgă de seamă că anunțul luminos al peep-show-ului era stins. Intră în magazin. Îl întâmpină în capătul scărilor doar păpușa gonflabilă, la fel de țeapănă, rotundă și surâzătoare. Urcă. Toate ușile cabinelor erau deschise. Într-una dintre ele se vedea din spate o femeie de serviciu care trebăluia, ținând în mână o mătură și o cârpă de șters. Era îmbrăcată într-un halat cenușiu de sub care îi ieșeau

picioarele goale, noduroase de varice. Se întrerupse din treabă și se întoarse ca să golească un coș de gunoi. Dădu cu ochii de Idriss.

— Ce dorește tinerelul?

Părul cărunt, tuns foarte scurt, îi încadra fața, pe care absența machiajului o făcea mai aspră. Făcu ochii mici, încercând să-l vadă mai bine pe Idriss, care o măsura plin de uimire. Ochii ei verzi, puțin oblici, îi aminteau parcă ceva.

— Dac-ai venit pentru *peep,* la ora cinci se deschide, adăugă ea.

Și se duse în cabină să-și ia mătura și găleata cu apă.

Trecând pe lângă Idriss, mai spuse:

— E de necrezut cât sunt de împuțiți bărbații! Trebuie să cureți totul: fotoliul, pereții, dușumeaua. Unii stropesc chiar și fereastra!

Și, rostind aceste cuvinte, gura ei schița rictusul leoaicei biciuite.

Mamadou mi-a zis
Mamadou mi-a zis
Că lămâia a fost stoarsă
Și că poți să-i arunci coaja
Lămâile sunt negroteii
Tuciuriii, africanii.

Idolii noii generații nu se mai numesc Idir Berberul, Djamel Allam, Meksa, Ahmed Zahar sau Amar Elașat. Îi mai auzi și pe ei din când în când și-i mai poți vedea la scopitoane rablagite. Dar nu-i poți înțelege. Tinerii de astăzi se regăsesc în ritmurile și imprecațiile lui Béranger și Renaud, când cântă – în franceză – suferința de-a trăi la marginea societății, cu un picior în șomaj și cu altul în delincvență.

Mă numesc Sliman și am cinșpe ani
Stau la Courneuve la babaci
Sunt delincvent cu atestat
Nu-s chiar fitecine, am dat și dovadă
Ca-s al mai tare din bandă
Ș-o năpârcă pe brațmi-am tatuat.

Îndopat încontinuu cu monede, aparatul îi cheamă pe tineri la o revolta fără sorți de izbândă împotriva complotului celor avuți. Consumatorii ieșiți din stația de metrou Barbés se îngrămădesc la bar, fără să audă incantația vehementa care izbucnește în spatele lor. Singur într-un colț, la o masa înghesuita lângă bar, Idriss e cufundat în citirea unei reviste de benzi desenate. Ambianța cafenelei se amesteca vag cu aventurile pe care le urmărește pagina cu pagina. Cuvintele înscrise în bulele ce însoțesc fiecare desen se detașează în tăcere de dialogurile, chemările și exclamațiile din jur. Visează oare? Eroina acestei povești seamănă cu femeia din Land Rover și cu prostituata din Marsilia. Și se afla chiar în Land Rover-ul pe care un bărbat cu o figura brutala îl conduce prin regul de la Tabelbala. Brusc, femeia îi cere să oprească și s-o ia înapoi. A văzut ceva ce-ar vrea să fotografieze! Bărbatul se supune, dar e nemulțumit. Mașina se avânta înspre o turma de capre și de oi, în mijlocul cărora se afla un tânăr pastor. Oprește. Femeia sare

din mașina. Părul platinat îi flutura pe umeri. Brațele și picioarele îi sunt goale. În mâna ține un aparat de fotografiat.

— Hei, puștiule, striga bula care iese din gura ei, nu te mai mișca atâta, vreau să te fotografiez.

— Ai putea măcar să-l întrebi și pe el dacă vrea, mormăie bula bărbatului. Unora nu le place treaba asta.

— Cine vorbește! remarca bula femeii. Vocea lui Renaud se impune cu brutalitate:

Seara dam târcoale prin parcări
Căutăm un BMW nu prea rablagit
Îl împrumutăm pentru un ceas sau două
Lăsăm cutiuța la Porte Dauphine
Ne ducem la curve doar ca să privim
S-avem la ce visa seara în culcuș.

— Nu-ți face iluzii, o ironizează bula bărbatului, se uită mai mult la mașină decât la tine!

Aparatul de fotografiat e desenat în prim-plan. Ascunde trei sferturi din fața femeii. Din cutia aparatului iese o bulă: „Clic-clac!” Fotografia e gata.

— Dă-mi fotografia!

De data asta bula iese din gura păstorului, care întinde o mână spre femeie. Ea îi arata o harta pe care a scos-o din mașină. Se vede bine, femeia o ține cu amândouă mâinile. Reprezintă nordul Saharei: Tabelbala, Beni Abbes, Beșar, Oran.

— Fotografia o sa ți-o trimit de la Paris. Uite, acum suntem aici. La Oran luam un car-ferry. Douăzeci și cinci de ore pe mare. Marsilia. Opt sute de kilometri pe autostrada. Paris. Și acolo o să dau filmul la developat și o să-ți fac fotografia.

Am dat anunț la Libé
Să-mi găsesc o gagică mișto
Care să tragă zdravăn
Și să-mi plătească haleala
Că eu, ca să m-ating de muncă
Mi-ar trebui încă vreo două mâini.
Altfel, vezi bine, nu-i nicio scofală!

Mașina pleacă din nou, lăsând în urmă un nor de praf. Dar

banda desenata o urmează, și dialogul dintre bărbat și femeie continua:

El: – Vezi, l-ai dezamăgit. Și mărturisește că nici nu-ți trece prin cap să-i trimiți fotografia.

Ea: – Eu, cel puțin, niciodată nu v-am cerut fotografiile pe care mi le-ați făcut.

El: – Tu, nu. Nu le fac pentru tine. Am clienții mei.

Ea: – Chiar e nevoie să mergem în mijlocul Saharei ca să mă fotografiați pe dune și între palmieri?

El: – Dacă se cere… Asta trezește imaginația unora. Sunt francezi cărora le plac decorurile exotice. Unor magnați ai petrolului le plac femeile blonde. Te fotografiez într-o oază și toată lumea e mulțumită.

Ea: – Toată lumea, în afară de sclava blondă vândută în poză.

El: – Sclava blondă se acomodează cu sclavia aurită. Între colivia confortabilă și mizeria libertății, ai ales colivia, și n-ai de ce să te plângi.

Ea: – În viață nu e numai confortul. Și apoi, toate fotografiile astea sugestive pe care mi le faceți și pe care le vindeți mă compromit mai mult decât orice. Am senzația că niciodată n-o să scap de ele. E chiar mai rău decât dac-aș fi tatuata, pentru că tatuajele, cel puțin, le ții cu tine și poți să le ascunzi. În timp ce fotografiile astea se plimba peste tot. Dacă o să am norocul să întâlnesc un bărbat cinstit și care să mă iubească, o să-mi fie mereu frica să nu-i cadă cumva în mână vreuna dintre ele.

Coloniștii au plecat, luându-și printre bagaje
Câteva vase cu sclavi, s-aibă cine munci
Câteva vase cu sclavi să măture trotuarul
Cu căciuli pe cap, seamănă toți între ei
Au înghețat de tot, dar cel mai tare-n suflet.

Idriss ridică privirea. Nu e deloc surprins să-i vadă, sprijiniți la bar, pe bărbatul și pe femeia din banda desenată. Îi recunoaște, deși nu mai sunt îmbrăcați ca în Land Rover. I se pare foarte normal să-i vadă stând acolo și continuând o discuție înverșunata.

El: – Până una, alta, am găsit un amator plin de bani. Fotografiile tale, așa cum ziceai, i-au căzut în mâna. Mă duc să-i telefonez ca să fixez întâlnirea. Băiete, o fisa, te rog!

Ea: – Și dac-aș vrea să văd și eu fotografii ale clientului ăstuia plin de bani? Măcar o dată sa știu și eu unde mă duc!

El: – Cred c-ai înnebunit! El plătește, nu tu. Deci el alege după fotografii. Ar fi cazul, cred, să nu inversezi rolurile!

Ea: – Vreți sau nu, într-o buna zi am să aleg singura. Și nu din fotografii. De-adevăratelea, pe viu.

El: – Asta n-o să se-ntâmple prea curând. Pentru că mai întâi va trebui să-mi rambursezi cheltuielile. Eu am investit în afacerea asta și n-am niciun chef să mă las jumulit. Și, hai, gata, ajunge! Mă duc să dau telefon. Așteaptă-mă aici.

Idriss nu-și da seama dacă visează sau dacă scena se întâmpla aievea. Femeia blonda din Land Rover e singura, în picioare, rezemata de bar. Privirea i se întoarce către el, dar parcă nu-l vede. Poate că e mioapa sau poate ca el a devenit transparent. Tonomatul urla cât îl țin puterile:

Pentru un curcan rănit, pentru un curcan ucis
Se face mare vâlvă, ordinea-i amenințata
Funeralii naționale, alertă generală
Să refacem valorile, așa nu se mai poate!
M-aplec și vărs îmi vine să sparg tot…

Idriss se ridică și se apropie de femeie. Face un pas și intră în banda desenată. Are toată îndrăzneala unui erou imaginar.

— Mă recunoști? Pe mine m-ai fotografiat la Tabelbala.

Ea nu înțelege.

— Cum? Ce vrea asta?

— Sunt eu, Idriss din Tabelbala. Mi-ai spus: „O să-ți trimit fotografia”. Privește, scrie în revista.

Îi arată banda desenată.

— E nebun. Ce înseamnă asta?

Arunca scurt o privire în revista și se uita în jur, ca și cum ar căuta ajutor.

— Vino cu mine. Omul acela e rău. Vrea să te vândă. Vino!

Femeia face un pas înapoi spre bar și-și varsă paharul. Clienții se opresc din conversație. Idriss încearcă s-o prindă de braț și s-o tragă după el.

— Vino, hai să plecam. Omul acela te vinde cu fotografiile lui.

Bărbatul despre care e vorba, ieșind din cabina telefonica, zboară în ajutorul protejatei sale.

— Ce-i cu urâtul ăsta? N-ai de gând s-o lași pe doamna în pace? Vrei să-ți ard una peste bot?

Idriss mai are timp să-l recunoască pe marele Zob, care intervine înconjurat de o aureola de zel cavaleresc.

— Da, ați face bine să vă ocupați puțin de el. L-am tot urmărit de câtva timp încoace. Vrea s-o agațe pe doamna.

Idriss continuă să-l înfrunte.

— Ești o târâtură. O vinzi pe doamna cu fotografii.

— Îl auziți? Ce se bagă imbecilul Ăsta? Și-i trage un pumn în față. Femeia țipă, fără sa știe bine de ce. Dezechilibrat de o piedica pusă de Zob, Idriss se prăvălește pe-o masă, printre consumatori.

*

— Și-atunci, îl întrebă Așur, te-au dus la comisariat?

— Da, nu știu cum, da' sticleții au apărut acolo imediat. Îmi curgea sânge din nas. Toată lumea țipa. Femeia mai ales.

— În cartierul ăsta, sticleții nu-s niciodată departe. Da' ce ți-o fi venit, Dumnezeule!

— Pe urmă, la comisariat, mi-au pus întrebări și un sticlete bătea tot la mașină. Numele meu, de când sunt în Franța, unde stau. M-au pus să suflu într-un balon mic și să pun degetele pline de cerneală pe un carton, și pe urmă m-au fotografiat din față și din profil.

— Încă o dată!

— Nu-i vina mea dacă toată lumea mă fotografiază.

— Cu nasul plin de sânge și cu ochiul vânăt. Ce mai, o adevărată față de asasin! Și pe urmă?

— Pe urmă au telefonat aici, la cămin. Au vorbit cu Isidore. În zece minute a apărut acolo, a vorbit cu polițaii și m-au lăsat să plec cu el.

— Pe Isidore poți întotdeauna să contezi. Da' ce ți-o fi venit, Dumnezeule!

— Din cauza benzii desenate și a muzicii care urla în cafenea, și a femeii blonde. Și, de fapt, mă-ntreb dacă nu cumva marele Zob n-a făcut-o dinadins!

Și tăcură amândoi, așezați pe patul din camera și uitându-se în pământ, năpăstuiți de soartă.

Așur îi spusese: „Pentru șantier îți trebuie o salopetă cu bretele. Găsești la Tați. Ia-ți una albastra din bumbac și să aibă buzunar cu fermoar la piept”. Idriss reținuse aceste indicații și se duse pe bulevardul Rochechouart. Însă își dădu repede seama că nimerise la raionul de femei. Nu știa că la raionul de bărbați se poate ajunge pe o pasarelă de sticlă pe deasupra străzii Belhomme, așa că se mai păcăli o dată, căci o luă la stânga pe bulevardul Rochechouart și intră la raionul de adolescenți. Vitrinele cu șorțulețe de școală, cămășuțe în carouri și treninguri fistichii emanau un aer de prospețime și de inocența. Băieții de ceară cu ochi albaștri umbriți de gene aurii, cu brațele depărtate de corp într-un gest de surpriză afectată, păreau că se joacă pe peluze de hârtie creponată, presărate cu mingi și rachete de tenis. Idriss se opri să-i asculte pe doi bărbați care discutau privind către unul dintre manechine.

— Și când se demodează sau ies din uz, ce faceți cu ele? Le aruncați la gunoi?

Cel care pusese întrebarea, pe un ton puțin agresiv, aducea cu un cocoș. Avea părul zbârlit ca o creastă, nasul ascuțit și ochii rotunjiți de o indignare naivă.

— Le ducem în depozite și așteptăm să le vindem, eventual la magazine de noutăți din provincie. Vin la mine regulat mici patroni din Mamers, Issoire sau Castelnaudary ca să cumpere fetițe, băieței, bărbați sau femei. Treaba asta are chiar ceva picant, aduce cu o „piață de sclavi”.

Bărbatul vorbea frumos, și cuvintele îi erau însoțite de un zâmbet ascuțit care le sublinia ironia. Totul în ținuta și în tonul lui dezinvolt sugera că el nu practica această meserie de decorator de magazin decât ca pe-o distracție ce nu merita să fie luată în serios și care era mult inferioara ambițiilor și capacității sale. Îl studia pe tânărul grav și pasionat din fața lui ca pe un fenomen cu totul neobișnuit, dar cu atât mai amuzant.

— Dar spuneți-mi, vă rog, de ce vă interesează manechinele?

— Sunt colecționar, răspunse celălalt pe un ton convingător. Etienne Milan, fotograf. Locuiesc la doi pași de-aici, pe strada Picătura de aur.

— Colecționați manechine de vitrine?

— Nu orice fel.

— Copii?

— Băieți. Și numai pe cei din anii șaizeci. De astă dată, decoratorul nu-și putu ascunde stupefacția. Aruncă în jur o privire neliniștita, ca pentru a se asigura că decorul din preajmă nu suferise nicio schimbare, și dădu nas în nas cu Idriss, care, fără voia lui, urmărise dialogul.

— Dar… bine, de ce din anii șaizeci?

— Pentru că eu m-am născut în 1950.

— Adică aceste manechine de băieți de zece ani…

— Exact, sunt eu.

Decoratorul făcu ochii mari, și maxilarul inferior păru să i se lase în jos. Degeaba ești tu de origine siciliana, te cheamă Giovanni Bonami, te ocupi de decorațiuni comerciale și cultivi stilul dandy-pe-care-nimic-nu-l-poate-mira, apariția unui tip atât de original tot te da gata.

— Ce-ați zice să mergem în depozite? continua Milan.

Și, privindu-l pe Idriss care se afla încă în fața lui, îi spuse:

— Ai putea veni cu noi, o să am nevoie de o mână de ajutor.

Coborâră cu ascensorul până la al treilea nivel al subsolului magazinului. Sub tavanul foarte jos, traversat de tuburi de neon ce răspândeau o lumină puternică și lunara în același timp, priveliștea era înfiorător de ciudata: un balet amplu și nemișcat reunea sute de personaje goale, împietrite în poziții grațioase și sofisticate. Netezimea palidă a trupurilor lor mergea până la calviție și toate aceste chipuri tinere, surâzătoare și fardate păreau și mai bizare din cauza craniilor mici, complet chele și strălucitoare.

— Găsesc ca e de un erotism tulburător, murmură Milan.

— Știți, spuse Bonami, poliția ne-a dat niște indicații stricte: să nu îmbrăcăm sau să dezbrăcăm manechinele din vitrină în văzul trecătorilor. Vitrinierii noștri au ordin să lucreze în spatele unei perdele. Au existat plângeri, închipuiți-vă, din partea unor persoane ofuscate de acest striptease cu totul special. Ca să vezi până unde se exagerează cu pudoarea!

— Nu, asta nu-i pudoare, e pur și simplu respect față de manechine.

Aceasta contestație, manifestată în domeniul strict profesional al activității sale de decorator, îl irita vizibil pe Bonami.

— Cred că faceți confuzie între statuie și manechin, observa

el, destul de însuflețit. Relațiile dintre ele și veșminte sunt diametral opuse. Pentru sculptor, nudul e pe primul plan. În mod normal, statuia este goala. Dacă trebuie să fie îmbrăcată, sculptorul o va face mai întâi goala, apoi îi va acoperi trupul cu haine. Relația dintre manechin și haine este inversa. Aici pe primul plan sunt hainele. Manechinul nu este decât un subprodus al îmbrăcămintei. El e, într-un fel, generat de îmbrăcăminte. Când nu-i acoperit de haine, e dizgrațios. Statuia, ca și corpul omenesc, poate fi goală. Manechinul nu poate fi gol, ci doar dezbrăcat. Ceea ce vedeți aici nu sunt trupuri, nici măcar imagini de trupuri. Sunt stafii de costume, fantome de rochii, spectre de fuste, larve de pijamale. Da, larve, asta e cuvântul care se potrivește cel mai bine.

Milan nu părea să dea prea mare atenție teoriilor lui Bonami. Cerceta cu repeziciune populația împietrită și extravaganta care-l înconjura. Decoratorul se întoarse brusc înspre Idriss și începu, plin de delicatețe, să-l întrebe de unde este, ce lucrează și unde locuiește.

— Dacă ești disponibil, ți-aș putea propune o slujba, îi spuse el.

Și, antrenat de propria-i dezinvoltura în a vorbi și a gândi, nu putu să nu adauge:

— E vorba despre o experiența paradoxala, emoționanta, poate unica în genul ei.

Idriss îl privea fără sa înțeleagă absolut nimic.

— Iată despre ce-i vorba. Majoritatea clientelei noastre este de origine africana și în special maghrebina. Și-atunci, mi-a venit ideea să comand manechine de vitrina de tip maghrebin, nu știu dacă înțelegi ce vreau să spun. La Pantin exista un atelier unde se fac mulaje după modelele vii – fața și corp. Plecând de aici, se pot fabrica oricât de multe manechine de poliester. Cred ca dumneata ai putea servi drept model. Se plătește destul de bine. Dacă te hotărăști, treci pe la mine. Dar nu întârzia prea mult, e ceva destul de urgent.

— Credeți ca aș putea să-i iau pe cei doi de-acolo?

Milan arata înspre două corpuri aruncate unul peste celălalt lângă perete.

— Dar chiar ca sunteți milos! Bieții copii de-acolo trebuiau să ajungă la casare. Acum sunt salvați!

— Nu mai văd alții care m-ar putea interesa. Bonami se

apucase să scoată manechinele, trăgându-le cu nepăsare de picioare și de mâini. Milan se repezi la el.

— Stați! Îi loviți. Lăsați-mă pe mine. Îngenunche lângă ei plin de blândețe, ca lângă niște oameni grav răniți, ridica unul dintre capete și-l așează pe braț, cealaltă mână o strecură pe sub mijlocul manechinului și se ridica privind cu duioșie la corpul dezarticulat. Atâta grija meticuloasa și concentrată îl reduse pe Bonami la tăcere. Milan se întoarse către Idriss și-i puse băiețelul în brațe. Apoi se aplecă spre al doilea manechin.

— Cât vrei pe ei? îl întrebă apoi pe Bonami.

— Oh, pe ăștia vi-i dau gratis! Sunt rebuturi.

— Da, au suferit mult. O să le pun din nou gene și păr. Trebuie să le colorez obrajii și buzele. Și hainele! O să le fac un întreg trusou! suspină el imaginându-și serile lungi de muncă liniștită pentru noii săi copii.

Degeaba au parizienii reputația de a nu se mira de nimic. Cei doi oameni care mergeau cu un aer grav, fiecare legănând în brațe câte un băiețel zdrențăros și desfigurat, cu picioarele bălăbănindu-se în gol, nu trecură deloc neobservați când urcară bulevardul Barbés și nici mai târziu, când îl traversară ca să ajungă pe strada Picătura de aur. Pentru unii, surpriza era însoțită de un semn de întrebare: era vorba despre niște copii răniți, despre cadavre sau despre manechine? Unii întorceau capul șocați, alții râdeau. Idriss se gândea la cămila lui și la traversarea Parisului în căutarea unui abator. De astă dată, călătoria era mai scurtă. Milan se oprise în fața unui imobil dărăpănat, susținut provizoriu de niște grinzi.

— Aici, spuse el, împingând ușa de la intrare cu genunchiul.

Urcară două etaje pe o scara întunecoasa, a cărei balustrada din fier forjat mărturisea existența unui trecut mai fericit. Pe o ușa, un afiș anunța vesel Teatrul de păpuși din Gradina Luxembourg. Încăperea în care intrară mirosea a clei și a lac. Pe doua suporturi se afla o planșeta ce îndeplinea rolul de banc de lucru sau de masă de operație. Pe ea se și afla, de altfel, o păpușă mare de lemn, cu șuruburi, înconjurata de pensule, spatule, tuburi, cuțite de răzuit și flacoane. Milan îngenunche și își depuse povara pe un pat pliant. Luă apoi celălalt manechin din brațele lui Idriss și îl așeza lângă primul, după care se ridica și rămase un timp contemplându-le înduioșat.

— Parc-ar fi frați gemeni, rosti el visător. La vârsta lor, eram

în clasă cu doi gemeni. Tot timpul nu făceau altceva decât să se dea unul drept celălalt. Separat, fiecare dintre ei era un băiat foarte normal, obișnuit. Și brusc apărea anomalia: vedeai dublu. Asemănarea lor perfecta îți dădea amețeli, dar avea și ceva comic. Exact ca manechinele: neliniște și comicărie amestecate. De altfel, manechinele și gemenii sunt rude apropiate, căci un manechin evoca inevitabil un procedeu de fabricație ce permite o reproducere în serie a aceluiași model.

Făcură câțiva pași.

— Nu am decât doua camere: aici e atelierul. Dincolo e camera mea.

Ridica draperia ce despărțea cele doua încăperi și dispăru din fața lui Idriss, ca și cum ar fi vrut să-l lase să suporte șocul de unul singur. Camera amintea de o scena de masacru sau de cămara unui căpcăun. Se distingeau clar un pat mic îngrămădit într-un colț și, lângă el, o veioză. Dar grămezile de torsuri, mănunchiurile de brațe, legăturile de picioare aranjate cu grija pe lângă pereți te duceau cu gândul la un măcel foarte ciudat, curat, uscat, a cărui ambiguitate era și mai mare din cauza capetelor surâzătoare cu obraji trandafirii îngrămădite pe etajere.

— Puteți să dormiți aici? se miră Idriss.

Milan nu-i răspunse, absorbit în întregime de omuleții lui în bucățele. Ridica un tors și ciocani cu degetul pe suprafața lui neteda.

— Auzi? Sună a gol. E o coaja de ipsos. Îmi place ipsosul. E o materie sfărâmicioasa, poroasa, sensibila la cea mai slaba urmă de umiditate, fragila, dar ușor de modelat, de machiat, de înfrumusețat. Aș fi cel mai fericit dac-aș putea să trăiesc într-o lume de ipsos. În timp ce nudul pictorilor și al sculptorilor trimite la anatomie, la fiziologie, cu manechinele lucrurile stau altfel: se știe dinainte ca el sunt goale pe dinăuntru. Un manechin nu poate fi disecat. Copilul care își deschide păpușa ca să vadă ce e înăuntru e un prost sau un sadic în devenire. Va fi dezamăgit negăsind nimic. Manechinul nu are interioritate. E un personaj în întregime superficial, lipsit de secretele mai mult sau mai puțin respingătoare ce se ascund sub pielea celor vii. E ideal, ce mai!

Se întoarseră în prima încăpere.

— Dar ce faceți cu toate manechinele astea?

— Ce fac cu ele? La urma urmelor, aș putea să mă mulțumesc doar să trăiesc cu ele. Ce fac colecționarii cu colecțiile lor? Se înconjoară cu ele, le mută piesele de colo-colo, le șterg de praf. Eu îmi îngrijesc omuleții. Uneori, mai confecționez câte unul, asamblând brațele, picioarele și capul pe un tors. Pot apărea disproporții emoționante. Acestea sunt marile momente. Paternitatea... De altfel, nu sunt singur. Corespondez cu alții care împărtășesc aceasta pasiune. În sfârșit... mai mult sau mai puțin. Majoritatea nu sunt interesați decât de femei sau, în cel mai bun caz, de fetițe. Ne scriem. Câteodată, facem schimb de descoperiri. Dar ei n-au fler. Mă anunță că au făcut o descoperire nemaipomenită, mă reped acolo și nu găsesc nimic. Doar eu știu! Vara ne ducem în Provence. Părinții mei au locuit dintotdeauna prin părțile Luberonului și țin în gazdă copii cu sănătatea șubreda și care au nevoie de îngrijiri medicale. Pentru mine totul a început acolo, la vârsta ingrata. După ce am îmbătrânit, am fost aruncat în tenebrele de afara. În apropierea casei am instalat pentru omuleții mei o căsuța. Călătorim cu mașina. Automobilul meu Citroen 2CV e plin de manechine, cele pe care le-am achiziționat și le-am reparat în timpul iernii. Mergem încet și facem mai multe escale. Avem ceva succes, pe cuvântul meu! Ceea ce-i lasă pe oameni cu gura căscata e că eu însumi sunt în carne și oase. S-ar aștepta ca mașina să fie condusă de un manechin. În fond, au dreptate. Și eu ar trebui să fiu tot manechin. Aș fi mai aproape de ele. Sosirea în Provence e minunată. Omuleții care sunt cu mine vin din nordul Franței. Le arăt livezile de măslini, câmpurile de levănțică. Văd oglindindu-se mirarea și veselia pe chipurile lor zugrăvite. Când ajungem la părinții mei, micii lor oaspeți se strâng în jurul nostru. Îi studiază pe tovarășii mei de călătorie plini de curiozitate. Cei mai mulți nu pricep despre ce-i vorba. Le e frică. Dar întotdeauna observ vreo doi care vor intra în jocul meu. Îi reperez foarte ușor: sunt cei care seamănă cu micile mele manechine. Au obrajii rotunzi, ochii migdalați, părul blond îngrijit, pieptănat cu cărare într-o parte, au ceva supraomenesc, inuman, ceva care nu poate înșela niciodată. Aceia vor intra în trupa mea, se vor amesteca, fără să-i poți deosebi între ei, cu omuleții mei... Sărbătoarea începe chiar din zilele următoare și durează toată vara. Luăm în stăpânire

câmpul, dealurile calcaroase cu stejari verzi. Ne jucăm cu mingea, cu discul, de-a v-ați ascunselea. Mâncăm la iarba verde. Pentru odihnă, la orele cele mai călduroase, aranjez o saltea de perne sub un polog. În seara de 13 iulie facem un foc de artificii, o petrecere câmpenească, un supeu la lumina lumânărilor. Vacanța mare înseamnă fericire. Asta este de altfel și titlul unui album de fotografii pe care îl pregătesc. Căci toate aceste petreceri cu omuleții mei le fotografiez în culori.

— Îi fotografiați?

Idriss nu-și putuse reține aceasta exclamație.

— Da, bineînțeles, e o tradiție. Marile momente s-au fotografiat dintotdeauna, botezurile, comuniunile, căsătoriile, plecările în armata. Cu omuleții mei compun niște tablouri în care amestec, în joaca, unul sau doi băieți vii. Sărbătoarea, care la început e locală, efemeră, devine prin fotografie universală și nemuritoare. E o consacrare.

— Fotografiați manechine! repeta Idriss, care simțea tot ceea ce era atât de subtil malefic în aceasta operație.

— Da, dar pun și un petic de peisaj, de peisaj adevărat, copaci adevărați, stânci adevărate. Și atunci, știi, apare ceva, așa, ca o contaminare reciproca între băieții mei păpuși și peisaj. Realitatea peisajului da manechinelor o viața mult mai intensă decât o poate face un decor de vitrina. Dar cel mai mult contează contaminarea inversa: manechinele mele pun la îndoiala realitatea peisajului. Datorita lor, copacii par – puțin, nu în întregime – din hârtie, stâncile din carton, cerul, în parte, nu e decât o pânza de fond. Cât despre manechine, ele fiind deja niște imagini, fotografia lor este de fapt o imagine a imaginii, fapt ce are ca efect dublarea puterii lor de dizolvare. Totul da o impresie de vis cu ochii deschiși, de halucinație reala. Este tabloul absolut al realității distruse de la rădăcină de imagine. Idriss nu-l mai asculta de mult.

— Dacă nu mai aveți nevoie de mine, mă întorc la Tați. Îmi trebuie o salopeta.

— Dacă vrei, poți lua masa cu mine, dar sa știi că eu sunt vegetarian.

— Ce-i aia vegetarian?

— Nu mănânc nici carne, nici pește.

— La noi, la Tabelbala, nu se mănâncă decât legume.

— Da, dar voi o faceți din necesitate. La mine însă e altceva,

eu am făcut alegerea. Carnea e bărbatul, peștele e femeia, sunt două lucruri pe care le-am eliminat din viața mea.

Mai târziu, reveni la întâlnirea lor și la propunerile pe care Bonami i le făcuse lui Idriss.

— Vrea să-mi facă mulajul ca să fabrice manechine africane. Pentru vitrine, explică Idriss.

— El ți-a propus asta?

Milan îl privea cu spaimă și cu admirație.

— Da, da, dar nu sunt sigur că mă duc!

— Trebuie să te duci, înțelegi, trebuie neapărat să te duci! E o experiența extraordinară.

— Duceți-vă dumneavoastră, dacă vi se pare atât de interesant!

— Mai întâi, eu nu sunt de tip maghrebin. Ai văzut, eram acolo amândoi. Pe tine te vrea. Și-apoi, pentru mine e prea târziu. Ar fi trebuit să fac asta acum cincisprezece ani. Numai că la zece ani nu eram decât un țărănuș din Luberon și nu numai că nimeni nu mi-a luat mulajul, dar până și rarele fotografii care mi s-au făcut pe vremea aceea sunt jalnice. Sărăcia mea nu mi-a oferit decât o singură compensație. Mama nu arunca niciodată nimic. Dacă pantalonii sau cămășile erau uzate, le punea deoparte, pentru cine știe ce nevoie ipotetică. Și astfel am găsit în pod un cufăr întreg plin cu haine de copil din anii șaizeci. E comoara mea. Nu le scot de-acolo ca să-i îmbrac pe omuleții privilegiați decât în situații excepționale, la ocazii deosebite, foarte deosebite.

Lui Idriss nu-i păsa care sunt acele ocazii. Mânca orez cu sos de roșii și piure de ceapă, încercând să-și imagineze unde avea să-l ducă povestea asta cu mulajul, căreia presimțea ca n-avea să-i scape. Se vedea multiplicat în zece, o suta, o infinitate de păpuși de ceară, încremenite în poziții ridicole sub ochii mulțimii adunate în fața vitrinelor de la Tați. Cum avea să se întâmple însă aceasta metamorfoza nu știa încă.

— Trebuie să te duci! repeta Milan înainte de a-l lăsa să plece, bătându-l pe umăr cu un zâmbet încurajator. Și vino neapărat să-mi povestești cum a fost!

Și Idriss se duse. Într-o dimineața, Bonami îl lua în mașina de pe bulevardul La Chapelle, unde-i dăduse întâlnire, și se îndrepta către bulevardul Jean Jaurès, într-adevăr, laboratoarele societății Glyptoplastique se aflau la Pantin, instalate în localurile vechilor ateliere de ceroplastică ale doctorului Charles-Louis Auzoux. Celebrul anatomist din Saint Aubin crease acolo, cu mai mult de un secol în urmă, o ciudata manufactura care răspândea în toate facultățile de medicina din Franța și din lume ecorșee de ceara demontabile în întregime, ale căror organe interne, reproduse cu scrupulozitate până și la culoare, puteau fi extrase și manipulate de studenți. După război, „Glypto" modernizase aceste tehnici și le extinsese câmpul de aplicație. Devenise furnizorul muzeului Grévin, al caselor de filme, al decoratorilor, al iluzioniștilor și chiar al unor întreprinderi de pompe funebre, care puteau astfel să propună clientelei lor un mulaj în mărime naturala al ființei dragi dispărute.

Atelierele societății Glypto ofereau vizitatorului o colecție destul de dezordonata în care eșantioanele din vremea acelui trecut glorios se amestecau cu produsele realizate de curând. De pe vremea doctorului Auzoux rămăseseră atârnate pe pereți, ca niște trofee de vânătoare, o pereche de plămâni roșietici uniți prin trahee, un ficat de un brun metalic căruia i se distingeau vena porta, vena hepatică și vasele limfatice și, nu se știe de ce, o planșeta de pe care ieșeau în relief opt nasuri roz însoțite de caracteristicile lor scrise cu frumoase caractere rotunde: drept (grecesc), turtit (rasa neagra), coroiat (rasa roșie), nas căzut, lătăreț, acvilin, burbonian și cârn. Se aflau acolo măști alungite, pline de bube purulente, mâini false cu degetele roase și un plastron ce imita un tors de femeie cu sânii devorați de o ulcerație purulenta, executate pentru un film în care unele secvențe aveau drept cadru o colonie de leproși. Dar erau și busturi cu fețe zâmbitoare și cu dinți strălucitori, pentru vitrinele saloanelor de coafura, o dansatoare cu forme pline ascunse sub un tutu prăfuit și, salvați de la o casare a muzeului Grevin, un Vincent Auriol, președinte al Republicii, și un Edouard Herriot, secretar al Partidului Radical. Într-o sală alăturată, un tânăr sculptor, înconjurat de toată echipa de la Glypto, înfășură în fâșii, ca să-l

transporte cu camioneta, un Hristos în mărime naturală ce tocmai fusese scos din mulaj. Neștiind decât să sudeze cutii de conserve pentru a construi forme abstracte, sculptorul fusese luat pe nepregătite de o comandă prin care i se cerea un Iisus crucificat, de o suta optzeci de centimetri, destinat unei biserici recent restaurate. Ca să nu piardă comanda, se adresase societății Glypto și, din spirit de economie, se hotărâse să fie el însuși modelul, așa încât urma să-și răstignească propriul mulaj.

— Nu cred că ar putea fi împinsă mai departe de-atâta conștiința profesionala, le explica el celorlalți, în timp ce-și ambala dublura. Dar, dacă aș avea cât de cât o vocație mistică, nu știu până unde m-ar putea duce acest gen de amuzament.

Sosirea lui Bonami și a lui Idriss îi abătu de la treburile lor. Fura conduși la laboratorul de mulaj. Celula de mulare semăn a cu o cabina telefonică, strâmta, din plexiglas. În acel loc fusese crucificat sculptorul în ajun, înainte de a fi înecat în pasta de mulaj. La etajul superior se putea ajunge pe o scară abruptă. Într-o cuvă încălzită electric se menținеau la temperatura de 25 de grade 700 de litri de alginat – o substanță vâscoasă formată din mucilagiul unei alge brune în contact cu apa. Alginatul se vărsa în celula de mulare printr-o vană comunicând cu parterul printr-o deschizătură în tavan. Alte două cuve erau pregătite pentru întrebuințare. Într-una dintre ele se aflau 60 de litri (echivalentul greutății lui Idriss) de rășină de poliester amestecată cu 50 la sută apă, totul menținut în stare de emulsie de un mixer al cărui zbârnâit se auzea în toată camera. Cealaltă cuvă conținea cei 80 de litri de catalizator care urmau să fie adăugați în ultimul moment la alginat pentru a-l face să se întărească. Un scripete fixat de o bară în formă de trapez era folosit pentru a scoate modelul din masa de alginat, care urma să se întărească.

Din toate explicațiile date de șeful laboratorului, Idriss nu pricepu nimic, în schimb se înspăimântă. Primi totuși asigurări cum că nu avea să rămână în celulă decât câteva minute, atât cât trebuie până când alginatul devine de o consistență păstoasă, ca o cremă de cofetărie. Apoi, în golul format de corpul său se va turna rășina de poliester care, după 36 de ore de răcire, va forma o matriță asemănătoare lui și de aceeași greutate. Această matriță va servi la confecționarea unui mulaj

din aluminiu turnat, pe baza căruia aveau să fabrice un număr nelimitat de manechine din polietilena sau policlorură de vinii. Dar înainte de acestea era nevoie să se ia amprenta chipului său. Astfel avea sa își facă o idee despre operația de mulare a corpului.

Gol până-n brâu, fu așezat în fața unei mese pe care se afla un lighean cu alginat. Un asistent varsă catalizatorul și verifica priza pastei. Întrucât extragerea modelului nu prezenta nicio dificultate, se putea aștepta până când alginatul se întărea mai mult, reducându-se astfel durata de imersiune. Idriss își ținu respirația și își cufunda fața în bazin, până la urechi. Cam după un minut, se ridica pe jumătate asfixiat. Dar pasta se întărise mai repede decât fusese prevăzut, așa ca îi rămăseseră acolo genele și sprâncenele.

— O să-ți crească la loc, glumi unul dintre asistenți. Dar, uite, ne-am putea vinde marfa ca pasta de epilat.

Trebui apoi să se dezbrace de tot și sa între în celula. Aici Bonami urma să facă dovada simțului sau artistic, deoarece manechinele trebuiau să fie rigide și să stea toate în poziția în care va rămâne Idriss în pasta. Fu o munca lunga și minuțioasa. Piciorul drept trebuia să fie ușor adus înainte, fără ca stângul să rămână țeapăn. Torsul trebuia să apară puțin din profil și brațele să schițeze cu dezinvoltura un gest de bun venit. Mișcarea și echilibrul, eleganța și naturalețea, grația și virilitatea trebuiau să fie îmbinate armonios. Tehnicienii de la Glypto aveau alte griji. Masa amorfa de 800 de kilograme de alginat risca să se prăbușească peste amprenta trupului după ce modelul avea să fie retras. Așa ca acum așezau în jurul corpului lui Idriss o duzina de tije metalice lungi, prevăzute cu niște rondele de oțel ce trebuiau să „armeze” pasta. La primele încercări li se întâmplase să nu mai poată scoate modelul din această gangă enormă și aderentă, între degetele de la picioarele lui Idriss așezau niște tuburi subțiri legate la o butelie de aer comprimat. Astfel, aerul insuflat avea să umfle ușor amprenta și să faciliteze eliberarea modelului.

Cei de la Glypto știau din experiență că rezistența nervoasă și morală a modelului este un factor esențial în reușita operației. Intervenirăpe lângă Bonami ca să-l lase în pace pe Idriss. Trebuiau să sfârșească odată. Șeful laboratorului se urcă pe un scăunel ca să poată privi în celula. Capul său se afla la

câțiva centimetri de cel al lui Idriss, crispat în poziția sa de manechin. Apucase cu mâna pârghia vanei.

— Merge, drăguța? Atunci, hai să-i dăm drumul!

Cu un zgomot flasc, o baligă verzuie se împrăștie pe picioarele lui Idriss. Apoi vana vărsă valul vâscos de alginat, care se amesteca încet cu catalizatorul. Nivelul creștea cu repeziciune de-a lungul corpului lui Idriss. Era moale, călduț, deloc neplăcut. Angoasa începu însă când pasta ajunse la piept. Își umflă plămânii, după cum i se recomandase, ca să lărgească ganga în care simțea că se sufoca. Dar cel mai înspăimântător era faptul că pasta, pe care la început o simțise întărindu-i-se în jurul picioarelor, se întărea acum pe tot corpul. Când ajunse la nivelul bărbiei, șeful laboratorului închise vana și nu mai lăsă să se prelingă în celulă decât un firicel de alginat.

— Nu-ți fie frică, spuse, îți iau și conturul gurii, dar mă opresc înainte de nări.

Idriss închise ochii. I se părea că nu mai respira, ca inima încetase să-i mai bată.

Înainte ca amestecul verde să-l înece, pronunța un cuvânt.

— Ce-a zis? întrebă Bonami.

— Nu știu. Parc-ar fi fost un nume. Ceva ca *Ibrahim.*

— Sper să nu leșine!

— Nu cobiți! Trebuie să aibă răbdare măcar trei minute, până se întărește destul pasta. Dacă nu, o luăm de la capăt.

— Exact timpul care-ți trebuie ca să fierbi un ou moale.

— Foarte nostim.

Secundele se scurgeau cu o încetineala ucigătoare. Șeful laboratorului încerca mereu cu degetul consistența alginatului.

— Cred ca merge, spuse el în sfârșit. Baga aer comprimat.

Se auzi un șuierat ușor, apoi un râgâit adânc și zgomotos. Aerul pătrundea de-a lungul corpului lui Idriss.

— Trapezul! comandă șeful laboratorului.

Îi degajase brațele și acum îl ajuta să se prindă cu mâinile de bara trapezului. La etajul superior, doi bărbați trăgeau cu putere de funia scripetelui. Trapezul urca încet. Pe Idriss îl ajutau acum doi oameni să-și țină pumnii încleștați pe bară. Masa de alginat lăsa corpul gol să se desprindă, producând fâsâituri, plescăieli și gâlgâituri puternice.

— Parc-am asista la nașterea unui copil, spuse Bonami.

— Mai degrabă parc-am smulge un vițel din pântecele vacii!

Bărbații de la primul etaj dădură drumul funiei și-l ajutară pe Idriss să pună picioarele pe pământ. Gol, cu corpul lucind din cauza unui clei vâscos, se împleticea ca un naufragiat.

— Du-l la duș și da-i înapoi boarfele până bag rășină în locul lui.

O ora mai târziu, Bonami îl conducea el însuși pe strada Myrha. Era foarte entuziasmat.

— Ei, da, a fost cam greu, dar ce aventura pasionanta! Nașterea unui copil, da, era ca nașterea unui copil! Și, în mai puțin de o luna, vreo douăzeci de Idriss care o să semene ca niște frați gemeni îmi vor umple vitrinele și vor mișuna prin magazin. Uite, în legătură cu asta, am o idee și vreau să-mi spui dacă ai fi de acord. Ce-ai zice dacă ai învăța să faci pe automatul? Te îmbrac la fel ca pe celelalte manechine, frații tăi gemeni. Te machiez, așa încât fața, părul, mâinile să pară false, nu știu dacă mă-nțelegi. Și tu, țeapăn ca un țăruș în vitrina, faci câteva gesturi mecanice și sacadate. S-a mai făcut chestia asta, să știi! Succesul e sigur. De dimineața până seara o să stea grămadă în fața vitrinei. E destul de ușor, dar mult mai obositor decât ți-ai putea închipui. Cel mai greu e cu ochii. Nu trebuie să clipești. Da, pleoapele trebuie să le ții tot timpul deschise. La început, ochiul suferă puțin din cauza lipsei de umiditate, dar pe urmă se obișnuiește. Ei, ce zici? Gândește-te la propunerea mea. Se plătește foarte bine treaba asta. Și vino să-mi spui ce-ai hotărât.

În zilele ce urmară, Idriss, epuizat în urma atâtor încercări, nu prea mai ieși din căminul de pe strada Myrha. Simțea nevoia să se protejeze de lumea din afară și voia să evite capcanele și mirajele ce-i apăreau în cale. Toată după-amiaza, căminul era într-o stare de somnolența și numai seara, după ora șase, când se întorceau muncitorii, părea să mai prindă viață. Isidore profita de absența lor ca să mai arunce câte o privire prin camere, pe care le deschidea cu un șperaclu. Ținea minte toate observațiile pe care le avea de făcut chiar în acea seară locatarilor. În unele camere domnea o ordine meticuloasă. Altele erau, dimpotrivă, de o mizerie insuportabila. Isidore își cunoștea oamenii. Băieții aceștia, smulși din satul lor, din sânul familiei, uitau adesea că rufele și vasele nu se spală singure și că nu e bine să spargi geamul ca să arunci mai ușor gunoiul în stradă. Bătrânul Isidore veghea, patern, autoritar și bazându-se pe îndelungata lui experiența. Unii imigranți mai în vârsta, care primeau pensie, se cuibăriseră definitiv în cămin, a cărui vocație administrativă nu era totuși aceea de azil de bătrâni. Erau locatarii pe care-i prefera Isidore, cei mai liniștiți, cei mai îngrijiți, cei mai ascultători. Se adunau în sala comună în jurul unui *kanun*[33] de argila pe care susura ceaiul și jucau domino sau *kharbaga*[34]*,* schimbând din când în când câte un cuvânt. În timpul liber, Isidore stătea deseori cu ei și-și aminteau împreuna, făcând aluzii laconice, de Algeria tinereții lor.

Aceasta veche gardă forma, împreună cu cei mai vechi imigranți, grupul ascultătorilor de radio, despărțiți de o generație sau de două de fanaticii televiziunii. Televiziunea însemna imaginea, viața modernă, limba franceză, ba chiar și o ferestruica deschisă spre universul fascinant al vieții americane. Radioul – pe care nu-l puteai asculta decât la anumite ore și adesea cu urechea lipita de difuzor – însemna Cairo, Tripoli sau Alger, limba arabă, discursuri politice și în special Coranul și muzica tradițională. Idriss, pățit din cauza întâmplărilor nefaste prin care trecuse, căuta tovărășia acestor compatrioți mai în vârstă care-l primeau plini de bunăvoință și îl inițiau în lumea invizibilă și zgomotoasă a ionosferei. Încetul cu încetul, înțelegea că, împotriva puterii malefice a imaginii

[33] Șemineu de dimensiuni mai mici, cu cărbuni.
[34] Joc de dame

care seduce ochiul, ajutorul poate veni de la semnul sonor care pune în alertă urechea. Găsi un ghid pasionat în persoana unui pietrar de origine egipteană. Mohamed Amuzin sosise în Franța imediat după război. Soarta îl împiedicase să se întoarcă în satul lui, unde un întreg trib depindea de sumele de bani pe care le trimitea el. Nostalgia nu-i dădea însă pace. „Din toată lumea arabă, egipteanul, legat de pământul Nilului de șapte mii de ani încoace, e țăranul cel mai puțin făcut pentru viața de nomad, explica el. Emigrarea îi provoacă mai multă sila decât orice altceva.” Cu mâinile încrucișate pe Coran și cu urechea lipită de radio, trăise ca în transă prima înfrângere a armatei egiptene în lupta cu Israelul din 1948, detronarea regelui Faruk din 1952, naționalizarea Canalului Suez, urmata de tripla și lașa agresiune franco-anglo-israeliană din 1956, Războiul de Șase Zile din 1967, dar mai ales moartea lui Bikbachi, pe 28 septembrie 1970, și mărețele funeralii ce au urmat-o. Îl făcu pe Idriss să înțeleagă frumusețea sumbră și exaltantă a discursurilor politice difuzate zilnic de *Vocea arabilor,* aceasta atitudine triumfătoare atât de bombastică, prea puțin justificata de fapte, dar care se armoniza așa de mult cu puterea virtuala a lumii islamice.

Dar cel mai mult îi plăcea vocea sublima a cântăreței Um Kalsum, care îi provoca un entuziasm fără margini. Când o auzea pe „Privighetoarea Deltei”, „Steaua Orientului”, pe cea căreia până la urma i se spusese pe scurt „Doamna” *(As Sett),* nimic nu-l mai putea opri pe Mohamed Amuzin, micul pietrar din Cairo. Căci el se născuse în același an cu ea – în 1904, lângă Simbalawen, într-o provincie din care se trăgea și ea, așa ca se considera concetățeanul ei, aproape fratele ei. Îmbrăcată în haine de băiat, din austeritate, cânta la nunți de la vârsta de opt ani. Drept plată primea câteva prăjituri, înainte de a adormi, frânta de oboseala, în brațele tatălui ei. Nu era acompaniată de niciun instrument, căci vocea era singurul instrument muzical dat de Dumnezeu. Faima acestei fetițe beduine, care înveselea sărbătorile de familie aducând laude Profetului, creștea fără-ncetare. Totuși, în ziua în care fotografia ei apare pentru prima oară în ziar, se dezlănțuie drama. Acesta este începutul gloriei, dar pentru tatăl ei este o dezonoare ireparabila. Din clipa aceea, artista avea să lupte toată viața împotriva fotografilor avizi să-i surprindă viața

particulară și să divulge publicului imagini triviale. Um Kalsum are un public format aproape în întregime din bărbați și nu e căsătorită. (Târziu, avea să se căsătorească cu medicul ei.) Asta din cauză că vrea să fie soția întregului popor arab, un fel de madonă, o vestala a națiunii care-și trăiește arta ca pe o misiune sentimentala și patriotică în același timp. „E ca o întrunire politică", le spun bărbații soțiilor lor pentru a explica de ce se duc singuri s-o asculte. De altfel, *Kalsum* înseamnă „stindard" și, pe scenă, ea ține întotdeauna în mâna dreaptă o batistă mare pe care o flutură ca pe un văl, ca pe o flacără. E simbolul ei, dar și refugiul, confidenta lacrimilor și eforturilor ei.

Așa arată Um Kalsum, cu ochii ieșiți din orbite din cauza gușii, ascunși în dosul unor ochelari negri cu lentile groase, cu un șal legat peste păr, căci din moși-strămoși arabii se simt mai bine cu capul acoperit, iar în mâna plinuță îi flutura batista. Este prima care are îndrăzneala de a refuza să cânte în araba literară și care la radio cânta în dialectul egiptean. Și – miracol! – toată lumea arabă reușește s-o înțeleagă. Când un recital de-al ei se transmite în direct la radio, în aceeași clipă se golesc toate străzile și piețele din Cairo, Casablanca, Tunis, Beirut, Damasc, Khartoum și Riad. Mulțimea o aclamă cu vorbe fără șir: „Ești a noastră. Ești femeia vieții mele. De când te cunosc, sunt surd, nu te aud decât pe tine, sunt mut, nu vorbesc decât despre tine!"

Această voce nu va mai putea fi despărțită de acum înainte de viața națiunii. Ea este sufletul Egiptului și al întregii lumi arabe. Circula glume de felul: „Cum mai e viața în Egipt? Foarte bine: trei zile de fotbal, trei zile de Um Kalsum și o zi de carne". În ziua de 22 iulie 1952, un grup de tineri ofițeri pune capăt miilor de ani de asuprire străină. Pentru prima oară de pe vremea faraonilor, Egiptul este independent. Dar generalul Naghib și colonelul Nasser nu se pot dispensa de strălucirea lui Um Kalsum. Revoluția trebuia să fie încununata de un recital al Stelei Orientului. Naghib și Nasser stau în primul rând. Și când, după dezastrul Războiului de Șase Zile din iunie 1967, regele Bikbachi anunța disperat că abdica și se retrage, tot vocea cântăreței Um Kalsum este aceea care se înălță și îl obliga să rămână:

Ridică-te și-ascultă-mi inima, căci eu sunt poporul
Rămâi, ești digul proteguitor
Rămâi, ești singura speranța a întregului popor
Ești binele și lumina, ești răbdarea-n fața sorții
Ești învingătorul, și tot tu ești victoria
Rămâi, ești dragostea națiunii
Ești dragostea și sângele unui popor![35]

Pe data de 21 martie 1969 toate condițiile păreau favorabile pentru ca Moamer El Ghaddafi și Abdel Salam Jallud să-l poată răsturna de la putere pe regele Idriss și să preia conducerea Libiei. Toate condițiile în afara de una singura: în acea seara Privighetoarea Deltei cânta la Benghazi! Eveniment național incompatibil cu o lovitura de stat. Conjurații nu se puteau afla în altă parte decât în sală, aclamându-și idolul. Revoluția a trebuit amânată și s-a așteptat mai mult de șase luni – până la 1 septembrie – pentru ca toate condițiile să fie din nou favorabile.

Amuzin nu mai contenea tot povestind cele doua concerte memorabile pe care Um Kalsum le dăduse la Paris, în sala Olympia, pe 15 și pe 17 noiembrie 1967. Pe 15, mulțimea enorma îngrămădită pe trotuarul bulevardului Capucines nu-l lăsa să spere ca ar putea pătrunde în sala. Indivizi dubioși se plimbau de colo-colo, oferind bilete la negru, dar prețul lor depășea cu mult mijloacele unui muncitor pietrar care avea de întreținut și o familie. Atunci destinul a intervenit în favoarea sa într-un mod miraculos. Zări un orb care rătăcea printre pietoni, făcându-și drum cu bastonul lui alb; cu gesturi răbdătoare și blânde. Era un bătrân arab cu turban pe cap și îmbrăcat cu o *djellaba.* Primul gest al lui Amuzin a fost acela de a se repezi, dezinteresat, în ajutorul lui. Dar curând își dădu seama de foloasele pe care le putea trage de pe urma generozității sale. Îl apuca pe bătrânul arab de braț și-i spuse grăbit: „Vino cu mine, o să te ajut să intri”. Apoi străbătu mulțimea din holul teatrului, împingându-l pe infirm înainte și repetând: „Faceți loc, va rog, faceți loc, va rog!” În toate țările din lume, dar mai ales într-un public predominant african, orbul inspira o teamă plina de respect. Amuzin și protejatul lui ajunseră repede în sală, apoi în primul rând, chiar la marginea

[35] Cuvinte de Saleh Gaudat, citate în *Um Kalsum* de Ysabel Saiah (Denoel). (n.a.).

rampei luminoase. Era un adevărat miracol, pietrarul mai râdea încă de bucurie amintindu-și. Dar mai urmă încă o minune, cu mult mai profundă, mai însemnata, mai emoționantă!

Cortina se ridică. Mica orchestră tradițională care o acompania pe Um Kalsum se afla la locul ei și preludie îndelung, ca de obicei. Viorile desenau o melopee sinuoasă, preluată apoi de *qanun* și de lăute și în final subliniata de orga electronica. Apăru apoi cântăreața în carne și oase, înconjurata de fasciculul de lumină al unui reflector și înainta încet către microfon. Își înalță capul cu un aer inspirat și lăsă șalul lung să-i atârne, inert, în mână. Nicio chemare, nici aplauze, nici vreun altfel de manifestare nu-i saluta apariția, atât de mult așteptată totuși. Își apleca puțin capul și păru să scormonească din priviri în botul căscat și negru al sălii. Um Kalsum a făcut destul de puține turnee în afara țarilor arabe. E atât de puternic înrădăcinată în pământul deltei ei, încât simte un disconfort de fiecare dată când trebuie să se aventureze în acest Extrem Occident reprezentat de capitalele europene și de marile orașe americane. Acest lucru se simte în atitudinea ei fața de publicul parizian. Caută, vizibil, în aceasta mulțime obscura, un chip, o privire care s-o liniștească și care să poată stabili contactul dintre public și ea. Și găsește. Dar e un chip fără privire. L-a zărit în primul rând, pe fotoliile de orchestra, pe orbul cu turban, *djellaba* și baston alb. Murmura cu o voce abia șoptită: „Pentru tine cânt!” A auzit-o oare și altcineva în afară de orb? Nu e sigur. Dar bătrânul a tresărit. Fața lui întunecată de cecitate se luminează într-un zâmbet. Asculta pasionat. Pentru el cântă! Și, lângă el, micul pietrar care a fost martorul miracolului, un miracol în care are și el rolul lui, asculta transfigurat de bucurie și de încântare.

— Când am ieșit, îi povestește el lui Idriss, mulțimea ne făcea loc cu respect. N-am putut să nu-l întreb pe orb cum și-o închipuia pe Um Kalsum. În tulburarea mea, probabil că îl întrebasem chiar cum o vedea. Ca și cum întrebarea mea n-ar fi fost nelalocul ei, bătrânul mi-a răspuns fără șovăire: „Verde!” Acest om, orb din naștere, o vedea pe cântăreața noastră națională ca pe o culoare, culoarea verde! Și a precizat: „Vocea ei are atâtea nuanțe câte are tot verdele din natura, și verdele e culoarea Profetului”.

Spunând aceste cuvinte, Amuzin tăcu și-l privi pe Idriss

zâmbind. Oare băiatul asta atât de tânăr va fi în stare sa înțeleagă că puterea cuvântului e atât de mare, încât poate să-l facă pe orb să vadă, că semnul este într-atât de bogat, încât poate să evoce culoarea verde în mintea lui cufundata în bezna?

La fel ca și orbul, nici Idriss n-o văzuse pe Um Kalsum. Iar tăietură din ziar pe care Amuzin o păstra în portofel și în care se putea ghici o doamnă grasă cu o față greoaie, mascată de niște ochelari negri cu lentile groase, nu-i putea exalta în niciun caz imaginația. Dar o asculta ceasuri întregi și, încetul cu încetul, în minte îi revenea amintirea Zett Zobeidei. Era aceeași voce, poate prea grava pentru o femeie, vocea tânărului beduin a cărui înfățișare o luase Um Kalsum la începutul carierei ei, cu intonații senzuale de o tristețe sfâșietoare. Atunci Idriss vedea din nou pântecele lucios și negru al dansatoarei, gura fără buze prin care se exprima tot trupul ascuns cu pudoare sub valuri. Era același mod de a pronunța cuvintele, clar, apăsat, despărțindu-le după regulile de dicție din Coran; și era aceeași repetare modulata, revenirea necontenita a aceluiași verset, reluat cu o intonație diferita, până la amețeala, până la hipnoză. Libelula care e descântec și înșală viclenia morții, lăcusta care e verset și dezvăluie taina vieții…

Tot Amuzin fu acela care îl prezenta pe Idriss meșterului caligraf Abd Al Ghafari.

Dacă ce ai a spune
nu este mai frumos decât tăcerea,
atunci taci!

Caligrafiată pe stâlpul unei uși cu caracterele ascuțite și geometrice ale stilului kufi, această poruncă fusese prima lecție a lui Idriss. Adevărul este că meșterul Abd Al Ghafari le recomanda elevilor săi să nu scoată niciun cuvânt în primele trei sferturi de oră ale lecției.

În mica încăpere în care se fabrica cerneala atelierului, pe perete se afla scris un alt text. Era acel cuvânt al Profetului care desparte net înțelepciunea Islamului de cultul durerii și al morții, specific creștinismului:

Mult mai mult adevăr stă în cerneala
Învățaților decât în sângele martirilor.

Idriss învață să fabrice această cerneală a învățaților. Trebuia să amestece o jumătate de litru de apă, cinci grame de sare, două sute cincizeci de grame de gumă arabică, treizeci de grame de gogoașă de ristic arsă, apoi măcinată, patruzeci de grame de sulfat de fier și treizeci de grame de miere. Totul trebuia lăsat timp de două ore la foc slab, amestecând din când în când, apoi se adăugau douăzeci de grame de negru de fum și se lăsa încă o oră pe foc. La sfârșit, cerneala se strecura printr-o sită foarte fină.

Idriss învață, de asemenea, să taie trestia, căci caligraful trebuie să-și facă unealta cu mâna lui și să nu o folosească decât o singura dată. Lungimea calamului este de-o șchioapa, adică este egala cu distanța dintre vârful degetului mare și cel al degetului mic, ținând degetele depărtate. Vârful său se sprijină pe o plăcuță de fildeș, din sidef sau din bagá. Tăiata oblic, trestia are un vârf care formează o deschizătură ovala: pântecele. Vârful se taie nu în centru, ci la patru cincimi din lărgimea sa. Tăietură trebuie să fie scurta pentru mâinile grele, mai lunga pentru mâinile ușoare. Exista câte un fel de calam pentru fiecare stil – Roqa, Farsi, Kufi, Neskhi, Tulthi, Diwani, Ijaza – și sunt atâtea calamuri câte grosimi de caractere exista.

Dar aceste îndatoriri pașnice și monotone nu erau, în

realitate, decât preludiul gestului fundamental trasarea literei. Încă de la prima lecție de caligrafie, Idriss se trezi cufundat în timpul nemăsurat în care trăise la Tabelbala fără să-și dea seama. Înțelegea acum că aceste întinderi nemărginite ale duratei erau un dar primit în copilărie și ca avea să le regăsească de aici înainte prin studiu, exercițiu, dezinteresare. De altfel, aceasta facultate a caligrafului de a alungi orizontal anumite litere face ca în trăsătura să pătrundă o anume tăcere, zone de calm și de odihna, care sunt deșertul însuși.

Elevul trebuie să-și stăpânească și mâna, și respirația. Idriss învață pe de rost această pagină a meșterului caligraf Hassan Massudy despre legătura dintre respirație și scriere:

> Capacitatea caligrafului de a-și ține respirația se răsfrânge asupra calității gestului său. Exista o anumită tehnică a respirației. În mod normal, nu se respiră la comandă. Dar în timpul caligrafierii nu se poate inspira sau expira oricum. Caligraful, atât cât va dura formarea sa, va învăța să-și țină respirația și apoi să profite de o oprire în desenarea literei pentru a și-o relua. O linie dusă sau trasă către sine nu va fi aceeași dacă este desenată în timpul inspirației sau al expirației. Când mișcarea este lungă, pentru ca linia să rămână pură, respirația va fi suspendată pentru a nu modifica gestul. Înainte de a caligrafia o literă sau un cuvânt, caligraful trebuie să prevadă locurile în care va trage aer în piept și, cu această ocazie, va muia calamul în cerneală. Aceste opriri se fac în locuri precise și codificate, chiar dacă respirația mai poate fi încă reținută și chiar dacă în calam mai există cerneală. Opririle servesc deci pentru a reface plinul de aer și de cerneală. Caligrafii care continuă metodele tradiționale nu folosesc penițele metalice cu rezervor, deoarece ele provoacă un flux de cerneală continuu, făcând inutilă o asemenea măiestrie și lipsindu-l pe caligraf de plăcerea de a simți greutatea timpului.

Deoarece limba arabă se scrie cu mâna dreaptă și de la dreapta la stânga, caligraful trebuie să aibă grijă să nu atingă cu mâna rândul proaspăt scris. Într-adevăr, mâna, la fel ca o balerină, trebuie să danseze ușor pe pergament și să nu apese precum plugarul cu plugul său.

Caligrafia are oroare de vid. Albul paginii o atrage, așa precum presiunea atmosferică scăzută atrage vânturile și

dezlănțuie furtuna. O furtună de semne care se aduna în nori și se așază pe pagina, ca niște păsări de cerneală pe un câmp de zăpadă. Semnele negre, rânduite în cohorte războinice, cu ciocurile ridicate, piepturile umflate și aripile strânse, defilează din rând în rând, apoi se adună în corole, în rozete, în coruri, urmând o simetrie iscusita.

Dalta sculptorului slobozește din blocul de marmură tânăra fată, atletul sau calul. La fel, și semnele sunt prizonierele cernelii și ale călimării. Caligrafia înseamnă eliberare.

Meșterul Abd Al Ghafari, vorbindu-le învățăceilor săi, făcuse de mai multe ori aluzie la o povestire exemplară în care se aflau, spunea el, cheia învățăturii lui și toată înțelepciunea caligrafiei. Era vorba despre *Legenda reginei blonde.* Trebuia însă ca ucenicii lui să fie în stare a-i pătrunde înțelesul spre a și-l însuși ca pe bunul cel mai de preț. Acești adolescenți musulmani, afundați în marea cetate occidentală, erau expuși tuturor agresiunilor efigiei, idolului și chipului. Trei cuvinte pentru a desemna aceeași sclavie. Efigia este zăvorul, idolul este închisoarea, chipul este gaura cheii. Exista doar o singură cheie care poate face să cadă toate aceste lanțuri: semnul. Imaginea este întotdeauna retrospectiva. Este o oglinda întoarsă către trecut. Nu exista o imagine mai pură decât profilul funerar, masca mortuara, capacul sarcofagului. Dar, din nefericire, fascinația ei asupra sufletelor simple și nepregătite este atotputernica. O închisoare nu înseamnă numai niște gratii, ci și un acoperiș. Un zăvor mă împiedica să ies, dar mă apără și de monștrii nopții. O figura gravată în piatra trezește ispita de a te cufunda vertiginos în tenebrele unui trecut imemorial. Forma cea mai triviala sub care se ascunde acest opiu este întâlnită la cinematograf. Acolo, în sălile întunecoase, bărbați și femei așezați unul lângă altul în fotolii proaste stau încremeniți ceasuri întregi contemplând hipnotizați un enorm ecran orbitor, care le ocupa tot câmpul vizual. Și pe aceasta suprafața scânteietoare se agită imagini moarte care îi pătrund până în inima și împotriva cărora sunt total lipsiți de apărare.

Imaginea este cu adevărat opiul Occidentului. Semnul este spirit, imaginea este materie. Caligrafia este algebra sufletului, trasata de organul cel mai spiritualizat al trupului: mâna sa dreaptă. Ea este întruchiparea invizibilului prin vizibil.

Arabescul semnifică prezența deșertului în moschee. Prin el, infinitul se desfășoară în finit. Căci deșertul este spațiul pur, eliberat de vicisitudinile timpului. Este Dumnezeu fără om. Caligraful care, în singurătatea chiliei sale, ia în stăpânire deșertul și-l populează cu semne, e izbăvit de mizeria trecutului, de spaima viitorului și de tirania celorlalți oameni. El vorbește singur cu Dumnezeu, într-o atmosfera de eternitate.

Astfel, seara de seara, Idriss mergea spre vindecare ascultând lecțiile meșterului Abd Al Ghafari și regenerându-și mâinile umilite de muncile grosolane din timpul zilei.

Până în ziua în care meșterul îi invita, pe el și pe alți câțiva, să se așeze în jurul lui și să asculte *Legenda reginei blonde.*

Regina blondă

A fost odată o regina, și aceasta regina răspândea în jurul ei atâta frumusețe, încât bărbații n-o puteau vedea fără să se îndrăgostească de ea. La farmecul periculos al acestei femei contribuia, fără îndoiala, o particularitate ciudata și rar întâlnită în aceste ținuturi din sud: era blonda ca grâul copt, și acest lucru cere o explicație, căci părinții ei aveau părul negru ca smoala.

Tatăl și mama ei se cunoscuseră pe vremea când erau foarte tineri și făceau parte din două mari familii, vecine și rivale, care se urau de moarte. Trebuiau să se întâlnească pe furiș, iar locul în care se vedeau de obicei era un pâlc de palmieri părăsit și năpădit de nisip. Dar într-o noapte, iubindu-se cu mai multă ardoare decât în alte dați, întârziam, și prima raza a soarelui ce răsărea mângâie perechea înlănțuita chiar în clipa în care zămisleau primul copil, lucru ce reprezintă o abatere gravă de la regulile bunei-cuviințe. Dar nu trebuie oare să-i iertam pe cei care, constrânși de prostie și de ură, sunt nevoiți să se iubească sălbatic pe sub palmieri, sub cerul liber, precum căprioarele sau păsărelele? Or în acel ținut toți știau pedeapsa ce cade asupra celor care se iubesc sub lumina soarelui: copilul solar este condamnat să se nască blond, cu parul de un auriu vinovat, indecent, fermecător…

Acestea se întâmplaseră deci cu fiica lor, care semăna în jur scandalul și culese disprețul, cu mult înainte încă de a putea înțelege care-i era blestemul. Totuși, cu cât creștea, cu atât frumusețea copilei devenea mai strălucitoare și părul ei auriu mai orbitor. Și ceea ce trebuia să se întâmple se și întâmpla. Moștenitorul regatului, zărind-o în treacăt, se îndrăgosti de ea și își umplu de jale familia și curtea când o ceru de soție pe aceasta copilă din flori cu părul obscen. Sărbătorirea căsătoriei lor fu cu atât mai minunată cu cât coincidea cu încoronarea prințului. Căci trebuise să aștepte să devină rege pentru a învinge împotrivirea tuturor nobililor Curții la ceea ce ei considerau a fi o îngrozitoare mezalianță.

Dar, vai! fericirea tinerei perechi regești fu de scurtă durata. Fratele cel mic al noului rege, paj pe lângă o curte străină, fu pătruns de o patimă nemărginită de cum își văzu cumnata. Ajunse până acolo încât își ucise fratele, nu din calcul – pentru

a-i lua locul pe tron și în pat, ci într-un acces de gelozie smintita, pentru ca regele să n-o mai poată atinge pe regina blondă.

Aceasta, adânc rănită de fratricidul a cărui cauză o cunoștea, se împotrivi oricărui plan de-a se recăsători și hotărî să domnească singură. Iar pentru a pune capăt ravagiilor la care dădea naștere frumusețea ei blonda, își acoperi capul și chipul cu un văl de care nu se despărțea decât în apartamentele ei și numai în prezența suitei sale. Cum suveranul este, dintotdeauna și în orice loc, un model pentru supuși, în regat se orândui obiceiul ca femeile să nu mai iasă decât acoperite de un văl.

Un tânăr pictor, pe nume Ismail, trase folos de pe urma acestui obicei pentru a-și duce la bun sfârșit un plan îndrăzneț. Ajunsese la convingerea ca vocația să nu va avea sorți de izbânda atâta timp cât nu va reuși să facă portretul reginei. Contra unei sume de bani, reuși să ia locul unei servitoare în gineceu, acoperindu-și chipul cu un văl și astfel, zi de zi, își umplea privirile de frumusețea reginei. Cum găsea o clipa liberă, se închidea în atelier și muncea cu înflăcărare la opera vieții lui.

Or aceasta avea să-i fie singura operă, căci Ismail, înțelegând că nu va putea niciodată să mai picteze și altceva și, pe deasupra, înnebunit de o dragoste fără speranța, se spânzura lângă portret.

Regina îmbătrâni, părul îi albi și apoi se stinse. Dar portretul păstră neștirbit – ba chiar, în mod misterios, sporit – farmecul primejdios al trăsăturilor ei. Tabloul trecu din mână în mână, aprinzând în inimi o patima fără margini și fără speranța. Un timp, fu expus într-o sala a palatului alături de comorile adunate de generații de tirani. Intendentul fu înspăimântat de scrisorile de dragoste înflăcărată pe care necunoscuți le adresau zi de zi reginei blonde. Într-o dimineața, paznicii fura găsiți asasinați. În acoperiș fusese făcută o deschizătură, și hoții pătrunseseră în sala tezaurului. Nu se atinseseră însă nici de vasele de argint aurit, nici de pietrele prețioase, nici de medaliile de aur. Dispăruse numai portretul reginei.

Doi ani mai târziu, un calator care străbătea deșertul din apropiere descoperi cadavrele a doi oameni. Țineau încă armele în mâini și era ușor de înțeles ca se omorâseră unul pe

altul. Cât despre pricina încăierării, ea se afla acolo, strălucind cu părul ei auriu, malefic: era portretul reginei.

Calatorul, pios, înmormânta leșurile uscate, spuse o rugăciune pentru odihna lor și o porni din nou la drum. Dar în bagajul său se afla acum și portretul. Drumețul se numea Abder, făcea parte dintr-o secta rigorista și vindea icoane și imagini sfinte în piețele orașului. Nu expuse însă în prăvălie tabloul reginei blonde. Îl agață pe perete în camera conjugala, spunându-i soției ca nu știe cine e modelul, ceea ce era adevărul adevărat. La început, Aișa nu-și făcu nicio grija. Curând însă înțelese tulburarea pe care aceasta imagine o stârnea în inima soțului ei. Îi cunoștea prea bine căutătură pentru a nu vedea flacăra întunecata ce-i ardea în ochi atunci când o privea pe femeia din tablou. Își puse așadar în gând să distrugă această imagine aducătoare de rău. Într-o zi, când în magazin lucra un gravor, ea îi fură flaconul de vitriol și-l sparse pe chipul reginei. Dar, ciudat lucru, pe portret nu se ivi nici cea mai mică urma. În schimb, Aișa simți o arsura îngrozitoare și în aceeași seara chipul îi fu desfigurat. De fața cu toți, jura ca soțul ei îi aruncase vitriol pe chip în timpul unei certe. Abder, adus în fața tribunalului sectei, refuza să se apere. Pentru aceasta ar fi trebuit să o acuze pe Aișa, și astfel să dezvăluie secretul reginei din tablou, lucru care era peste puterile sale. Tăcerea lui fu luata drept încuviințare, așa ca primi drept pedeapsă pierderea tuturor bunurilor și-și sfârși zilele într-o mănăstire.

Tabloul reginei dispăru timp de mai mulți ani, dar se prea poate să fi fost amestecat în mai multe afaceri încâlcite rămase fără dezlegare.

Mult timp după aceea, regele unei țări vecine începu să-și îngrijoreze curtenii prin purtarea lui ciudată. Avea o camera tainica unde nimănui nu-i era îngăduit să pătrundă. În fiecare zi însă el se încuia acolo și rămânea mai multe ceasuri, iar uneori și peste noapte. Când ieșea, era palid, rătăcit și, după ochii lui, se vedea ca plânsese mult.

Or se întâmpla ca, îmbătrânind, regele să simtă cum îl lașa puterile. Își strânse în jur Curtea și pe cei apropiați și le spuse ultimele lui dorințe. Când termina, îl opri lângă el pe cel mai credincios servitor.

— De îndată ce voi muri, îi spuse, iei aceasta cheie atârnată

la gâtul meu de un lanț de aur. Deschizi ușa camerei secrete. Dar, mai întâi de toate, iei cu tine un sac și te legi la ochi. Înaintând în camera cu brațele întinse, o să dai de un tablou. Pui tabloul în sac fără să-ți descoperi ochii. Apoi te duci pe cel mai lung dig din port și arunci sacul cu totul în valuri. Și așa, acest portret, care timp de o jumătate de secol a însemnat fericirea și năpasta vieții mele, va înceta să-și mai exercite puterea blestemata.

După care închise ochii și se stinse.

Credinciosul servitor îndeplini întocmai poruncile date de rege. Lua cheia camerei secrete, își procura un sac, își acoperi ochii, deschise ușa, luă portretul, îl băgă în sac fără să-l privească și-l arunca în mare.

Se întâmpla însă ca un biet pescar, pe nume Antar, să prindă, la câtva timp după aceasta întâmplare, un rechin, îi spinteca pântecele, căci acești pești, cei mai lacomi dintre toți, oferă adesea surprize fericite celor care-i pescuiesc. Or acolo se afla sacul în care era închis portretul. Întors acasă, Antar descoperi așadar chipul unei tinere femei blonde, și acest chip era atât de frumos, încât curând pescarul înțelese, cuprins de spaima, dar și de încântare, că nimic altceva n-avea să-l mai intereseze din acea clipa. Și așa, acest chip pictat, după ce adusese nefericirea și fericirea regelui, copleșea și în același timp năruia viața celui mai umil dintre supușii săi.

Timp de trei zile, Antar uita de barcă și de năvoade, iar când hotărî să se ducă iar pe mare, în urma rugăminților soției sale și ale copiilor, seara se înapoie cu mâinile goale. Se întorcea fără niciun pește, deci familia sa avea să sufere de foame, dar un zâmbet ciudat, trist și extaziat în același timp îi rătăcea pe buze, zâmbetul celor îndrăgostiți de regina blondă.

Fiul cel mai mare al pescarului avea doisprezece ani și se numea Riad. Acest copil se dovedise atât de înzestrat pentru științele spiritului și pentru artele sufletului, încât înțeleptul, poetul și caligraful Ibn Al Hudaida îl luase sub oblăduirea sa pentru a-i transmite întreaga lui știință. Când maestrul îl întreba de ce era atât de palid, Riad nu se lasă rugat și începu să povestească nenorocirea ce se abătuse asupra tatălui său și ciudata stare de lâncezeala în care era cufundat.

— Și ai văzut-o și tu pe aceasta regina blondă? îl întrebă înțeleptul.

— Vai, nu! strigă copilul, tata o ascunde și veghează asupra ei cu o gelozie sălbatică. Și apoi, de ce m-ar interesa?

— E foarte bine așa, cel puțin pentru moment, încuviința înțeleptul. Dar, când vei fi mai stăpân pe tine, va trebui să-ți aduni curajul și s-o privești, dacă vrei cu adevărat să-ți smulgi tatăl de sub farmecele ei blestemate.

— Și cum să fac?

— E vorba despre o imagine, adică despre un ansamblu de linii adânc implântate în carne și care supun materiei orice cade sub influența lor, răspunse Ibn Al Hudaida. Imaginea este înzestrata cu o strălucire ce paralizează, precum capul Meduzei care îi preschimba în piatra pe toți cei care-o priveau. Aceasta fascinație nu este totuși irezistibila decât pentru ochii ignoranților. În fapt, imaginea nu este decât o încâlceala de semne, iar forța ei malefica provine din însumarea confuza și discordanta a semnificațiilor lor, așa cum miliardele de picături din apa mării, ce cad și se izbesc unele de altele, dau naștere împreuna vuietului lugubru al furtunii, în locul concertului cristalin pe care o ureche înzestrata cu un discernământ supraomenesc ar putea să-l audă. Pentru cel învățat, imaginea nu este muta. Urletul ei sălbatic se descompune în cuvinte numeroase și pline de grație. Nu trebuie decât sa știi să citești…

Din clipa aceea, Riad învață să citească. Maestrul îi explica mai întâi ca *figură* nu înseamnă doar chip omenesc, ci ca exista *figuri de dicție,* care se numesc proteza, epenteza, paragoga, afereză, sincopa, apocopă, metateză, diereză, sinteza și crază. *Figuri de construcție* care se numesc elipsa, zeugma, silepsa, hiperbată și pleonasm. *Figuri de stil* sau *tropi,* care se numesc metafora, ironie, alegorie, aluzie, catacreză, hipalagă, sinecdoca, metonimie, eufemism, antonomaza, metalepsă și antifraza. În sfârșit, *figuri de gândire* care se numesc antiteză, apostrofă, epifonem, subiecție, obsecrație, hiperbola, litota, prozopopee și hipotipoză.

Toate acestea formau un șir de treizeci și șase de figuri – de trei ori câte douăsprezece – care erau alături de el oriunde s-ar fi dus, așa cum, pe unele icoane, se vede un roi de chipuri înaripate de îngerași ce însoțesc muncile și zilele unui sfânt.

Toate acestea nu erau însă decât literatură. Meșterul îi pusese în mână calamul despicat și ascuțit și, pe o foaie de

pergament, îl învăță să traseze cu suc de mure (fructul murului, nu al rugului) cele douăzeci și opt de litere din alfabet (douăzeci și nouă, dacă se consideră lam-alif ca literă în plus).

Din acea zi, adolescentul începu să pătrundă mai adânc în lumea de temut a imaginilor, înarmat cu pana și cu semnele caligrafice, așa precum un tânăr vânător se afundă într-o pădure întunecoasă înarmat cu arc și cu săgeți. Dar, dintre toate figurile, meșterul îl învăța să se ferească de figura omenească, întrucât ea este, pentru cel fără știință de carte, izvorul cel mai viu de teamă, de rușine și, mai ales, de ură și iubire, îi spunea:

— Exista un semn fără greș după care ne dăm seama dacă iubim pe cineva cu dragoste adevărată. Aceasta se întâmpla când chipul celui iubit ne inspiră mai multă dorința fizică decât orice altă parte a trupului său.

Și maestrul îi mai spunea:

— Unul dintre misterele forței chipului omenesc se află în alcătuirea sa simetrică. El ne apare format din doua jumătăți identice, despărțite prin linia mediana ce trece prin mijlocul frunții, rădăcina nasului și vârful bărbiei. Dar aceasta simetrie nu este decât superficială. Cel care știe să citească semnele din care este format chipul va vedea de fapt două poeme pline de asonante și de rezonanțe, dar al căror ecou este cu atât mai puternic, cu cât ele nu semnifică același lucru, în ciuda asemănării lor.

Scoase dintr-un cufăr portretul unui bărbat cu barbă, cu o expresie gravă și poruncitoare, care exprima voința de a supune lucrurile și oamenii – oricare ar fi fost ele – ce s-ar fi aflat în drumul lui.

— Ce-ți inspira chipul acesta? întrebă el.

— O teamă plină de respect, răspunse Riad. Și o oarecare mila. Ai vrea să i te supui, dar nu numai de frică. Dacă acest lucru ar fi cu putință, pe urmă ai dori să-l și iubești puțin.

— Ai înțeles perfect. Este portretul sultanului Omar, a cărui domnie n-a fost decât un lanț de violențe și trădări. Dar ceea ce contează, și acesta este un lucru de care ești în stare de-acum înainte, este ca tu, om învățat, să te eliberezi de razele obscure pe care le emană acest portret. Urmărește-mă cu atenție.

Luă pana și, pe jumătatea din dreapta a pergamentului, trasă, în caractere caligrafice mari, cuvintele ce urmează:

Copilul (este) tatăl omului.[1]

Luă apoi o altă foaie și, cu mare ușurința, scrise pe jumătatea din stânga:

Proaspete răni, mari destine.[2]

Apoi, în partea dreapta a celui de-al treilea pergament, scrise:

Nu va încredeți în visurile tinereții,
ele sfârșesc întotdeauna prin a se îndeplini.[3]

Scrise apoi pe jumătatea din stânga a unei alte foi:

Puterea te face nebun,
puterea absolută te face absolut nebun.[4]

Luă în sfârșit ultima foaie pe care scrise aceste cuvinte, de data aceasta însă pe toată suprafața paginii:

Un om singur este întotdeauna în proastă tovărășie.[5]

— Și acum, uită-te bine!

Sub ochii măriți de mirare ai lui Riad, Ibn Al Hudaida suprapuse cele cinci pergamente transparente acoperite cu arabescuri caligrafice. Și atunci, ca pe fundalul unui lac liniștit, apăru în filigran un chip, chiar cel al sultanului Omar, cu expresia amară și brutală, dar și temperată de duioșia rănită, care îl frapase pe Riad.

— Și asta nu e tot, continua înțeleptul caligraf. Mai uită-te puțin.

Schimbă ordinea în care erau suprapuse foile de pergament, o dată, de doua ori, de trei ori, și de fiecare dată expresia sultanului primea, subtil, o alta nuanța: predomina când voința poruncitoare, când cruzimea, când amintirea unei copilării lipsite de duioșie.

— Este firesc să fie așa, explică meșterul. Foaia de deasupra

se impune cu mai multa evidența decât ultima. Celelalte trei transpar, de asemenea, mai mult sau mai puțin. Dar nu tot așa se întâmpla și în viața?

— Da, într-adevăr, încuviință Riad, în fiecare dintre noi exista mai mulți oameni, și chipul nostru este însuflețit ba de unul, ba de celălalt.

— Și acest chip nu este decât o multitudine de semne ce exprima un adevăr inteligibil, conchise Ibn Al Hudaida, dar pe care noi îl percepem într-un mod grosolan, ca pe un strigat, o amenințare sau un suspin. Și acum, du-te! Du-te s-o înfrunți pe regina pictata și salvează-ți tatăl de sub vraja ei. Ia-ți cerneala, pergamentele și calamurile și du-te acasă.

Riad o porni către casa părintească.

Barca se afla pe mal și era limpede că nu se mișcase de-acolo de mai multe zile. Ușa casei, deschisa, lașa să se vadă starea jalnică în care se aflau mama și copiii. Dar Riad știa ca totul se petrecea într-o coliba de scânduri, unde Antar își punea năvoadele și sculele de pescuit și pe care o ținea închisa, plin de gelozie. Aceasta colibă devenise, într-adevăr, templul reginei blonde, și băiatului îi trebui mult curaj ca să se ducă acolo și să bată la ușa. Nu răspunse nimeni. Ușa era zăvorâtă, dar mâncata de cari, și Riad, forțând-o cu o lovitura ușoară de umăr, pătrunse înăuntru. Flacăra unei lumânări străpungea întunecimea, ca o candela într-o capela de rugăciune. La luminița slaba și pâlpâitoare nu se zărea decât un chip, cel al reginei blonde.

Riad se cufunda în întuneric, atras de irezistibilul portret. Îl vedea pentru prima oară, și puterea lui malefică acționa cu tărie asupra tânărului neîntinat. Căzu în genunchi ca în fața unui idol și i se păru că se afunda, fără putința de scăpare, în profunzimea acestui chip alb, a părului auriu, a ochilor albaștri.

Trecură câteva minute. Riad începu a se obișnui cu semiîntunericul și să vadă detalii din interiorul colibei: niște vâsle rupte, undițe încurcate, panere fără fund, coșuri de răchită stricate, toate aflate într-o jalnica neorânduiala ce exprima naufragiul unei profesiuni, dar deasupra cărora plutea surâsul enigmatic al reginei.

Riad zări la picioarele sale pergamentele, cerneala și calamurile, sărăcăcioasele instrumente de școlar ce urmau să-i slujească drept arme împotriva fascinației imaginii. Se așeză

atunci cu picioarele încrucișate, își puse caietul pe genunchi, lua în mâna dreapta un calam și ridica înspre portret o privire proaspăta și curata, cercetătoare. Nu-i trebui mult timp până să constate ca – la fel ca și cel al lui Omar și, fără îndoiala, ca ale tuturor ființelor – nici acest chip nu era perfect simetric. Studie întâi ochiul stâng care, era evident, nu spunea același lucru ca ochiul drept. Ce exprima oare ochiul stâng? Riad îi trasa cu pricepere trăsăturile principale, care voiau să spună:

Gloria (este) doliul strălucitor al fericirii.[6]

Copie apoi pe o alta foaie profilul ochiului drept și scrise:

Ochiul unei regine trebuie să știe (a fi) orb.[7]

Veni apoi rândul nasului micuț și drept, al cărui contur era ușor ridicat de o insolență discreta. Descifra atunci aceste cuvinte:

Mirosul (este) opusul flerului.[8]

Descifrase astfel cele trei etaje mediane ale chipului omenesc. Mai rămăsese, în partea de sus, fruntea. Și desenul frunții însemna:

Onoarea unei regine (este) un câmp
de zăpadă fără urme de pași.[9]

În sfârșit, în partea de jos, bărbia, cu un contur ferm și voluntar, spunea:

Ceea ce femeia dorește
bărbatul crede că el vrea.[10]

Rămăsese acum numai partea cea mai tulburătoare, cel mai greu de descifrat din tot portretul masa de păr blond prins de coroana de sub care se revărsa în doua valuri năvalnice. Riad acoperi o întreaga foaie de pergament cu semne ce se întretăiau, așa încât un necunoscător nu ar fi văzut acolo decât o claie de par mătăsos și suplu. Dar, pentru cel care știa citi,

claia de pâr spunea în partea dreapta:

*Blondă (este) inocența.*11

Iar în partea stângă:

Păr deschis la culoare, femeie ușoară.[12]

În încheiere, Riad desena calota neteda și regulata ce înconjura cercul metalic al coroanei. Și acest par auriu, strâns, neted și disciplinat, într-un cerc de aur, spunea:

Dreptate, fidelitate, inimă curată.[13] [36]

— Nenorocitule, ce faci acolo?

Silueta întunecata a lui Antar se decupa în cadrul luminos al ușii. Riad se ridica tremurând. Pescarul pusese mâna pe un harpon și se pregătea să-l arunce asupra acestui intrus pe care nu-l recunoștea în întuneric.

— Oprește-te, tata, sunt eu, Riad, fiul tău!

— Cine ți-a îngăduit să spargi ușa și să pui piciorul aici?

Tonul era la fel de amenințător, dar harponul era acum îndreptat spre pământ.

— Am învățat de la maestrul meu un alt mod de a aduce omagiu reginei pictate.

— Aceasta imagine îmi aparține numai mie. Îți interzic s-o privești!

— Nu mai am nevoie s-o privesc. Pot acum să fac mai mult decât s-o privesc, îi explica Riad arătându-i tatălui său teancul de foi de pergament pe care le ținea în mână.

---

[36] Aceste adevăruri eterne înscrise în liniile chipului omenesc au fost de multe ori exprimate de-a lungul secolelor și mileniilor. Am ales, pentru a le cita, operele scriitorilor ce urmează:

[1] William Wordsworth

[2, 7,11] - Ibn Al Hudaida

[3] Goethe

[4] Alain

[5] Paul Valéry

[6] Germaine de Staël

[8,9,10,12,13] Edward Reinroth (n.a.).

— Ce înseamnă asta?

Aceasta era întrebarea. Marea întrebare pe care o aștepta Riad. Se îndepărta către ușă și se așeză în lumină.

— O să afli imediat, tată. Am venit cu calamurile, cu cerneala și cu pergamentele ca să descifrez semnificația reginei blonde. Și uite ce am găsit.

Ridică spre cer cele opt foi suprapuse pe care le acoperise cu semne caligrafice. Apăru îndată chipul reginei, un chip compus din arabescuri, un chip transparent, calm, spiritualizat.

Antar dădu drumul harponului și apucă foile ca să le privească mai bine. Era subjugat de această versiune divină a portretului, a cărui sclavie brutală o îndura de atâta amar de vreme.

— Nu înțeleg, murmură el.

— Nu înțelegi totul pentru că nu știi să citești decât câteva litere, îi explica Riad. Dar, uite, aceste trăsături recita o poezie, cântecul de jale al reginei blonde, victima a propriei sale frumuseți.

Și, cu vocea lui cristalină de adolescent, începu să cânte cântecul melancolic al unei fetițe care nu fusese iubită din cauza originii ei nelegiuite, care apoi se transformase într-o tânără primejdios de râvnita, apoi într-o femeie urâta de unii, adorată de alții și care nu și-a găsit până la urma liniștea decât în exercitarea austeră și solitara a puterii.

Vorbea, vorbea, ochii tatălui său se plimbau de la buzele lui la foaia de pergament, iar pescarul se străduia să repete fiecare cuvânt, fiecare frază, așa cum înveți o rugăciune, o formulă magică în stare să dezlege o vrajă.

A doua zi, Riad se întoarse la meșterul lui ca să-și continue lecțiile. Antar o porni din nou pe mare. Dar în fiecare seară tatăl și fiul se întâlneau în coliba unde, sub surâsul enigmatic, dar de acum înainte inofensiv al reginei blonde, adolescentul îșI iniția tatăl în marea artă și adânca înțelepciune a caligrafiei.

Așur era în culmea fericirii:

— Piața Vendôme! Oh, vere! Tot ce are mai luxos Parisul. Magazine de bijuterii, de parfumuri, hotelul Ritz și Ministerul Justiției. Și, pe deasupra, marele Napoleon cocoțat pe coloană. Nici că-ți poate trece prin tărtăcuță ce-i acolo. Iar noi, niște arabi prăpădiți ce suntem, ce-nvârtim noi pe-aici? Dăm buzna cu sculele noastre și facem praf tot!

Urma să se dea prima lovitura de cazma pentru o parcare subterană de patru etaje, care avea să înghită până la 900 de mașini. Era de lucru pentru mai multe luni în zona cea mai luxoasă a Parisului. Puțin sensibil la acest amănunt, Idriss era preocupat mai mult de instrumentul, cu totul nou pentru el, pe care urma să-l mânuiască, ciocanul pneumatic, devenit aproape un simbol al muncitorului maghrebin.

Cum s-a luminat de ziuă, muncitorii, purtând căști galbene și mănuși de piele, se aflau lângă primele camioane și remorca de compresor. S-au pus pe treabă, ridicând barăcile de fibrociment ale lucrărilor publice.

Idriss se îndepărta cu nasul în vânt, adulmecând. Așur nu mințise. În tot ce se afla aici adulmecai bănetul, eleganța, patina vechii Franțe. De-o parte hotelul Ritz și fațada semeață a vechiului Minister al Justiției. De cealaltă, vitrinele, care, prin însăși sobrietatea lor, respirau somptuozitate, opulență, lux. Idriss descoperea, rând pe rând, firme al căror prestigiu depășea puterea lui de înțelegere: Guerlain, Morabito, Houbigant, Bank of India, Boucheron, Schiaparelli, Les Musts de Cartier, Les Bois du Gabon. Se opri o clipă în fața unui magazin de bijuterii. Un colier cu diamante strălucea pe un fond de mătase vișinie, protejat de un geam colorat de grosimea unui deget, prevăzut cu senzori de vibrație. Micul păstor din Tabelbala se simțea adânc pătruns de morga pe care o emana splendida bijuterie. Se întoarse către tovărășii săi de lucru, adunați în jurul inginerului, al arhitectului și al șefului de șantier. Aveau loc scurte schimburi de cuvinte.

— Intrarea în parcare, prin Castiglione. Ieșirea prin Rue de la Paix.

— Nu vă e teamă c-o să zdruncinați coloana Vendome?

— Dată fiind greutatea ei, n-o să se clintească. Dar, dacă se crapă fațada clădirilor, am încurcat-o!

Între timp, motorul compresorului începuse să duduie. Cordonul ombilical ce-l lega de ciocan se răsucea pe dalele mici ale pieței. Așur luase ciocanul și-i explica lui Idriss cum să-l mânuiască.

— Uite, vere, îl ții așa. Ai grijă să nu te atingi cu burta de el, ca te ia cu tremurici.

Unul dintre muncitori interveni cu vehemența.

— Da, trebuie să fii foarte atent. Asta-i cea mai mare ticăloșie pe care-au inventat-o ca să-i omoare pe arabi.

Dacă n-ai grijă, te trezești că-ți zboară părul, îți înghiți dinții și-ți cade stomacul în pantofi!

Așur protestă.

— Ba nu, nu-i chiar așa râu! Crede-mă, ciocanul pneumatic e o chestie nemaipomenita. E scula ta, mă-nțelegi? O scula de uriaș. Și cu ea o să spargi tot Parisul, o să batjocorești toată Franța!

Toată lumea din jur râdea. Idriss apucase de mânerele instrumentului. Corpul ciocanului, cu tot cu cilindru, guri de eșapament și arcuri, însemna douăzeci și cinci de kilograme de oțel care oscilau pe „floreta”, tija activa ce se termina cu o dalta, în fața lui Idriss se întindea o porțiune de teren liber pe care putea să facă o încercare. Apăsă pe pârghia robinetului de pornire. Descărcările de aer comprimat se dezlănțuiră într-un răpăit frenetic. Idriss înțelese rolul indispensabil pe care-l avea masa de mușchi și de oase a muncitorului, aflat la unul dintre capetele instrumentului. Dalta tijei de la celălalt capăt nu-și putea duce la bun sfârșit opera de distrugere și străpungere fără ajutorul acestei saltele vii și flexibile. Când tija pătrunse la treizeci de centimetri sub pământ, Idriss taie intrarea aerului și se opinti să degajeze instrumentul. Momentul acesta îl pândeau muncitorii, care priveau glumind pe socoteala lui: tija rămăsese neclintită, înfipta în pământul compact, înainte de a împlânta ciocanul atât de adânc în pământ, ar fi trebuit să-l facă sa basculeze puțin, ca să poată sparge crusta de la suprafața.

— Pornește din nou și trage spre tine, îl sfătui Așur.

Detunăturile începură iarăși, și Idriss se încorda, lăsându-se pe spate. De data asta, întregul sau corp și mai ales șalele resimțeau percutările pneumatice. Se opri, năuc din pricina zguduiturilor, ca un boxer care tocmai a încasat o serie de directe în stomac.

Între timp, șeful șantierului trase cu creta pe trotuarul vecin o serie de linii ce reprezentau planul primei gropi ce urma să fie făcuta. Idriss se apropie trăgând după el furtunul ciocanului.

CRISTOBAL and Co
Jewels & Gems
From Africa and the Middle East

Idriss citi aceste cuvinte pe vitrina de lângă el. Aici se afla expusă numai o singură bijuterie: picătura de aur scânteia, solitară, pe un fond de catifea neagră. Idriss nu-și credea ochilor: *bulla aurea* era, indiscutabil, acolo. Aceeași pe care o văzuse prima oară la gâtul Zett Zobeidei, aceeași pe care o pierduse pe strada aceea deocheata din Marsilia, ovală, ușor bombata în partea de jos, de o strălucire și de o forma atât de încântătoare încât făcea parcă să dispară totul în jurul ei, simbol al eliberării, antidot al înrobirii prin imagine. Era acolo, atârnata în spatele acelui simplu geam, și Idriss o privea, sprijinit în formidabilul lui instrument de spart asfaltul. Uitase de tovărășii săi, de șeful șantierului care începuse să-și piardă răbdarea, de Piața Vendome cu împăratul de pe coloană. O vedea din nou pe Zett Zobeida dansând în noapte, cu podoabele ei zornăitoare, cu picătura ei de aur tăcută. Sprijini capătul ciocanului pneumatic pe asfalt și apasă levierul. Detunătură metalica îi străbătu întregul corp. Un tachet desprins brusc și cuprins parcă de nebunie însoțea de data asta ropotul de mitraliera cu un țiuit metalic strident. Era un zornăit frenetic, un zgomot asurzitor de castaniete, un dangăt infernal. Stratul de bitum se desprindea fără nicio greutate, ca o piele de șarpe. Idriss începu să înainteze fără să oprească instrumentul. Era uimit văzându-l atât de ușor, țopăind pe trotuar. Era dansatoarea lui, partenera lui diabolică, Zett Zobeida metamorfozată într-un robot dezlănțuit.

Dansând pe loc cu ciocanul pneumatic, nu văzu vitrina magazinului CRISTOBAL & Co despicându-se de sus în jos. Nu auzi urletul sirenei de alarma declanșate de senzorii de vibrație. Ding, ding, ding. Idriss continuă să danseze, cu mintea bântuita de o nălucire de libelule, de lăcuste și de podoabe zbătându-se într-o trepidație înnebunitoare. O duba a poliției

barează strada Castiglione. O alta blochează Rue de la Paix. Din ele țâșnesc polițiști purtând căști și veste blindate și se îndreaptă în goană către vitrina, înstelată de crăpături, ce continuă să urle ca un animal rănit. Ținându-și în brațe partenera pneumatică, surd și orb, Idriss continua să danseze în fața picăturii de aur.

Post-scriptum

Sahara înseamnă mult mai mult decât Sahara. Islamul este de o profunzime insondabila. Numeroasele mele calatorii în Maghreb și în Orientul Apropiat m-au făcut mai ales să-mi dau seama de propria mea ignoranță. Nu aș putea să citez decât pe câțiva dintre toți cei care m-au ajutat să scriu această carte.

Dominique Champault, care conduce departamentul Africii albe de la Muzeul omului și a cărei carte numită *Tabelbala*[37] este un model de monografie etnologică și o sursă inepuizabilă de informații.

Salah Riza, care nu numai că a scris *Hegira celor excluși*[38]*,* ci a fost și călăuza mea prin căminele muncitorilor maghrebini din regiunea pariziană.

El Gherbi, care mi-a dezvăluit Marsilia, cea africană.

Și toți cei care, știind mai mult decât mine, au binevoit să-mi răspundă la întrebări: Germaine Tillon, Roger Frison-Roche, Leila Menchari, Claude Blanguernon, Marcel Ichac și Ysabel Sai'ah, care știe totul despre *Um Kalsum*[39]*.*

Trebuie să salut în mod special memoria colonelului Alexandre Bernard. L-am întâlnit cu puțin înainte să moara, lângă Bourg-en-Bresse, la ferma în care se retrăsese. În 1920, avea douăzeci și șase de ani și pilotase avionul generalului Laperrine. Evocarea lui Sigisbert de Beaufond – personaj inventat și pe deasupra mitoman, căci se identifică cu Alexandre Bernard – este copiată după povestirea acestuia din urmă, pe care am păstrat-o înregistrată pe bandă. Rezultă că toate detaliile amintite în roman sunt autentice, până și mormântul provizoriu al lui Laperrine, săpat în urma lăsată de avion și pe care a fost așezata o roată, ea însăși purtând șapca generalului… Când Sigisbert de Beaufond își arată cicatricele de la încheieturi, mărturii ale tentativei sale de sinucidere, Idriss, evident, nu vede nimic. Aceste cicatrice le-am văzut pe încheieturile lui Bernard.

În sfârșit, aș vrea să-i mulțumesc meșterului caligraf Hassan Massudy, care mi-a permis să abordez o artă tradițională în

---

[37] Editura Centre national de la recherche scientifique (n.a.)

[38] Editura Ken Production (n.a.).

[39] Editura Denoël (n.a.).

care frumusețea se contopește cu adevărul și cu înțelepciunea[40].

M.T.

[40] *Calligraphie arabe vivante,* Editura Flammarion (n.a.)